

DE GEUS

MAGAZINE VRIJZINNIGE ACTUALITEIT OOST-VLAANDEREN

Vrouwen in Iran

SOUDEH RAD EN ANN DE CRAEMER

Het belang van Prigogine

ORDE UIT DE CHAOS

VAN DE REDACTIE	3
PLAKKAAT	
Quo vadis HVV?	
Scheiding kerk/levensbeschouwingen en staat	4
IN MEMORIAM	
Veerle Donceel	5
ACTUA	
De betekenis van Prigogine voor de vrijzinnigheid	6
»»» Over pseudowetenschappelijke kritiek	10
ONBEKENDE GEUS	
Feniks en HVV Vrijzinnige Vrouwen Oost-Vlaanderen	12
COLUMN	
La Flandre profonde	15
VRAAGSTUK	
Ze kwamen uit Ispahan	
»»» Interview met Ann De Craemer en Soudeh Rad	16
FORUM	
Freud en Lacan toch	
Astrologie cursus OCMW Merelbeke	25
DE STEEN IN DE KIKKERPOEL	
Verplichte prenatale screening: een morele verantwoordelijkheid?	26
CULTUUR	
George Minne en Maurice Maeterlinck: twee symmetrische geesten	28
Enk De Kramer: een speeltuin van vlottende tekens	30
PODIUM	
»»» For the greater good of god: Channel Zero in de Vooruit	32
BOEKENREVUE	
The Moral Landscape. Sam Harris	35
FILM	
Niet in goed in mijn vel	36
KORTVERHAAL	
»»» Vlucht van een vlinder	38
POËSTILLE	
Midden in het gedruis	41
CODA	
Rommel of dierbaar kleinood?	42
NIEUWSBRIEF	43
COLOFON	51

Lectori salutem,

De kogel is door de kerk, de vorming van een federale regering wordt eindelijk een feit (het wereldrecord 'regeren zonder regering' stond al enkele maanden op onze naam, dus daarvoor hoefden we het uiteindelijk niet meer te doen... de prijs is al lang binnen). Het getouwtrek tussen de politieke partijen is op het moment van het ter perse gaan volop bezig, wie gaat in de regering, wie niet?

Wie er alleszins niet bij zal zijn is *onze vriend* Bart De Wever. Bijna 30 % van de stemmen behalen in Vlaanderen en toch naast regeringsdeelname grijpen, dat moet pijn doen, ook voor de op lucratieve postjes verslingerde Siegfrieds, Ludo's en andere BV's. Daarom willen we Bart toch een hart onder de riem steken of misschien eerder een riem onder het hart, en dit inleidend woord opfleuren met enkele Latijnse spreekwoorden en uitdrukkingen. *Io vivat!* Voor de volledigheid *Io vivat nostrorum sanitas* of 'hoera, op de gezondheid van de onzen' (de vrijzinnigen in dit geval).

U zult het ongetwijfeld gemerkt hebben, waarde lezer, maar de Geus heeft opnieuw een *metamorfose* (sorry Bart, komt niet van het Latijn maar van het Grieks) ondergaan. Niet alleen de Geus maar het ganse Geuzenhuis werd de voorbije weken *gerestyled* (is een Engels woord Bart, opnieuw sorry). Stilstaan is achteruitgaan, vonden we in het Geuzenhuis en daarom werden twee communicatiebureaus - Linq en Magelaan - aangesproken om onze façade en onze binnenkant letterlijk én figuurlijk wat op te kalefateren en aan te passen aan de noden van deze tijd. Komen kijken dus, benieuwd wat u ervan vindt?

Tegelijk kreeg ook de Geus een nieuwe vormgeving, passend bij de huisstijl van het Geuzenhuis. Een belangrijke wijziging is het verdwijnen van onze lang gekoesterde fakkel op de cover. In tekst en beeld wordt dé mens meer centraal gesteld. De fakkel verdwijnt niet helemaal, maar wordt nu hoog gehouden door ons 'Geuske'. Hij symboliseert de zoekende mens, vrij van dogma's en vooroordelen, die alles in vraag stelt en antwoorden zoekt, en zich op zijn zoektocht laat leiden door het Licht.

Op inhoudelijk vlak is de Geus evenwel niet veranderd, binnenin vindt u evenveel kwaliteitsvolle bijdragen als vroeger. Ik wil drie ervan even kort belichten.

In de rubriek Vraagstuk komen twee geëmancipeerde vrouwen met een Iraanse link aan bod. Ann De Craemer is als West-Europese sinds jaren vertrouwd met Iran en Soudeh Rad, is Iraanse en werkt nu aan haar doctoraalschrift in de

WAAR VRIJDENKERS THUIS ZIJN

politieke wetenschappen in Parijs. Zij is een vurig voorstander van *laïcité* en komt daarover in ons blad getuigen.

Op het artikel 'Pseudowetenschap in Academia' in de vorige Geus kregen we een heel gefundeerde reactie vanuit academische hoek, enkele specialisten van de Vakgroep Psychoanalyse van de UGent wakkeren het debat aan. Freud en Lacan keken mee en zagen dat het goed was.

In Actua wordt de uitzonderlijke figuur van Ilya Prigogine belicht, winnaar van de Nobelprijs voor Scheikunde in 1977. Onze eminente medewerker Bert Comhaire haalt Prigogine uit de vergetelheid en legt in een driedelige reeks uit waarvoor hij staat en wat zijn belang is voor het vrijzinnig gedachtegoed. *Palmam qui meruit ferat!* (Ere wie ere toekomt!).

En uiteraard vindt u achteraan dit blad - op zijn inmiddels vertrouwde plaats - de nieuwsbrief, boordevol informatie over de activiteiten en de vrijzinnige werking in onze provincie.

De zon schijnt evenwel niet altijd in het Geuzenhuis. Net vóór het begin van het nieuwe schooljaar besliste onze eindredacteur Leentje Van Hoorde het huis van vertrouwen te verlaten en zich terug in het onderwijs te storten. Ze kreeg de kans om aan de slag te gaan in het Gemeenschapsonderwijs en heeft deze kans met beide handen gegrepen. Wij hebben uiteraard alle begrip voor haar beslissing, maar we zullen haar missen. Vanuit de redactie willen wij Leentje dan ook van harte bedanken voor de fijne samenwerking de afgelopen drie jaar en wensen haar alle succes toe in haar nieuwe job!

Beste lezer, ik wil er geen gewoonte van maken om van bij het openslaan van deze Geus het woord tot u te richten, daarvoor is onze eindredacteur de aangewezen persoon, maar tot Griet Engelrelst volledig is ingewerkt spring ik gaarne bij, of zoals ze in Vaticaanstad zeggen: *Totus tuus* (geheel de uwe)!

Fred Braeckman
Hoofdredacteur

SCHEIDING KERK/LEVENSBESCHOUWINGEN EN STAAT

Quo vadis HVV?

Dit onderwerp wordt dikwijls gereduceerd tot een opdeling in enerzijds voorstanders van een zo volledig mogelijke scheiding en anderzijds voorstanders van invloed van kerk/levensbeschouwingen op de staat. Dit laatste gaat meestal gepaard met steun van de staat aan kerk/levensbeschouwingen en (onvermijdelijk) staatsbemoeienissen met die levensbeschouwingen. Sommigen, ook vrijzinnig humanisten, verdedigen met vuur de scheiding tussen kerk en staat, maar willen zelf zoveel mogelijk pressie uitoefenen om de principes van hun levensbeschouwing in wetten omgezet te zien. Tot zover de scheiding. Men is ook niet vies van staatssubsidies om die pressie te kunnen verwezenlijken. Tijd voor een analyse.

De houding van kerk/levensbeschouwingen t.o.v. de staat en anderzijds de houding van de staat t.o.v. kerk/levensbeschouwingen wordt geëvalueerd. Ze hebben allebei ten overstaan van de ander het recht hun houding zelf te bepalen. Die houding kan en mag dus verschillend zijn.

HOUDING VAN KERK/LEVENSBESCHOUWINGEN TEN OPZICHTE VAN DE STAAT

Drukkingsgroepen – waaronder ook levensbeschouwingen – willen invloed uitoefenen op wetten en regeringen, dikwijls gecombineerd met pogingen om zoveel mogelijk financiële middelen te verkrijgen. Dit kan beschouwd worden als actief burgerschap, zolang dit via democratische weg verloopt. Uiteraard moeten niet-democratische doelstellingen bestreden worden. Elke levensbeschouwing is overigens vrij om eventueel aan subsidies gekoppelde voorwaarden al dan niet te aanvaarden en om zelf te beoordelen in hoeverre zij contact wenst met de staat. De meesten willen zo min mogelijk inmenging, zo veel mogelijk invloed en velen willen daarbij zoveel mogelijk geld.

HOUDING VAN DE STAAT TEN OPZICHTE VAN KERK/LEVENSBESCHOUWINGEN

De 'staat', een regering, moet de maatschappij 'beheren' (managen). Dit betekent in eerste instantie: controleren.

De staat heeft de plicht de individuele burger te beschermen tegen mistoestanden binnen kerk/levensbeschouwingen. Sommige kerk/levensbeschouwingen hanteren interne regeltjes of rechtspraak en dekken interne misdrijven toe. Opvolging is dus nodig om te verifiëren of er binnen die kerk/levensbeschouwingen niets onwettigs gebeurt.

Sommige kerk/levensbeschouwingen hebben de neiging anderen – buiten hun levensbeschouwing – als minderwaardig en 'slecht' te beschouwen en handelen ook als zodanig. Ook hier moet de overheid controleren of zij ten overstaan van andere mensen/groepen geen onwettige praktijken toepassen.

Een man wordt gedoopt bij een bijeenkomst van Jehova's getuigen.

Joris Van de Putte: 'de staat heeft de plicht de burger te beschermen tegen wantoestanden'

Kerk/levensbeschouwingen zijn actief op een aantal terreinen, alhoewel ze niet allemaal op alle terreinen even actief zijn. De staatsinmenging kan ook per terrein verschillen.

- 1 Het terrein van de *morele dienstverlening* is een maatschappelijk noodzakelijk gebeuren. De staat moet dit managen: gezien het belang voor de mensen moet zij hiervoor de middelen vrijmaken of zorgen dat ze beschikbaar zijn. Levensbeschouwingen die dit organiseren moeten hiervoor vergoed worden, ofwel rechtstreeks door de mensen zelf ofwel via de staat. Dit betekent echter niet dat andere activiteiten van die levensbeschouwingen via dit kanaal moeten betaald worden.
- 2 *Filosofische aspecten*: de staat moet actief inspelen op wat leeft bij de mensen. De staat kan niet met elke burger apart communiceren. Levensbeschouwingen – en ook andere verenigingen – zijn een noodzaak voor een goede interactie tussen de staat en de burger.

Als een groot aantal mensen zich uitgesloten voelt, nergens deel van uitmaakt of participeert, ontstaat er een vacuüm. Dit deel van de bevolking kan achter een Pim Fortuin of Van Rossem gaan staan of sympathiseren met extremen/fundamentalisten.

Daarom moet de staat zich inzetten om het grootste deel van de bevolking ergens bij te betrekken. Op neutrale evenredige manier moeten aldus ook 'levensbeschouwingen' gesteund worden. Meestal is die steun financieel en kan dit gekoppeld worden aan de hierboven vermelde nood tot controle. Inhoudelijk moet er enkel ingegrepen worden als er onwettige toestanden zijn.

DIRECTEUR VAN HET WILLEMSFONDS

Veerle Donceel

Kessel-Lo, 1 juni 1949 – Gentbrugge, 23 augustus 2011

De aankondiging van haar heengaan was een donderslag bij heldere hemel. Maar het was door haar goed gepland. Recht toe recht aan, zoals we haar kenden.

Ze had het zich wel anders voorgesteld. Dat afscheid nemen van het Willemsfonds, en alle andere dingen die nog in haar lange termijn agenda genoteerd stonden. Huisje net gerenoveerd, opvolging van haar functie als directeur van het Willemsfonds zorgvuldig uitgekiend en acceptatie handig door de organisatie geloodst, zachtjes uitbollen om te gaan genieten van een rustig, dus niet gezapig, maar niettemin met (wilde?) plannen volgeboekt, en zeker welverdiend pensioen.

Het ging al een tijdje minder goed met de gezondheid, maar dat werd steevast toegeschreven aan de drukte van het verbouwen van de thuis en de stress van de nieuwe initiatieven in de job. Het medisch verdict werd niet gelaten verwerkt, maar met vertrouwen. Tot het te veel werd. En dan nog bleef ze het initiatief behouden.

We zullen haar missen. Ze heeft ook niet willen wachten op haar laatste levenswerk, het fotoboek over Jan Frans

Willems. Veerle was immers de stuwende kracht achter het hele project: ze ging op zoek naar interessante teksten over en door Jan Frans Willems en probeerde zo zijn leefwereld terug samen te stellen. Samen met fotografe Tania Desmet trok ze vervolgens door Vlaanderen, tot zelfs in het buitenland, op zoek naar sporen van Jan Frans Willems. Ze genoot daarvan.

Het resultaat, een prachtig fotoboek, is dan ook mede haar verdienste.

Veerle, bedankt voor dit ultieme project.

Het ga je goed!

Sylvain Peeters,
algemeen voorzitter van het Willemsfonds

Financiële steun (subsidies) aan verenigingen door de staat, wordt bekomen via het belastingsgeld van de burger. Dit wordt vervolgens uitbesteed aan een verenigingsstructuur, ten behoeve van de leden en van de groei van de vereniging.

Subsidiëring van levensbeschouwingen is dus een beleidsinstrument. Hoe meer geld de structuur krijgt, hoe sterker de structuur wordt ten opzichte van de leden. Een voorbeeld is de katholieke kerkstructuur in België, die veel geld krijgt en zich niets moet aantrekken van de mening van de 'gewone' gelovige.

De vrijzinnige structuur kreeg weinig geld en dus was de organisatiegraad, invloed, uitstraling en aantrekkelijkheid door eclatante activiteiten ook gering. Het succes van deMens.nu is dat men door samenwerking sterk is geworden. Deze organisatiestructuur heeft geld, maar het nadeel is dat de leden minder belangrijk worden.

- 3 Een derde terrein is *cultuur*, waar ook niet-levensbeschouwingen actief zijn. Culturele activiteiten verho-

gen de cohesie in de gemeenschap. De staat kan een financieel beleid voeren om de cohesie binnen groepen te stimuleren, maar ook om uitwisseling tussen groepen aan te moedigen.

- 4 Ook op het terrein *onderwijs* heeft de staat een belangrijke beleidsplicht.

CONCLUSIE

Het is en blijft aan de staat om te evalueren wat nodig is om zowel de bevolking als de staat goed te beheren. Levensbeschouwingen hebben het recht om binnen hun groep zoveel mogelijk hun eigen 'ding' te doen. Ze hebben ook het recht om te proberen invloed op de staat uit te oefenen. Alles binnen wettelijke grenzen.

Principiële, vastgeroeste standpunten over scheiding tussen kerk/levensbeschouwingen en staat lijken weinig adequaat in een complexe, multiculturele en snel evoluerende maatschappij waarin levensbeschouwingen een noodzakelijke rol spelen en waarin een staat goed moet managen.

Joris Van de Putte

Het belang van Prigogine

Iedereen heeft ooit al eens gehoord van Ilya Prigogine, sommigen herinneren zich nog dat hij de Nobelprijs voor Scheikunde won, maar weinigen kennen de echte betekenis van zijn ontdekkingen. Albert Comhaire haalt hem uit de vergetelheid en doet een poging om u lezer, kennis te laten maken met zijn betekenis en werk. In een driedelige serie legt hij in heldere taal uit waar Prigogine voor staat en vooral, waarom hij van groot belang is voor het vrijzinnige gedachtegoed. Ere wie ere toekomt!

Deel 1: De betekenis van Prigogine voor de vrijzinnigheid

Kanazawa verdedigde de idee dat de oorsprong van godsdienst kan te vinden zijn in het evolutionair voordeel om te geloven in het bestaan van geesten.

Indien je geneigd was te geloven dat iets onzichtbaar toch aanwezig zou zijn (bijvoorbeeld een roofdier, wanneer je geritsel hoorde), had je als jager-verzamelaar meer kans om te overleven. Techan sluit zich daarbij aan; hij merkte bovendien op dat religie de samenhang bevordert binnen een gemeenschap, eveneens een evolutionair voordeel. Maar dit leidde wel tot een sterk wij-zij onderscheid en vijandschap ten opzichte van niet- en andersgelovigen. We kennen de gevolgen.

Het geloof kreeg een opdoffer van formaat met de ontdekking van de evolutie in de natuur en later Darwins evolutietheorie. Vandaag verliest het godsdienstig geloof elke fundering dankzij Prigogines ontdekking van het vermogen tot zelforganisatie van de materie.

Er zijn geen transcendente/bovennatuurlijke krachten/entiteiten die wat dan ook scheppen, besturen, beslissen.

TER HERINNERING: SAMENSTELLING, STRUCTUUR, EIGENSCHAPPEN, RELATIES

De scheikunde leert dat de samenstelling en structuur van stoffen hun eigenschappen bepalen. Een atoom waterstof heeft slechts één elektron, ijzer heeft er zesentwintig, waardoor hun afmetingen en andere eigen-

De natuur zou gehoorzamen aan de ontdekte wetten, waardoor het beeld van god veranderde

schappen verschillen. Idem dito voor de biologie: een regenworm kan zich etend onder de grond voortbewegen, een vogel niet.

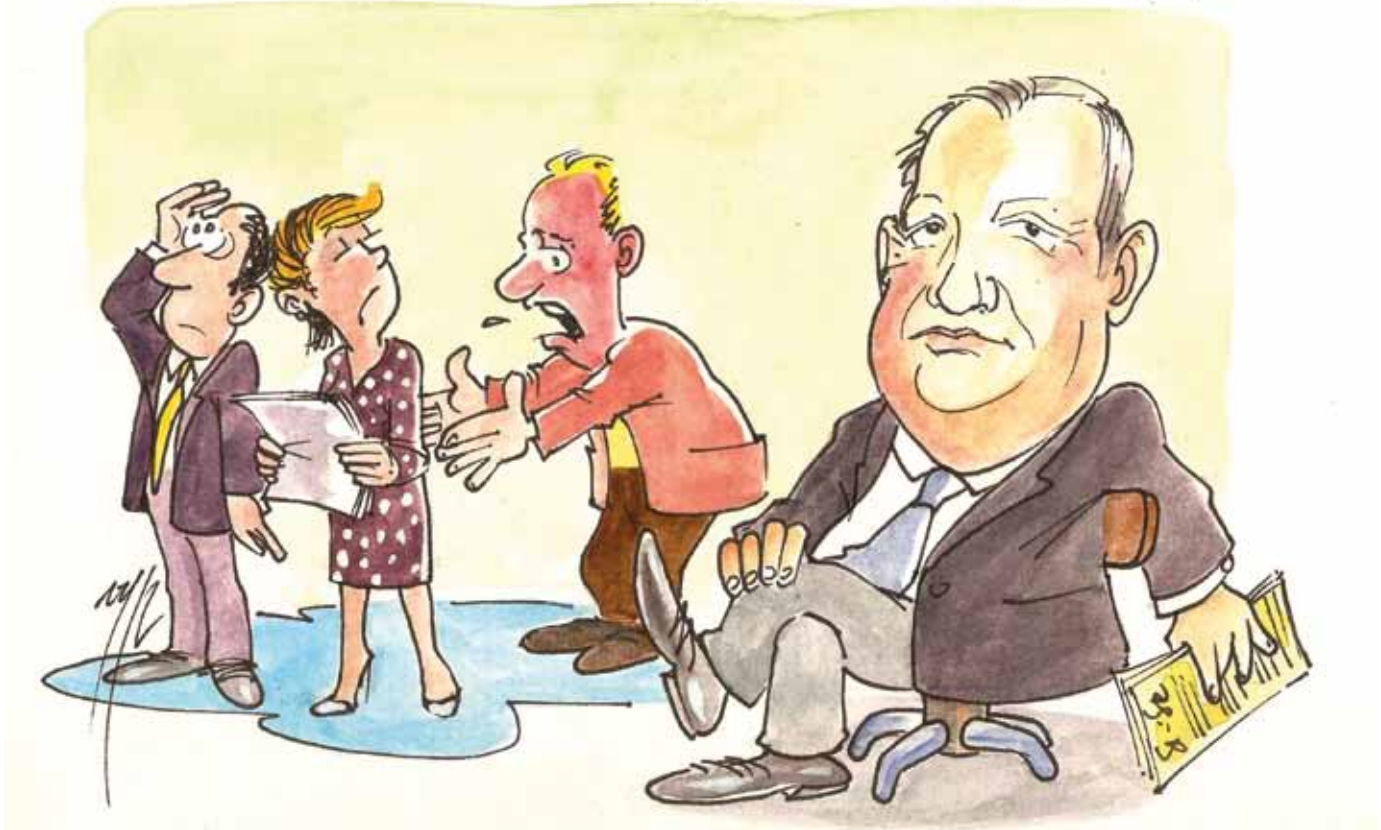
De specifieke eigenschappen van elke stof bepalen de relaties met andere moleculen van dezelfde stof van andere stoffen – water vormt hexagonale sneeuwvlokken, keukenzout kubieke kristallen, waterstof verbindt zich met

zuurstof, helium niet enzovoort. Idem dito voor de biologie. Alhoewel dit allemaal nogal evident is, wordt het soms vergeten.

De mens observeerde inderdaad niet alleen eigenschappen van allerlei objecten, maar bemerkte ook bepaalde regelmatigheden. Geleidelijk aan bleek dat zelfs meerdere daarvan in mathematische modellen konden gegoten worden. Het is overigens dankzij die wiskundige benadering dat de wetenschap er met reuzenschreden op vooruit kon gaan. De wiskundige benadering was een nodige voorwaarde, maar nog andere factoren zouden een rol gespeeld hebben.

Men noemde de opgemerkte regelmatigheden 'wetten', 'natuurwetten', allicht uit analogie met de menselijke samenleving. In het bijzonder is er de gravitatiewet van Newton: de aantrekkingskracht van twee objecten is evenredig met hun massa's en omgekeerd evenredig met het kwadraat van de afstand tussen hun middelpunten ($m_1 \cdot m_2 / r^2$). Indrukwekkend veel

- IK DACHT DAT DE TOEVOER VAN ENERGIE NAAR DE VRIJZINNIGHEID, DOOR HET VERMOGEN TOT ZELFORGANISATIE TOT EEN ORDELIJKE STRUCTUUR ZOU LEIDEN... ENFIN, ER WORDT AAN GEWERKT..

© Norbert Van Yperzeele

verschijnselen konden verklaard en voorspeld worden.

De klassieke mechanica en de studie van het elektromagnetisme namen een dusdanige vlucht, waardoor wetenschappers en filosofen het heelal gingen zien als een groot uurwerk. Men kon bijvoorbeeld de stand van de sterren voorspellen tot in de verre toekomst, en anderzijds het beeld van de sterrenhemel die farao Cheops zag, reconstrueren. Het traject (baan) van menig voorwerp of deeltje kon berekend worden, zowel vooruit als achteruit in de tijd en dit met behulp van dezelfde formule. De tijd scheen symmetrisch te zijn. Het klassieke voorbeeld is: de afgelegde weg is gelijk aan de snelheid vermenigvuldigd met de tijd. Je kunt met die formule zowel berekenen waar je een kwartier voordien was als waar je een kwartier later zult zijn op de autostrade.

Door die successen is het te begrijpen dat de neiging ontstond om de geformuleerde natuurwetten – in feite abstracties tussen onze oren – te projecteren op de materie: de natuur zou ‘gehoorzamen’ aan de ontdekte wetten. In die context veranderde ook het beeld van god. Het geloof bleef weliswaar voor veel mensen nog grotendeels overeind, maar gods functie werd herleid tot starter van het kosmisch uurwerk. Hij werd de Almachtige Wetgever, de Intelligente Ontwerper. Het deïsme was geboren.

GRENZEN AAN DE KLASSIEKE/ NEWTONIAANSE MECHANICA

Een eerste probleem dook op met de thermodynamica. De energie die men in een stoommachine stopte onder de vorm van warmte, bleek niet helemaal te kunnen omgezet worden in nuttige arbeid (tweede hoofdwet van de thermodynamica, Carnot). Clausius

formaliseerde die wet en introduceerde daartoe de grootheid S , de entropie. Het deel van de energie dat verloren gaat in de omgeving is T maal S , waarin T de temperatuur is (in graden Kelvin) en S de entropie (dus energie per graad temperatuur, daarom ook wel ‘gereduceerde warmte’ genoemd). De tweede hoofdwet wordt dan: in een gesloten systeem kan de entropie slechts gelijk blijven of toenemen.

Tijd brengt niet alleen verval, maar laat ook complexere vormen van leven ontstaan

Boltzman toonde aan dat S kan beschouwd worden als een maat van wanorde (chaos). Je zou kunnen zeggen dat in de formule T maal S , S het chaosaspect is van de energie die

niet in mechanische arbeid kon omgezet worden. Vermits S in de loop van de tijd toeneemt, is de tijd zelf in feite geen symmetrische grootte: de toekomst verschilt van het verleden. Plaats een nieuwe auto, een mooi ordelijk ding (lage entropie) in een garage, wacht lang genoeg en je vindt een hoop roest (hoge entropie) terug. Alles vervalt.

Het bestaan van irreversibele (onomkeerbare) fenomenen bevestigt het beeld van de tijd als pijl, *la flèche du temps*, *the arrow of time*. Bijvoorbeeld: de diffusie – de inkt van de druppel die je laat vallen in water zal zich verspreiden; het omgekeerde gebeurt niet. Andere voorbeelden: het radioactief verval, de straling van de zon, het weer, het ontstaan van het leven, onze eigen veroudering.

Maar wat bleek? Dat de tijd niet alleen verval brengt, maar ook complexere vormen van leven laat ontstaan. Sinds Darwin is de evolutie zelfs een onmiskenbaar feit. Hier is dus een tegenstelling, een grote tegenstelling: evolutie tegenover verval.

Een tweede probleem vormde de stelling van Henri Poincaré: er bestaat geen universele analytische oplossing voor het drielichamenvraagstuk, met andere woorden, de bewegingen van drie hemellichamen in één systeem zijn niet via een algemene formule te voorspellen (behalve in speciale gevallen). Hij toonde dus aan dat dynamische systemen, alhoewel gedetermineerd door perfect gekende wetmatigheden, toch labiel/ instabiel (dus chaotisch) kunnen zijn. NB: instabiliteit kan veroorzaakt zijn door het mogelijk optreden van resonanties, en/of door een grote gevoeligheid voor de begintoestand enzovoort. Zelfs zeer eenvoudige systemen kunnen chaotisch zijn, wat onder meer betekent dat ze niet of slechts voor een beperkte tijd voorspelbaar zijn. Wat nu?

STATIONAIRE TOESTANDEN EN DISSIPATIEVE STRUCTUREN

Het probleem is er een van randvoorwaarden. De klassieke fysica bestu-

deerde bijna uitsluitend gesloten systemen, die bovendien in evenwicht zijn of bijna in evenwicht. De aldus ontwikkelde wetenschap, de relativiteitstheorie en kwantumfysica inbegrepen, heeft weliswaar geleid tot schitterende technologische toepassingen die we vandaag kennen, maar ging om allerlei redenen (niet in het minst, technische) aan twee feiten voorbij: 1) er bestaan systemen, veel systemen (fysische, biologische en sociale) die niet in evenwicht zijn; 2) onze planeet zit niet in een grote garage opgesloten, maar is een open systeem dat energie, veel energie, ontvangt van de zon (en 's nachts deels weer afstaat). Een groot onderzoeksveld lag braak.

De wet van Prigogine: vastgestelde regelmaticheid

Prof. Th. De Donder (Université Libre de Bruxelles) was de eerste die het toepassingsgebied van de thermodynamica uitbreidde tot open systemen die niet in evenwicht zijn, namelijk in scheikundige reacties. Prigogine ging bij hem in de leer en zette zijn onderzoek verder. Hij introduceerde daarbij een nieuwe fysische grootte, dS/dt , de hoeveelheid entropie geproduceerd per tijdseenheid.

In 1947 slaagde Prigogine erin De Donders ontdekking te veralgemenen, tot alle 'stationaire systemen'. Dat zijn systemen die stabiel zijn zo lang ze energie of materie ontvangen. Stopt men ermee, dan keren ze terug naar hun oorspronkelijke evenwichtstoestand. Meer bepaald ontdekte Prigogine dat in stationaire toestanden de productie van entropie per tijdseenheid minimaal is. Je houdt bijvoorbeeld een pook in het vuur zodat het uiteinde ervan gloeit (en blijft gloeien); welnu – en dit is zeer belangrijk – het systeem *structureert zich* zodanig dat het de ontvangen warmte naar de omgeving doorgeeft via een minimale productie aan entropie. Die vastgestelde regulariteit

wordt vandaag 'de wet van Prigogine' genoemd.

Dit was voor hem echter slechts een eerste stap. De jonge onderzoeker wou namelijk ook weten wat er gebeurde met systemen ver uit evenwicht – ze komen immers zeer vaak voor in de natuur. Na twintig jaar onderzoek en in samenwerking met prof. Glansdorff ontdekte en verklaarde hij wat hij 'dissipatieve structuren' zou noemen. Hij kreeg er in 1977 de Nobelprijs Scheikunde voor.

Prigogine merkte namelijk op dat in open systemen ver buiten evenwicht bij toevoer van voldoende energie (of: materie) ordelijke structuren ontstaan die *onomkeerbaar* kunnen zijn: van complexe moleculen in de oersoep tot ribbels in het zand aan de zee (meer uitleg aan de hand van drie voorbeelden verder in de tekst). Maar dan rijst de vraag of dit ordenen niet in tegenspraak is met de tweede hoofdwet van de thermodynamica. Blijkbaar niet.

De evolutie van de entropie van een systeem wordt namelijk bepaald door twee componenten: een interne (S_i) en een externe (S_e). In het proces van zelforganisatie wordt energie 'gedissipeerd' (verspreid), vloeit dus energie naar de omgeving. Met het ontstaan van ordelijke structuren vermindert weliswaar de interne wanorde (de interne component, S_i), maar slechts indien door 'dissipatie' minstens evenveel entropie vloeit naar de omgeving. Anders gezegd: de voorwaarde is dat de externe component (S_e) van het systeem evenveel of meer toeneemt dan de interne (S_i) afneemt. De som van de twee is positief, de entropie in zijn geheel blijft gelijk of neemt zelfs meestal toe en het proces verloopt wel degelijk in overeenstemming met de tweede hoofdwet van de thermodynamica. À propos: tot nu toe werd nog nooit een fenomeen waargenomen dat tegen die natuurwet indruist.

De gerealiseerde orde kan zowel geometrisch zijn (zoals in de hierna aangegeven voorbeelden) als in de tijd, zoals onder meer gedemonstreerd in scheikundige klokken. Een voorbeeld: de Belousov-Zhabotinsky-reactie: een

bepaald mengsel wordt ritmisch rood, dan blauw, weer rood enzovoort, tot de reagentia opgebruikt zijn. NB: wijzelf hebben chemische klokken in ons lichaam.

Een belangrijke bijzonderheid bij de evoluties vanuit een toestand ver uit evenwicht is, dat het systeem voor tweesprongen kan staan. Merkwaardig genoeg kan men dan niet voorspellen welke richting het systeem zal uitgaan.

ENKELE DISSIPATIEVE STRUCTUREN. MOGELIJKHEDEN EN PROBABILITEITEN

Henri Bénard ontdekte in 1900 de convectiecellen. Breng water gemengd met wat aluminiumpoeder (om de bewegingen erin zichtbaar te maken) tussen een metalen en een evenwijdig geplaatste glazen plaat. Wanneer je de metalen plaat zachtjes opwarmt, is er eerst weinig beweging te zien: de warmte wordt via geleiding doorgegeven naar de glazen plaat. Verwarm je meer, dan ontstaan plotseling convectiestromen; ze zijn als een mooi rooster van zeshoeken zichtbaar. De convectiestromen laten toe de warmte sneller af te voeren. We zien een dissipatieve structuur van een systeem in stationaire toestand (als het verwarmen ophoudt, herstelt zich de oorspronkelijke toestand).

Een tweede, wel bijzonder aanschouwelijk voorbeeld komt uit de biologie: op ongeveer een meter van een mierennest breng je een greppel aan en op de loodlijn naar het nest plaats je een bruggetje, bestaande uit een ruit. Plaats nu voedsel op het verlengde van die loodlijn. Er zijn nu twee gelijkwaardige mogelijkheden om het water over te steken: de linker- en de rechterkant van de ruit. De afstand naar het voedsel is in beide gevallen precies gelijk, de kans dat de mieren de linker of de rechter kant zullen opgaan is dus ook even groot. De mieren staan letterlijk voor een tweesprong. Wij weten niet welke keuze ze zullen maken. Zodra het voedsel geplaatst is, ontstaat duidelijk enige onrust en verwarring (chaos), waarbij de mieren zowel over de linker- als de rechter-

arm van de brug lopen; maar vrij snel, namelijk op enkele seconden tijd, gebruiken ze slechts één van de twee mogelijkheden en lopen ze allen langs hetzelfde, gebaande pad (althoewel zo nu en dan nog een avonturier de andere kant opgaat). Een nieuwe, *stabiele en irreversibele* toestand is ontstaan.

Bemerk daarbij dat een gebeurtenis op microscopische schaal, namelijk een iets sterker geurspoor aan één kant, uiteindelijk de gang van zaken bepaalde. Kleine oorzaken, grote gevolgen. Althans bij systemen ver uit evenwicht. Ook op maatschappelijk vlak zien we dit: enkele mensen kunnen in bepaalde omstandigheden het verschil maken. Neem bijvoorbeeld Robert Schuman. Samen met enkele andere visionaire politici nam hij in 1950 het initiatief tot de oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (zes landen), later groeide die gemeenschap uit tot de Europese Unie van vandaag.

Orde uit de chaos: het vermogen tot zelforganisatie

Een derde voorbeeld is een fenomeen op moleculair vlak. Wanneer je een oplossing van natriumchloraat (NaClO_3) rustig laat uitkristalliseren, krijg je twee soorten kristallen: de ene draaien gepolariseerd licht naar links, de andere naar rechts. Wanneer je een oplossing laat uitkristalliseren terwijl je roert (energie toevoegt), krijg je ofwel allemaal linksdraaiende ofwel allemaal rechtsdraaiende kristallen. Er is opnieuw onderlinge beïnvloeding binnen het systeem – Prigogine gebruikte zelfs de term ‘communicatie’, uiteraard figuurlijk bedoeld. Een eerste, minieme kern bepaalde het vervolg.

Wanneer systemen ver uit evenwicht voor tweesprongen staan, wordt de verdere evolutie blijkbaar bepaald door gebeurtenissen op een kleinere, zelfs microscopische schaal. Je kunt nog wel zinnige uitspraken doen over het macrosysteem, maar slechts in ter-

men van mogelijkheden en probabiliteiten (kansen).

Het schema van het algemene, creatieve proces waarbij orde uit chaos ontstaat, ziet er als volgt uit: *instabilité (chaos) > probabilité > irréversibilité* [labiliteit (wanorde) > kans > onomkeerbaarheid].

Verder stelde Prigogine de volgende wiskundige formulering voor: een nieuwe kansverdeling (welke kansen zullen er zijn in functie van één of meer variabelen) is gelijk aan de reeds bestaande kansverdeling vermenigvuldigd met een operator (*Les lois du chaos*, 1994). Per specifiek systeem – moleculen, kankercellen, mieren, woningen in een stad enzovoort – kunnen er andere verdelingen operatoren zijn. Prigogine opende op die manier de deur naar onderzoek van complexe systemen. Zij vormen door hun diversiteit en hun groot aantal een immens terrein.

Wanneer de kansverdeling zich herleidt tot één waarde (zekerheid) krijgt men de vergelijkingen uit de klassieke mechanica. Het gaat dan om ‘limietgevallen’, ‘eenvoudige gevallen, bijna uitzonderingen, zoals de planetaire beweging van twee lichamen’. Ze zijn daarom niet minder belangrijk.

BESLUIT: DE NATUUR KOMT DICHTERBIJ

Met de ontdekking van het zelforganiserend vermogen van de materie, maakte Prigogine elk geloof in een transcendente, scheppende entiteit totaal onnodig en ongegrond. Systemen maken immers bij aanvoer van energie en/of materie en dankzij het vermogen tot zelforganisatie ordelijke structuren. Deze vaststelling versterkt de niet gelovige mens alleszins in zijn overtuiging. Maar er is meer. Prigogine bracht de natuurkunde dichter bij onze leefwereld, hij maakte ze beter begrijpbaar, minder vreemd. Dat is een tweede reden waarom Prigogine veel betekent voor het vrijzinnig humanisme. Een verminderde aliënatie, een grotere vertrouwdheid met de natuur zorgt ervoor dat we er ons beter in thuis voelen en er ook beter onze plaats in kunnen zoeken.

Albert Comhaire

EEN BEKNOPT REACTIE OP 'PSEUDOWETENSCHAP IN ACADEMIA' VAN GRIET VANDERMASSEN

Over pseudowetenschappelijke kritiek

Met dit schrijven wensen wij kort te reageren op het artikel van Griet Vandermassen dat eerder in dit tijdschrift verscheen onder de titel 'Pseudowetenschap in Academia'. De teneur van haar betoog is duidelijk: de psychoanalyse zou een pseudowetenschap zijn die niet thuishoort in de academische wereld en brave maar onwetende luitjes moeten daartegen beschermd worden door Echte Wetenschappers. Alhoewel Vandermassen haar artikel begint met te verzekeren dat de psychoanalyse vrijwel geheel verdwenen is van de universiteit (eerste zin: 'De psychoanalyse is vrijwel geheel verdwenen uit academische opleidingen psychologie', Vandermassen 2011, p. 13), vindt ze het toch nodig om te eindigen met een ferme oproep om te stoppen met het doceren van psychoanalyse aan de universiteit (laatste zin: 'Leer studenten de vaardigheden aan om die te ontmaskeren, in plaats van ze er nog eens extra in onder te dompelen', Vandermassen 2011, p. 16). Mooi toch, academici die hun maatschappelijke verantwoordelijkheid opnemen.

Helaas moeten we andermaal vaststellen dat Vandermassen, net zoals andere auteurs van dit soort kritiek op de psychoanalyse, op geen enkele manier naar wetenschappelijke bevindingen refereren in hun poging de lezer te overtuigen van hun stellingen. Overigens is de uitspraak 'de psychoanalyse is niet wetenschappelijk' op zich al een illustratie van een niet-wetenschappelijke uitspraak, zelfs in hun eigen methodologie.

Naast een aantal algemene verwerpingen van Freud – zoals de beweringen dat zijn theorie 'intern tegenstrijdig' en 'absurd' is, dat hij wel vaker 'een loopje nam met de feiten', dat hij 'een ontstellend gebrek aan wetenschappelijke integriteit vertoonde', enzovoort – beschuldigt ze de man ervan te liegen over zijn therapeutische successen ('Veel erger is echter dat Freud loog over zijn therapeutische successen', Vandermassen 2011, p. 14).

In plaats van deze beschuldiging – die Vandermassen zonder enige vorm van bronvermelding poneert (!) – te ontkrachten, vragen we haar waarom ze de effectiviteit van de psychoanalyse beoordeelt op basis van die gevalstudies, waarvan het meer dan een eeuw oude materiaal zich niet leent tot de huidige wetenschappelijke methodologie? Als voorvechtster van empirisch onderzoek zou het maar logisch zijn mocht ze naar recente studies verwijzen, die volgens haar eigen betoog immers zoveel betrouwbaarder zijn dan wat ze in haar eigen tekst 'subjectief bewijs' (p. 13) noemt.

We komen Vandermassen daarom te hulp met een aantal empirische gegevens. Een recente meta-analytische studie gepubliceerd in *The Journal of the American Medical Association*

Kolakowski, Pools filosoof: 'met een gelovige is het moeilijk te discussiëren, met voor wie Wetenschap een geloof is, al helemaal niet.'

Journal of the American Medical Association (het hoogst gerankte medische tijdschrift) besluit (1) dat de *effect sizes* van langdurige psychoanalyse wel degelijk significant zijn en (2) dat psychoanalyse voor complexe problematieken superieur is aan andere vormen van therapie (Leichsenring & Rabung, 2008). Bovendien toonde deze meta-analyse samen met nog vier andere recente meta-analyses, die eveneens in de meest gezaghebbende tijdschriften gepubliceerd werden (Abbass, Hancock, Henderson, Kisely, 2006; Leichsenring & Rabung, 2011; Leichsenring, Rabung, Leibing, 2004; De Maat, De Jonghe, Schoevers & Dekker, 2009), aan dat psychoanalyse de enige vorm van psychotherapie is waarvan de therapeutische effecten *toenemen* bij langdurige follow-up (voor review van deze bevindingen zie Shedler, 2010).

VOORoordeel VERSUS WETENSCHAPPELIJKE KRITIEK

Het antwoord van de Freud-bashers op dit soort argumenten kennen we al: ofwel zeggen ze dat die studies niet over

échte psychoanalyse gaan, ofwel betwijfelen ze de wetenschappelijkheid van die studies. Dat ze daarvoor moeten ingaan tegen al hun eigen criteria van wetenschappelijkheid deert hen bij die gelegenheid blijkbaar niet.

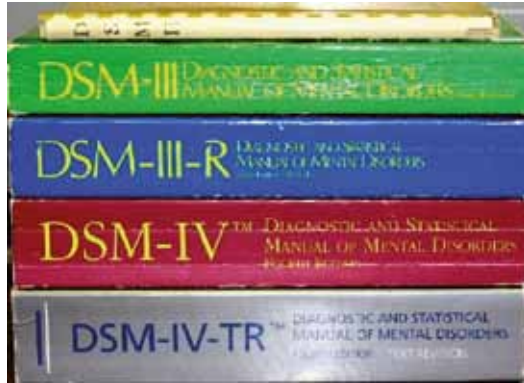
Omdat de rest van de argumentatie van Vandermassen van dezelfde aard is en eveneens niet thuishoort in een academisch debat verspillen we er verder tijd noch inkt aan. We besluiten daaromtrent op dezelfde manier als we eerder deden (e.g. Desmet, 2010) ten aanzien van andere leden van het spreekkoor (zie de referenties van Vandermassen, 2011) waar Vandermassen deel van uitmaakt: de op de psychoanalyse geformuleerde kritiek is van de orde van een vooroordeel, en wordt geenszins gekenmerkt door de kwaliteiten van een wetenschappelijke kritiek. De leden van dit spreekkoor hebben overigens zelf geen enkele klinische ervaring met patiënten, en of zij zelf eigenlijk empirisch onderzoek gedaan hebben, is zeer onduidelijk. De graad van simplisme en de gebrekkige argumenten die de Vlaamse verachters van de psychoanalyse te berde brengen, laten ons niet enkel nostalgisch worden naar cursussen logica van hun voorgangers, maar ook met blijdschap teruggrijpen naar het werk van Leo Apostel (1992) en de manier waarop hij de psychoanalyse een plek kon geven in de hedendaagse wijsbegeerte.

GROTE PROBLEMEN: OVERFARMACOLOGISERING EN PSYCHIATRISCHE CLASSIFICATIE

Tot slot nog twee opmerkingen die vermoedelijk de denkwereld en de moed van Vandermassen en cie te boven gaan. Samen met een beperkt clubje pretenderen zij te weten wat De Wetenschap is, terwijl er daarover in de wetenschappen zelf heel wat verschillende visies bestaan. Maar, zoals Kolakowski – een filosoof met enig allure – al schreef: met een gelovige is het moeilijk te discussiëren, met iemand voor wie Wetenschap een geloof is, al helemaal niet. Lees uw eigen auteurs en begin eindelijk te doen wat u pretendeert: kritisch denken. Onze tweede opmerking gaat eerder in ethische richting. Dat academici een maatschappelijke verantwoordelijkheid willen opnemen, kunnen wij alleen maar toejuichen, en binnen ons vakgebied – psychiatrie, klinische psychologie en psychotherapie – is dat vandaag heel erg nodig. Welnu, binnen die wereld zijn er vandaag minstens twee levensgrote wetenschappelijke, ethische en therapeutische problemen: de overfarmacologisering (zie het artikel van M. Angell in *the New York Review of Books*, Angell 2011) en de psychiatrische classificatie – de DSM is straks aan zijn vijfde editie toe, die zo mogelijk nog erger zal zijn dan de vorige. De fysieke, morele en psychologische schade die deze combinatie aanricht bij hoe langer hoe meer mensen is een van de grootste psychosociale problemen van onze maatschappij. Tot overmaat van ramp verschuilen zowel de farmacologie als de DSM *task forces* zich achter de vlag van de wetenschappelijkheid. Nogal wat academici en clinici (waaronder niet toevallig heel wat psychoanalytici) voeren daartegen overtuigende empirische én wetenschappelijke

argumenten aan. Bij de Vlaamse (in feite: Gentse) wetenschapsfilosofen blijft het oorverdovend stil... .

Mattias Desmet, Paul Verhaeghe en Stijn Vanheule

Een van de twee grote problemen, de psychiatrische classificatie (DSM), is straks aan zijn vijfde editie toe, die zo mogelijk nog erger zal zijn dan de vorige.

Referenties

- Abbass AA, Henderson J., Kisely S., Hancock JT. (2006). *Short-term psychodynamic psychotherapies for common mental disorders*. Cochrane Database Syst Rev. Oct 8;(4):CD004687.
- Apostel, L. (1992). *Gebroken orde – de vergeten toekomst van de filosofie*. Leuven: Kritak.
- Angell, M. (2011). *The Epidemic of Mental Illness: why?* New York Review of Books. <http://www.nybooks.com/articles/archives/2011/jun/23/epidemic-mental-illness-why/>
- De Maat, S., de Jonghe, F., Schoevers, R., & Dekker, J. (2009). *The effectiveness of long-term psychoanalytic therapy: A systematic review of empirical studies*. Harvard Review of Psychiatry, 17, 1–23. doi:10.1080/16073220902742476.
- Desmet, M. (2009). Commentaar op Maarten Boudry's recensie: *In de ban van Freud & co: het epistemische drijfzand van de psychoanalyse*. Tijdschrift voor Klinische Psychologie, 39, 99–103.
- Kolakowski, L. (2007). *Wilt u achteruit naar voren gaan?* Klement, Pelckmans.
- Leichsenring, F. & Rabung, S. (2008). *The efficacy of long-term psychodynamic psychotherapy: A meta-analysis*. Journal of the American Medical Association, 300, 1551–1565.
- Leichsenring, F., Rabung, S., & Leibling, E. (2004). *The efficacy of short-term psychodynamic psychotherapy in specific psychiatric disorders: a meta-analysis*. Arch Gen Psychiatry, 61(12), 1208–1216.
- Shedler, J. (2010). *The efficacy of psychodynamic psychotherapy*. American Psychologist, 65, 98–109.
- Vandermassen, G. (2011). *Pseudowetenschap in Academia*. De Geus, september 2011, p. 13–16.

PEGGY TANGE.

bestuurslid en Feniksmedewerker. Deze vereniging geeft – op basis van uw persoonlijke wensen – inhoud en vorm aan waardige, vrijzinnig humanistisch geïnspireerde plechtigheden bij belangrijke levensmomenten (geboorte, overlijden, relatieviering, huwelijk...). Jaarlijks organiseert Feniks een lentevoorstelling en een herdenkingsplechtigheid.

© Gerbrich Reynaert

FENIKS & HVV VRIJZINNIGE VROUWEN

In dit nummer leggen Peggy Tange en Katrien Van Hecke hun vrijwilligersziel bloot. Peggy is bestuurslid en Feniksmedewerker, Katrien neemt het voorzitterschap waar van de HVV-afdeling Vrijzinnige Vrouwen Oost-Vlaanderen.

Peggy Tange

Hoe lang bent u al vrijwilliger bij Feniks?

In 2004 heb ik mijn aanvraag gedaan, in 2005 de opleiding gevolgd en daarna direct van start gegaan. De eerste plechtigheid die ik verzorgde, was een afscheidsplechtigheid in Zelzate. De opleiding was zeer gevarieerd: je wordt goed voorbereid, je leert spreken in het openbaar, een juiste houding aan te nemen, je verdiept je in de humanistisch vrijzinnige waarden en via creatieve opdrachten (brainstorm woorden, casus) leer je om ook onder tijdsdruk een tekst te schrijven. Voor mijn 'eindproef' schreef ik een tekst voor een huwelijk tussen 2 mannen. Na een positieve evaluatie kon ik aan de slag. Elke plechtigheid door Feniks verzorgd, is uniek. Tijdens een eerste

gesprek met de betrokkenen peilen we naar wat voor hen belangrijk is en wat hun wensen zijn. De inhoud en vorm van de plechtigheid wordt bepaald door de persoonlijke inbreng en betrokkenheid van de cliënt.

Hoe kwam u bij Feniks terecht?

Ik bezocht de lenteconcerten in het crematorium. Ook woonde ik enkele afscheidsplechtigheden, waaronder die van mijn schoonouders, bij. Het sprak me direct aan. Ik zag dat de Feniksmedewerkers heel waardevol werk verrichten, dat motiveerde mij om ook zo mijn vrije tijd zinvol in te vullen.

Wat zijn uw taken als vrijwilliger?

In eerste instantie het verzorgen van plechtigheden bij geboorte, huwelijk en afscheid. Ter voorbereiding van de

plechtigheid zelf heb je één of meerdere contacten met het koppel, of de nabestaanden. Uiteraard heb je meer tijd voor de samenstelling van een geboorte- of huwelijksplechtigheid. Samen met de betrokkenen ga je op zoek naar muziek, poëzie en tekst. Bij een afscheid heb je maar een paar dagen om je voor te bereiden. Ook de individuele lentefeesten zitten in de lift. Daarnaast: organisatie van de herdenkingsplechtigheid, hulp bieden op activiteiten ingericht door Feniks, verzorgen van PR campagnes en bijspelingen als er bijvoorbeeld een grote mailing buiten moet.

Wat is het fijnste aspect van uw rol als vrijwilliger?

Het contact met de mensen: de warmte die je ervaart, je merkt dat je iets betekent voor hen, je bouwt een band op. Het gebeurt wel eens dat koppels waarvoor je de huwelijksplechtigheid verzorgde, terug aankloppen en speci-

fiek naar jou vragen voor de geboorteplichtigheid van hun eerste kind. Dat doet deugd.

Maar even fijn is het contact met de vrijwilligers en Feniks zelf. We worden zeer goed begeleid, door een professioneel team: de vergaderingen verlopen vlot, er heerst een positieve sfeer, je krijgt steeds feedback. Feniks speelt ook in op de noden van vrijwilligers: je krijgt de mogelijkheid opleidingen te volgen, je voortdurend bij te scholen. De cursus mindfulness heeft mij bijvoorbeeld geleerd emoties te beheersen via ademhaling. Het blijft niet evident om afscheidsplechtigheden te verstrekken als er bijvoorbeeld kinderen in betrokken zijn.

En het minst leuke?

Je wordt veel geconfronteerd met de dood. Dit maakt uiteraard deel uit van het leven, maar als je zelf op een bepaald moment minder sterk in je schoenen staat, kan de balans soms overslaan. Ik zou dit dan ook niet kunnen doen zonder de steun van mijn partner. Hij zal mij hierin steeds beschermen. Ook Feniks houdt er rekening mee, een time-out is altijd mogelijk.

Wat is tot nu toe uw mooiste moment bij Feniks?

Het zeer aangename gevoel dat over je heen komt na een geslaagde, goed verlopen plechtigheid. Als je voelt dat de mensen zeer tevreden zijn. Ooit had ik het zelf eens moeilijk op de afscheidsplechtigheid van een 18-jarige jongen. Ik had net een dierbare verloren en kreeg tijdens het voorlezen ineens een krop in mijn keel, waardoor ik een bepaald gedicht niet over mijn lippen kreeg. Ik heb me kunnen herpakken, maar voelde me zeer slecht ten aanzien van de moeder, ook omdat ik wist dat de plechtigheid gefilmd werd als herinnering. Na afloop stelde ze mij direct gerust met de woorden dat ik het hart op de juiste plaats droeg, dat dit aantoonde dat ik een mens van vlees en bloed ben. Ondanks het feit dat ik zo triest was, ervoer ik zo mijn mooiste moment.

Welke rol speelt vrijzinnig humanisme bij uw vrijwilligerswerk?

Ik zie het als mijn taak de vrijzinnig humanistische waarden door te geven. Zeker bij de geboorte- en huwelijksplechtigheden laat ik de koppels hierbij stil staan: wat wil je meegeven aan je kinderen, enzovoort.

Heeft Feniks nog vrijwilligers nodig?

Hier antwoord ik meer dan een grote JA! Het is niet evident vrijwilligers te

vinden, er worden heel wat vaardigheden van je vereist: je moet durven spreken voor een groep, je moet empathisch zijn, je moet een tekst kunnen schrijven. Toch hoop ik dat eventuele kandidaten hierdoor niet afgeschrikt worden, het is een leuke, gevarieerde opdracht. Ook overtreft de vraag (momenteel) het aanbod. Van mei tot september ontving Feniks 42 aanvragen voor huwelijksplechtigheden. We moeten er niet aan denken om mensen in de kou te laten staan.

Welke droom zou u nog graag verwezenlijken met Feniks?

Dat ik nog heel lang kan meewerken met Feniks. Ook dat de goede werksfeer niet verdwijnt. Mijn droom is eigenlijk: dat er niets verandert. Met één uitzondering: een toestroom aan extra vrijwilligers!

MEER INFO?

Feniks: p/a huisvandeMens, Sint-Antoniuskaai 2, 9000 Gent - 09 233 52 26 - freia.debuck@deMens.nu - www.plechtigheden.be - financiële steun: 001-2073083-75.

HERDENKINGSPLECHTIGHEID

Zondag 30 oktober 2011, 15:00 Westerbegraafplaats, Gent. Dinsdag 1 november 2011, 15:00 Crematoria Gent en Sint-Niklaas.

Katrien Van Hecke

Hoe lang bent u al vrijwilliger bij HVV Oost-Vlaanderen?

Misschien glim ik nog van nieuwheid: sinds september 2010 - bij de opstart van Vrijzinnige Vrouwen Oost-Vlaanderen (afdeling van HVV) - ben ik vrijwilliger geworden. Officieel zijn we maar op 1 januari 2011 uit de startblokken gewipt, maar eerst hebben we wat aan proefdraaien gedaan. Krijtlijnen uittekenen en gelijkgezinden vinden, is het halve werk.

Hoe kwam u bij deze vereniging terecht?

Via Tine Dekempe van HVV Oost-Vlaanderen die al in 2009 met het idee

rondliep om binnen HVV een vrouwengroep op te richten en me daar toen over aansprak.

Wat zijn uw taken als vrijwilliger bij HVV?

Vrijzinnige Vrouwen Oost-Vlaanderen lijkt als een dief in de nacht opgedoken, de meesten van onze actieve leden waren nooit eerder lid van HVV. Het op rails zetten van die nieuwe groep was dus eerst en vooral een verhaal van netwerken en nog eens netwerken. Een basisvisietekst samenstellen was redelijk snel gepiept - die lag blijkbaar al een tijdje te rijpen. Zodra er dan een groep gevormd was: agenda voor

vergaderingen vastleggen, vergaderingen leiden (in een rondje van goed van de tongriem gesneden en geëngageerde dames geen akkefietje), een aangenaam groepsgevoel pogen te creëren door zo democratisch mogelijk iedereen zijn eigen *cup of tea* ter tafel te laten leggen, gefundeerde subsidieaanvragen opstellen, wervende tekstjes voor lezingen schrijven, sprekers uitnodigen, stapels boeken lezen en naar debatten gaan over thema's waarover we zelf willen werken, standpunten en opinieteksten schrijven, bij allerlei verenigingen binnenspringen om onze lezingen bekend te maken.

KATRIEN VAN HECKE

voorzitter HVV-afdeling Vrijzinnige Vrouwen Oost-Vlaanderen. Deze vereniging wil de vrijzinnige stem laten horen binnen het feminisme en het feministische gedachtegoed versterken binnen de vrijzinnigheid. De werkgroep is er voor iedereen die zich aangesproken voelt door vrouwen- en genderthema's én vrijzinnig is in hoofd en hart.

Wat is het fijnste aspect van uw rol als vrijwilliger?

Dat je iets wat voorheen een vaag abstract verlangen was, concreet gestalte kan geven. Door te brainstormen, gericht te lezen, in groep te overleggen zet je gaandeweg een uitvoerbaar actieplan op poten. En dat je, mits het indienen van een subsidieaanvraag die tegemoet komt aan morele dienstverle-

ning, een budget van IMD krijgt, vind ik formidabel.

En het minst leuke?

Praktische beslommeringen als bankpapieren invullen, geluid en beeld uittesten op laptops, beamers, versterkingen die het vertikken te reageren zoals thuis.

Wat is tot nu toe uw mooi-

ste moment bij HVV?

Een gevoel van samenhang, van stimulerende groepsdynamiek bij het voorbereiden en uitvoeren van onze lezing met de Iraanse Soudeh Rad.

Speelt het vrijzinnig humanisme een grote rol bij uw vrijwilligerswerk?

Het is de *drive*. Zonder de doortocht van de verlichting in de menselijke geschiedenis, had niemand mij ooit deze vragen over vrijwilligerswerk gesteld, had ik er niet over gepeikerd vrijwilligerswerk te doen, want ik had vast kramp in de armen van een hele voormiddag boterkarnen of ik lag in het kraambed van mijn veertiende ongelukje. Zonder die bijzondere golfslag van de verlichting bestond de Geus misschien niet eens!

Heeft HVV nog vrijwilligers nodig?

Er kunnen zeker nog altijd vrijzinnige vrouwen bij. Van alle leeftijden, uit alle disciplines, alle uithoeken van de provincie.

Welke droom zou u nog graag verwezenlijken met HVV?

Mijn droom is om het woord 'seculariteit' terug de smaak te doen krijgen van een engeltje dat op je tong pist. Heerlijker dan Chokotoffs, zó lekker. Een lans breken voor seculariteit brengt je tegenwoordig ongewild in het woelige water van het multiculti-debat, en nog ongewilder in een rechtse stroming. Onbegrijpelijk. Zaten de politiek correcte intellectuelen dan allemaal te suffen in de geschiedenislessen? Vrijzinnige Vrouwen letten voor één keer goed op en onthielden dat de (grotere) mate van seculariteit altijd (positieve) invloed heeft gehad op vrouwenrechten. Zeker in culturen met monotheïstische godsdiensten of door mannelijke goden gedomineerde kosmologieën.

Waar is die zak met Chokotoffs? Je moet ergens beginnen... .

MEER INFO?

katrienvanhecke@telenet.be
<http://vrijzinnige-vrouwen-ovl.blogspot.com>.

Griet Engelrelst
 en Katrien Van Hecke

La Flandre profonde

Trouwe lezer van deze onvolprezen column,

Wat velen in de voorbije rotzomer is ontgaan is de abnormale, buitenproportionele appelenoogst. Misschien vindt u dit een belachelijk fait divers, maar dat is het niet. Jarenlang heb ik mijn boomgaard afgetuurd naar enige opbrengst. Tevergeefs. Maar nu sloeg het noodlot toe. En niet enkel bij mij. Talloos zijn de medeburgers die opgezadeld zaten met een monsterlijke opbrengst. *'An apple a day keeps the doctor away'*, oren de Britten. Welnu, als dit klopt zal ik nog jaren bespaard blijven van medisch consult. De enige redelijke oplossing om deze toevloed in goede banen te leiden is de weg naar de fruitpers. Weet evenwel, achte-loze lezer, dat in onze contreien de professionele fruitpersers dun gezaaid zijn. Dus moest ik lange wachttijden trotseren om eindelijk, op een herfstige dag in september, mijn vracht naar Louis Seynaeve, beëdigd fruitperser te Kruishoutem, af te voeren.

Wie raadpleegt nog in dit cybernetisch tijdperk volkomen gedateerde wegenkaarten? Welke onverlaat traceert eerst nog de te volgen weg via een routeplanner? Laat staan dat iemand nog speurt naar een argeloze voorbijganger om de weg te vragen. Neen dus, we pinnen onze GPS op het dashboard en weg zijn wij. Zo niet deze keer. Onderweg begon het onding te pruttelen en een gedecideerde vrouwenstem kakelde onophoudelijk: 'nieuwe routeberekening, nieuwe routeberekening'. Na vijfenveertig minuten rondjes rijden ga je teneinde raad op zoek naar een toevallige voorbijganger. Maar die bestaat niet meer. Niemand staat nog langs de weg om verdwaalde reizigers weer op het juiste pad te brengen. Ik heb uren door het desolate Vlaamse landschap gereden. Overdag nog wel. Geen kat te bespeuren. Ook geen nog valide gepensioneerd of langdurige werklozen. *Nobody!*

Ergens tussen Kruishoutem, Zele, Machelen en Huise slingert een wanhopige steenweg zich door het land en daar trof ik plots de engel aan die mij de weg zou wijzen. Een man in blauwe overall die in een loods wat stond te pieren aan een gammele tractor. Hij keek een beetje scheel en zag er verward uit. Of hij de weg kende naar de Kalverstraat in Kruishoutem? 'De wàt?'. 'Kalverstraat'. Hij verdween snel naar binnen, mompelend dat hij bijstand ging halen. De tijd verstreek. Toen verscheen een reusachtige kerel, naar schatting om en bij de honderdvijftig kilo, ook in blauwe overall.

'Waar moede gij naartoe?'. 'Naar de Kalverstraat in Kruishoutem. Mijn GPS is uitgevallen en ik rijd hier al een uur rond'. 'Uw wadde?'. 'GPS. Enfin, ik bedoel mijn *global positioning system*'. De man bleef me aanstaren, onrustwekkend als u het mij vraagt. Ik voelde dat ik meer uitleg

moest geven. 'Dat is een satellietplaatsbepalingssysteem, dat eigenlijk in 1967 op punt werd gesteld door het Amerikaans leger'. Groeiend ongeloof bij die kerel. 'Enfin, een beetje dezelfde techniek die ze gebruiken voor de drones, ge weet wel, die onbemande tuigen waarmee de Amerikanen patrouillevluchten uitvoeren en af en toe een bommetje droppen boven Irak en Afghanistan.' Nog steeds geen teken van herkenning. 'Allez, de ethicus Lambèr Royakkers heeft er onlangs nog voor gewaarschuwd dat terroristen die dingen ook in handen kunnen krijgen. Dat stelt het non-proliferatieverdrag op de helling, als ge begrijpt wat ik bedoel'.

Toen kwam de kerel dichterbij en vroeg, een beetje dreigend mij dunkt: 'En bij wie moede gij zijn in de Kalverstraat?'. 'Bij Louis Seynaeve, in nummer 7'. 'Wie is dadde?'. 'De professionele fruitperser'. 'Ik weet ik da nie zijn, de Kalverstraat'. De spanning steeg. 'Kom binnen, we gaan kijken op de kaart'. Binnen was een donker keukentje, diep achter in de loods. Daar stond een vrouwmens reeds gebogen over het Kruishoutemse stratenplan. Als een veldheer overliep ze de stafkaart en wees de strategische plek aan. 'Over den E17, direct naar rechts, dan links, dan rechts, de Gravenstraat volgen, dan de Karreweg, dan terug den E17 over, de Veldstraat, nieuwe routeberekening, onmiddellijk draaien waar ge kunt!'. 'Moeder' sprak nu de zoon (nog steeds in blauwe overall), 'zoudt ge niet voor rijden tot waar hij moet zijn?'. Moeder keek monkelend naar mij op en zei gedecideerd: 'Diene vent gaat dat wel vinden, hij zal toch wel ne GPS hebben zekers'.

Snel verliet ik het pand en trachtte zonder gezichtsverlies mijn door de wellustige vracht appelen enigszins doorgezakt vehikel op gang te trekken. Wildweg, rijden maar. Ergens moeten we toch ooit bij de professionele fruitperser belanden.

Willem de Zwijger

Ze kwamen uit Ispahan

Twee jonge vrouwen. Een Vlaamse vertrouwd met Farsi en Iran, een Iraanse levend in Parijs. Net als de oude Perzen hebben ze dromen die verder reiken dan de horizon.

Soudeh Rad

Traditioneel opgevoed, verlaat Soudeh haar land en levert ze vanuit Parijs haar bijdrage aan de strijd voor verandering in Iran. Ze studeerde Toegepaste Wiskunde aan de universiteit van Teheran en haalde een master in 'Organisation et Conduite du Changement' en in 'Science de Gestion' in Parijs. Ze is niet uit Iran gevlucht, maar verliet haar land omwille van de moeilijke leef- en werkomstandigheden. Nu woont ze in Parijs en werkt er aan haar doctoraat, geeft Franse les aan nieuwe immigranten en is politiek actief: ze is een veel gevraagde spreker en getuigt in de media over de gebeurtenissen in haar land. Voor de staatsgreep en de daaropvolgende groene beweging zette ze zich als feministe wel in voor vrouwenrechten, maar daar bleef het bij. De politieke gebeurtenissen in haar land hebben echter haar verontwaardiging opgewekt zodat ze niet langer aan de zijlijn kon blijven staan.

DE ARABISCHE REVOLUTIE ... EN WAT MET IRAN?

Iran en het Midden-Oosten: wij zien vooral een regio die zich beweegt tussen traditie en verwestering. Zou je de modernisering die er nu plaatsgrijpt synoniem stellen met 'verwestering'?

Ik ben het er volledig mee eens dat we in een periode van transitie zijn in het Midden-Oosten; evenzeer als ik ervan overtuigd ben dat deze fase in

Soudeh Rad, vurig voorstander van laïcité. © Gerbrich Reynaert

wat men noemt, de moslimlanden, precies hetzelfde is als wat de westerse en christelijke maatschappijen enige eeuwen geleden hebben doorgemaakt.

Daar bovenop zorgen de communicatietechnologie en de mondialisering ervoor dat de mensen oneindig veel meer mogelijkheden hebben om informatie te verzamelen, erover na te denken en een beslissing te nemen.

Dat betekent nochtans niet dat de moderne steden, de technologie en de luxe wagens, het moderne leven zelf, synoniem zouden zijn met 'modern denken'. Ik denk veeleer dat de meeste westerse gemeenschappen een verminkte moderniteit vertonen die de oppervlakte verzorgt.

Het zijn vooral de jongeren die snel verwesteren. Zie je bij hen ook die tendens tot oppervlakkigheid of zoeken zij naar democratische waarden?

In een maatschappij als Iran, waar de Islamitische Republiek heerst, hebben de jongeren even weinig keuze in muziek of film als de andere bevolkingsgroepen.

De jongeren in Iran zijn verplicht om de islamitische kledingcode te respecteren, zoals die opgelegd wordt door het regime. De heersende mode is een mengeling van de westerse mode (die min of meer universeel is) en de morele verordeningen van de regering. Het is natuurlijk evident dat vrije keuze in kledij, film, kunst, sport enzovoort deel uitmaakt van de democratische regels.

Voor mij gaat het dus om beide: de zoektocht naar democratische waarden en individuele vrijheid.

Denk je dat de opstand van juni 2009, na de gecontesteerde verkiezingsoverwinning van Ahmadinejad, zodanig onderdrukt is dat de jongeren niet meer openlijk durven protesteren?

Uiteraard is de onderdrukking van het volk geprogrammeerd als een electorale staatsgreep en dat blijft de mensen bang houden. Maar het is niet omdat er geen protestmanifestaties in de straten plaatsvinden dat de

beweging dood is. We hebben tijdens dergelijke manifestaties jonge mensen verloren zoals Neda Agha-Soltan (28 jaar) en Sohrab Arabi (19 jaar). Er zijn veel politieke gevangenen en veel militanten, mannen zowel als vrouwen, leven in ballingschap. Dit is een hoge prijs voor de protesten die wel degelijk voortduren. Alleen niet op straat.

Ahadinejad blijkt populair te zijn bij de armere bevolking. Is de tegenstelling tussen traditie en moderniteit ook een tegenstelling tussen arm en rijk?

Voor de rijken is het inderdaad gemakkelijker om zich middelen aan te schaffen. Ik bedoel dan niet alleen materiële middelen, maar ook de mogelijkheid om tijd te besteden aan maatschappij gebonden onderwerpen en op die manier misschien de grenzen van de traditie te doorbreken. Maar ik ben niet overtuigd dat rijkdom gelijk loopt met moderniteit en armoede met traditie.

De strategie van Ahmadinejad bestaat er in om beloften te maken, geld te geven aan de armen en over het algemeen een imaginair beeld te schetsen van de politieke macht, het leger en de technologie van Iran, waardoor de mensen veel trotser kunnen zijn op hun land dan in feite gerechtvaardigd is. Hieruit ontstaat een fierheid tegenover de Verenigde Staten en Israël, de twee aartsvijanden van de Islamitische Republiek, wat vertrouwen in de Staat en de regering oproept.

Ook de steun van de opperste leider ayatollah Khamenei die zichzelf door middel van de islamitische staat als de vertegenwoordiger van god op aarde oproept, is een van de aantrekkingspolen voor de traditionele laag van de maatschappij.

Zou het feit dat de jongeren het wel gehad hebben, voldoende kunnen zijn om het regime te doen kantelen?

Om dit regime omver te werpen zullen we een doelgerichte en bewuste eenheid moeten vormen die alle lagen van de bevolking omvat: jongeren, ouderen, vrouwen, mannen, rijken en armen.

Meer en meer jongeren hebben universitaire diploma's en succes in diverse domeinen van de maatschappij. Wat ze nog niet hebben is een plaats in het institutionele systeem, in de regering en op machtsposities. De generatie van mijn ouders, die de dictatuur van de sjah heeft omvergevoerd en de revolutie leidde, heeft zich nog steeds niet teruggetrokken. Nu de controles en de onderdrukking in de gouvernementele organisaties verhoogd worden, zal het ook niet gemakkelijk zijn om dat te bereiken.

Het is dus fout te denken dat er nog slechts weinig tijd nodig is om de revolutie te laten losbreken?

Inderdaad, er zal nog veel water naar de zee vloeien vooraleer we een diepgaande verandering kunnen bewerkstelligen en zeker vooraleer zelfs de wens tot verandering overal zal doorgedrongen zijn.

Wat kan de kracht van het geloof verminderen? Informatie, sensibilisatie en dialoog.

De progressieve intellectuelen die het regime contesteerden, zijn vermoord, gevlucht of verbannen: houdt dit de politieke verandering tegen?

Ja, en dat is een groot probleem. Gelukkig is er een nieuwe generatie van militanten, mannen én vrouwen aan het groeien. Sites waarin ervaringen uitgewisseld worden, groeien zienderogen. Zij maken de uitwisseling van ideeën mogelijk tussen de generaties van activisten voor de mensenrechten, vrouwenrechten en de politieke oppositie.

Hoe zou het dan mogelijk zijn om de kracht van het geloof te verminderen?

Informatie, sensibilisatie en dialoog.

Denk je dat een verandering van de politieke macht in Iran mogelijk is zonder geweld?

Geen enkele verandering die gepaard gaat met geweld kan blijven duren, niet in Iran of ergens anders.

Er is nu veel geweld in de buurlanden. Hoe staan Iraniërs eigenlijk tegenover Arabieren?

Jammer genoeg heerst er sinds eeuwen een cultuur van racisme tegenover de Arabieren en de Afghanen. Voor een deel te verklaren: het zijn de Arabieren die ons hebben onderworpen aan de wetten van de islam, terwijl wij in die tijd geciviliseerd waren.

HET FEMINISME: SENSUELER DAN BIJ ONS?

Niet alleen de jongeren, ook de vrouwen hebben schoon genoeg van de Islamitische Republiek. Wat kunnen westerse vrouwen van hieruit doen?

Elke verandering in een maatschappij kan steunen op wetten of op de cultuur van een gemeenschap. Om de situatie van de vrouw te verbeteren en gelijkheid van de seksen te bereiken, is er zowel werk vereist op het culturele vlak, als wetten die deze cultuur garanderen.

Geen enkele verandering die gepaard gaat met geweld kan blijven duren, niet in Iran of ergens anders.

Wij, militante vrouwen en mannen in Iran, doen er alles aan om beide seksen te sensibiliseren tegenover de wetten en seksistisch gedrag.

Anderzijds, aangezien het islamitisch regime alle aspecten van het leven van de Iraniërs regelt, kan het gewicht van vrouwenrechten bij internationale onderhandelingen een belangrijke rol spelen. Met andere woorden, wij hier, kunnen er bij onze regeringen op aandringen om de Iraanse regering, die de fundamentele mensenrechten en de rechten van de vrouw schendt, onder druk te zetten om die wetten te veranderen.

Een ander aspect dat ons opvalt bij oosterse feministen is hun uitgesproken vrouwelijkheid. Is zich mooi maken een teken van verzet tegen de onderdrukking of is het eerder een cultureel fenomeen? Het Oosten, zo ervaren

wij het toch, is sensueler dan het Westen en de vrouwen dus ook?

Ik denk niet dat oosterse feministen hun vrouwelijkheid zoveel meer uitdrukken, zoals jij het stelt. Aan de ene kant heb je cultuur, aan de andere kant het aspect van individuele keuze.

Je mag ook niet vergeten dat feminist zijn in een land als Iran meteen ook beschouwd wordt als een politieke daad tegen de regering. Dat kan dus ook een element van protest worden, zoals de 'foute sluier' bijvoorbeeld: een sluier die het haar niet helemaal bedekt zoals het hoort.

DE HOOFDDOEK ONTSLUIERD

De hoofddoek zegt aan de vrouw: verberg je, en aan de man: je kan je niet beheersen, zeg je. Als ik me niet vergis heb jij vroeger ook een hoofddoek gedragen. Wat deed dat met jou? Gaf hij je een gevoel van minderwaardigheid, van revolte?

De hoofddoek gaf me het gevoel uniek te zijn. Niet beschikbaar te zijn. De voldoening ook om te doen wat men van je verwacht.

De sluier gaf je voldoening en het gevoel exclusief te zijn – en toch ben je ervan afgestapt? Wat heeft je weerstand dan opgewekt?

Het zijn de islamitische teksten zelf, over de filosofie van de hijab, de plaats van de vrouw... die me op andere gedachten gebracht hebben. Je weet dat de islam verschillende stromingen kent, waarvan de sjiieten en de soennieten de twee grootste en meest bekende zijn. Bij de sjiieten zijn er ayatollahs die de koran en het gedrag van de profeet Mohammed interpreteren. Die ayatollahs zijn, zoals in de meeste godsdiensten, mannen.

Een van die ayatollahs, Morteza Motahari, heeft zijn interpretaties neergeschreven in het boek *La question du voile*. Dit werk van 1967 geldt in de sjiietische wereld als hét referentiewerk over de sluier. Motahari was een belangrijk modern islamitisch denker uit de entourage van Khomeini. Zijn geschriften hebben een zeer belangrijke invloed gehad in de prerevolutionaire periode, toen men zich verzette

tegen het verbod van de sjah om de sluier te dragen en die invloed geldt tot op vandaag.

Toen mijn moeder zag dat ik dit boek las, was ze er zeker van dat ik mijn verzet tegen de sluier zou opgeven, zoals mijn tante en vele vrouwen

De hoofddoek gaf me het gevoel uniek te zijn. Niet beschikbaar te zijn. De voldoening ook om te doen wat men van je verwacht.

voor mij hadden gedaan. Het heeft niet mogen zijn. De vier redenen die Motahari aanhaalt om de sluier te dragen, hebben mij voorgoed genezen van de twijfel die ik reeds een tijd in mij voelde leven. Zijn argumenten voor de sluier zijn:

- Hij verzekert de psychische veiligheid van de man en de vrouw door vermenging te verhinderen, die tot seksuele excessen leidt en dus de geest verward;
- Hij consolideert het gezin door het seksueel verlangen te beperken en de jongeren aan te moedigen om te huwen;
- Hij verstevigt de maatschappij door wellust onder controle te houden en hij garandeert de sociale waarde van arbeid, die verlamd wordt door het ontsluiten van de vrouw en de seksuele vrijheid;
- Hij verhoogt het respect tegenover vrouwen omdat hij hen beschermt tegen agressie.

De vraag die zich hier opdringt is: waarom loopt de beheersing van de wellust via de verplichting om de sluier te dragen? Omdat 'het instinct tot verleiden' eigen is aan de vrouw. Deze tekst zegt dus dat vrouwen zich moeten verbergen omdat mannen zich niet kunnen beheersen. Vrouwen zijn er enkel om ten dienste te staan van de man en de man die zijn vrouw braaf, praktiserend en gelovig kan houden, mag als beloning naar

het paradijs gaan waar hij met zoveel jonge meisjes mag huwen (lees: seks hebben) als hij wil... .

Ik draag dus de sluier voor mijn man, die zelf vier vrouwen tegelijk mag huwen, er een onbeperkt aantal minnaressen mag op nahouden en – als ik gehoorzaam ben – zal hij meer privileges krijgen in de andere wereld. Zeg nu zelf: is dat niet al te gek?

Maakte dit het eenvoudig om de sluier vaarwel te zeggen?

Zeker niet. Ik heb echt veel moed en wilskracht nodig gehad om mijn besluit door te drukken, eens ik niet meer geloofde. Het heeft ook behoorlijk veel conflicten uitgelokt in ons gezin. Het heeft me vooral nog meer verwijderd van mijn moeder, die zeer traditioneel en gelovig is. Mijn vader heeft steeds zijn vertrouwen in mij behouden, hij begrijpt dat het mijn keuze, mijn leven is.

Zijn er dan geen kledingvoorschriften voor mannen ook?

Niet echt, nee. Terwijl vrouwen verplicht zijn om de hoofddoek te dragen en zich streng te bedekken voor het gebed, mogen de mannen zelfs naakt bidden. Ze worden wel 'verzocht' om hun blik te beheersen en naar beneden te richten, maar daar blijft het bij!

In Iran is het wel enigszins anders omdat mannen er geen korte broek mogen dragen en in de eerste jaren waren ook korte mouwen verboden.

De chador, een ander kledingstuk dat de vrijheid van de vrouw inperkt: vraagt het een bepaalde handigheid hem te dragen? Voelt men zich daarin niet gevangen? Naar men zegt dragen de vrouwen daaronder heel expliciete en verfijnde lingerie – om hun vrouwelijkheid te benadrukken?

Ik heb zelf nooit de chador gedragen, maar ik denk dat men er zich gemakkelijk aan aanpast.

En die lingerie... zijn dat geen wensbeelden van de mannelijke fantasie? Een zuivere pure vrouw, mysterieus verborgen onder een kledingstuk, haar perfecte lichaam onbereikbaar

voor de ogen van de wereld, gehuld in sexy lingerie en met ogen die louter gemaakt lijken om uit te dagen... toch?

Het zijn vrouwen zoals jij en ik. Wie heeft ooit onder hun kleren gekeken om na te gaan wat ze er onder dragen en wie kan zeggen wat deel uitmaakt van de cultuur van de chador of niet?

Waarom organiseert men eigenlijk niet een grote manifestatie tegen de sluier?

De sluier is vandaag een van de waarden en fierheden van de Islamitische Republiek. Dat is echt heel fundamenteel.

Vrouwen worden reeds gearresteerd en gevangen gezet als ze de sluier niet volledig conform de voorschriften dragen. Hoe wil je dan een manifestatie organiseren als alle vrouwen, en ik bedoel daarmee alle meisjes vanaf 9 jaar, die verplichte kledingvoorschriften moeten volgen? Tegen welke prijs?

In het Westen verschijnt de sluier meer en meer in het straatbeeld. Is hij hier dan een symbool van verzet tegen de oppermacht van het Westen?

Jammer genoeg wel, ja. Terwijl de verplichte sluier opgelegd is door de islam, zo'n 1400 jaar geleden, toen

Waarom loopt de
beheersing van de wellust
via de verplichting om
de sluier te dragen?

Omdat 'het instinct
tot verleiden' eigen
is aan de vrouw.

noch de Arabische moslimwereld, noch het Westen dezelfde definities hanteerden als nu. Sindsdien is hij geëvolueerd tot het vaandel waarmee de moslims hun identiteit bevestigen. Precies zoals de kippen bij de joden. Je waant je soms midden in een oorlog als je al die religieuze symbolen in de straten ziet, in supermarkten en overal.

Anderzijds is het ook te wijten aan de geschiedenis van de kolonisatie en het imperialisme, waardoor de Arabische moslimwereld zijn identiteit tracht te bevestigen in en tegen de landen die daarvoor verantwoordelijk zijn.

LAÏCITÉ, OP ZIJN FRANS?

Vrijzinnige Vrouwen Oost-Vlaanderen formuleerden een standpunt omtrent het dragen van de hoofddoek in België. Zij pleiten voor een hoofddoekverbod in officiële functies. Kun je daar inkomen? Of moet de wet niets proberen af te dwingen?

Persoonlijk ben ik tegen de hoofddoek en tegen elk ander teken of uiting van onderwerping en devaluatie van de vrouw, omwille van haar vrouw-zijn. Het verplicht dragen van een bepaald type kledij is daar een voorbeeld van.

Maar als je over wetten spreekt, dan spreek je ook over een maatschappelijk project.

Het is bijvoorbeeld onmogelijk je in te beelden dat de verplichte hoofddoek in een land als Saoedi-Arabië ooit kan afgeschaft worden; een land waar vrouwen nog steeds niet met de auto mogen rijden! Terwijl in Frankrijk de wet gestemd is en toegepast wordt ondanks de protesten ertegen.

Zonder in de valkuil van het cultureel relativisme te willen vallen en de universele rechten erkennend, zeg ik dat dit een kwestie is van democratie in elk land afzonderlijk en van de manier waarop begrippen als democratie, laïcisme en natuurlijk ook de relatie tussen religie en macht, er worden geïnterpreteerd.

Wat voor mij wel duidelijk is: de rechten van de vrouw en de individuele vrijheid in moderne multiculturele maatschappijen vereisen een absoluut respect van laïcisme, dat de aanwezigheid van elk religieus symbool in de publieke ruimte verbiedt.

Een mentaliteitswijziging gebeurt nooit vanzelf. Het is een werk van culturele sensibilisatie en informatie, het vraagt een doeltreffende dialoog waaruit nieuwe interpretaties van

religie en traditie kunnen ontstaan.

De politiek correcte linkse intellectueel gebruikt als argument dat de universiteit de weg is naar emancipatie om de hoofddoek toe te laten. Hoofddoeken toelaten op scholen en universiteiten?

Universiteiten zijn publiek terrein, dus ben ik tegen de aanwezigheid van de islamitische sluier, de joodse kippa, het christelijk kruis of eender welk religieus symbool.

In de scholen verergert de situatie nog meer. Hoe is het mogelijk dat een jongere van minder dan 18 jaar, die voor de wet minderjarig is, toch zelf mag kiezen om een religie te belijden in de school?

Als je bedenkt dat in de islam jonge meisjes al vanaf 9 jaar voor de wet meerderjarig zijn, vraag ik me af of we deze wet hier niet zelf toepassen zonder het te beseffen?

Dezelfde politiek correcte intellectueel zegt ook: het duurt maar even meer. De volgende generaties zullen zich wel inburgeren. Kijk naar wie vandaag in Frankrijk de sluier draagt. Het zijn niet de dochters van praktiserende moeders die daarbij in de meerderheid zijn! Het zijn jongeren, van originele Franse origine, die zelfs niet eens in een immigratiegezin opgroeiden.

Zolang er religies blijven bestaan, blijven nieuwe praktijken ontstaan. Kijk maar naar de geschiedenis van het Vaticaan en de voorbehoedsmiddelen en hoever we daar maar mee staan! Wel, met de islam en de sluier schrijven we precies hetzelfde verhaal.

De Algerijnse Wassyla Tamzali zegt dat het islamitisch feminisme het gangreen van het feminisme is. Wat denk jij daarvan? Ik ben het er helemaal mee eens.

Vergeet niet dat 'islamitisch feminisme' een term is die uitgevonden werd door onderzoekers aan de westerse universiteiten, om een naam te geven aan de inspanningen van vrouwen in moslimlanden om de gelijkheid van seksen te bereiken in landen waar de islam niet alleen in de cultuur, maar ook in de wetten overheerst.

Wat voor mij wel duidelijk is: de rechten van de vrouw en de individuele vrijheid in moderne multiculturele maatschappijen vereisen een absoluut respect van laïcisme, dat de aanwezigheid van elk religieus symbool in de publieke ruimte verbiedt.

Deze term is pas 30 jaar oud, de Islamitische Republiek dateert ongeveer uit diezelfde periode en dat is geen toeval! Na de islamitische revolutie, en vooral tijdens de oorlog tussen Iran en Irak, zijn de rechten van de vrouw steeds meer achteruit gegaan. Toen na die oorlog de heropbouw begon, hebben vrouwen hun stem laten horen en begonnen ze zich te verzetten tegen de polygamie. Zij zijn bij de ayatollahs naar fatwa's (interpretaties van religieuze teksten) gaan zoeken om de gelijkheid te bevorderen, zonder evenwel tegen de kern van de Islamitische Republiek zelf, in te gaan.

Nu, 30 jaar later, terwijl die islamitische feministen nog steeds volhouden dat gelijkheid niet kan bestaan, blijft men toch steeds uitleggen dat het islamitisch feminisme de enige weg is

voor de emancipatie van vrouwelijke moslims. Met alle respect: dit is een totale paradox.

Vrijheid van religie of laïcisme? Is laïcisme wel mogelijk in een islamitisch land?

Ik kan niet tegen vrijheid zijn, dus ook niet tegen vrijheid van religie. Dat is een basisrecht van het individu. Maar de vrijheid van de een houdt op waar hij de vrijheid van de ander schaadt.

Laïcisme is niets anders dan de scheiding van kerk en staat en kan in elk land ingevoerd worden, zonder dat er verband is met de godsdienst die het grootste deel van de bevolking aanhangt. Religie heeft daar geen enkele politieke macht of beslissingsmacht over het volk. Elk individu is er vrij om zijn religie te belijden, zonder de vrijheid van de ander te schenden, ook niet in private ruimtes. Als een religie oplegt dat een man zijn vrouw drie maal per dag moet slaan, dan zijn er wetten die dat verbieden en die de sociale orde moeten herstellen.

Blijft Neda symbool van het verzet? Ook voor de mannen?

Ja, nog steeds! Neda is een jonge vrouw zoals vele andere. Iedereen kan zich met haar vereenzelvigen. Zelfs mannen hebben niets tegen dit symbool omdat ze allemaal erkennen dat het tijdens de manifestaties de vrouwen zijn die op de eerste rijen staan, die hen aanmoedigen en roepen: 'vrees niet'!

Ingrid Van Peteghem

Referenties:

Chahla Chafiq (2011). *Islam politique, sexe et genre. A la lumière de l'expérience iranienne*, uitg. Le Monde, Partage du savoir.
Zie ook: www.soudehrad.com.

Ann De Craemer, schrijfster en journaliste met een voorliefde voor Iran. Voor haar prozadebuut *Vurige Tong* (2011) kreeg ze de Bronzen Uil - lezersprijs © Gerbrich Reynaert

Ann De Craemer

Het lijkt iets voor Vogue: mooie prille dertiger maakt met sluier de reis van haar dromen. Een reis achter de fabelachtige poorten van het eerste wereldimperium, tot in het kloppende hart van de poëzie, Perzië.

Het is voor de Geus: een gesprek met een geëngageerde journaliste over politieke revolutie, seculariteit, feminisme in Iran.

Uit je boek *Duizend-en-een-dromen, een reis langs de trans-Iraanse spoorlijn* (Lannoo, 2010) blijkt je passie voor Iran. Was het Kader Abdolah die een snaar raakte, de Perzisch-Nederlandse auteur over wie je in de Germaanse een scriptie maakte?
Ja, ik heb eerst zijn columns gelezen,

ik vond die zo bijzonder, een soort van schrijven en een manier van zien die ik bij geen enkel Nederlandstalig auteur gelezen had. Op die manier ben ik me beginnen verdiepen in Iran. Je kent de cliché's: Perzische tapijten, ayatollahs, gesluierde vrouwen, maar Kader Abdolah opende een andere wereld.

Is Farsi een moeilijke taal om aan te leren? (Ding-dong, retorische vraag!)

Eerder wel, maar talen leren ligt me. Tot in het extreme kan ik me erin verdiepen.

Heb je Kader Abdolah ook ontmoet?

Ja hoor. We kennen elkaar redelijk

goed. Daar staan zijn boeken (een drietal lopende meters Kader Abdolahs! Vast alle uitgaven en vertalingen).

Wij weten niet hoe verwend we zijn, we zien vooral de nadelen, en de voordelen van het Westen vergeten we.

Ondernam je dit avontuur enkel omwille van je voorliefde voor de Iraanse cultuur of heb je ook een reismicrobe?

Ja, ik heb wel een reismicrobe, maar je moet er ook geld voor hebben. Andere landen trekken mij ook aan, al is Iran

zo uitgestrekt dat je er best een hele tijd op gefocust zou kunnen blijven.

DE ARABISCHE REVOLUTIE ... EN WAT MET IRAN?

Iran is een land in de kering. Op de wip tussen traditie en verwestersing, conservatisme en moderniteit, koran en Facebook. Is moderniseren dan een synoniem van 'verwestersen'?
Vanuit ons standpunt is verwestersen helaas ook: Mc Donalds, Baywatch. Wij weten niet hoe verwend we zijn, we zien vooral de nadelen, en de voordelen van het Westen vergeten we. Zover staat de Iraanse bevolking nog niet. Stap één is modernisering, en de nadelen van verwestersing zullen ze er met plezier bijnemen. En wat zijn de nadelen eigenlijk van het Westen? Als je in Iran bent geweest, besef je dat de nadelen absoluut niet opwegen tegen de voordelen. Het kopieergedrag van het Westen is er soms niet fraai, geef ik toe, rijkeluijskinderen houden bijvoorbeeld heel veel feestjes in de woestijn – omdat ze nergens anders durven, er is Shakiramuziek, Red Bull, Breezer, maar ze zijn jong... .

Zijn het vooral de jongeren die in snel tempo verwestersen?
Ja. 75% van de bevolking in Iran is jonger dan dertig.

Draait de verwestersing louter om uiterlijkheden? Popmuziek, Amerikaanse films, sneakers, alcohol. Is het politieke bewustzijn groot genoeg?
Het draait in de eerste plaats om democratie en vrijheid. Er is een enorm politiek bewustzijn bij de jongeren. Ze zijn doordrongen van politiek omdat hun hele dagelijkse leven, hun vrije tijd, seks door de politiek wordt beheerst.

Zijn de opstanden in juni 2009, na de betwiste verkiezingsoverwinning van president Ahmadinejad, zo erg in het bloed gesmoord dat de jongeren niet meer ostentatief durven protesteren?
Er is vanalles aan de hand, hoor. Het haalt gewoon het nieuws niet. Tijdens de enorme hitte afgelopen zomer was er een massaal waterpistoolgevecht in

Teheran. Opgeroepen via Facebook. Een schok voor het regime! Stel je voor, die natte chadors strak om de lijven spannend, bijzonder uitdagend was dat. Veel mensen zijn opgepakt. En begin september was er protest om een meer in het noorden van Iran dat op uitdrogen staat en waar het regime niets aan doet. Tienduizenden mensen zijn op straat gekomen. Daarbij zijn doden gevallen, zeer veel arrestaties verricht, maar er vallen waarschijnlijk nog geen doden genoeg om de media te halen!

In tegenstelling tot wat wij denken, is er veel aan het veranderen in Iran. Geen grote revoltes, maar het regime is intern aan het wankelen.

Tijdens de verkiezingscampagne (juni 2009) steunde de armere bevolking van het zuidelijk deel van Teheran de oerconservatieve Ahmadinejad. Is de tegenstelling tussen traditie en moderniteit dan vooral een tegenstelling tussen arm en rijk?
Nee. De traditie wordt juist ook ondersteund door de klasse van hele rijken. En ayatollah Khamenei en de andere religieuze leiders houden de Islamitische Republiek heus niet in stand omdat ze zulke vrome moslims zijn! Ze leven in grote luxe. De machthebbers van vandaag zijn steenrijk. De armen die vóór de verkiezingen eventueel nog Ahmadinejad steunden, hebben wel gezien hoe de revoltes achteraf werden neergeslagen.

Ahmadinejad heeft trouwens maar 20% van de stemmen gehaald. Hij had beloofd voor de armen op te komen, maar tijdens zijn eerste vier regeringsjaren is hij deze belofte niet nagekomen. Natuurlijk heeft hij fans – zijn eenvoud spreekt sommigen aan, maar Ahmadinejad is op dit moment toch de meest gehate man van Iran.

Bovendien is er tussen hem en de opperste leider Khamenei een machtsstrijd aan de gang. In tegenstelling

tot wat wij denken, is er veel aan het veranderen in Iran. Geen grote revoltes, maar het regime is intern aan het wankelen.

Hebben de meeste mensen in Iran geen spijt van de revolutie van 1979?

Heel veel spijt! Tragisch, is het. De sjah was ook een tiran, liet opposanten vermoorden, voerde hervormingen te snel door, werd al te dikke vriendjes met de Amerikaanse president. Ayatollah Khomeini ging het anders doen. Maar de Islamitische Republiek is tien keer erger dan het regime van de sjah, daar is iedereen het nu over eens. Achteraf is het makkelijk praten natuurlijk. De hele Islamitische Republiek is een leugen: het is een mythe dat de Iraniërs zo gelovig zouden zijn. Nergens ontmoette ik meer atheïsten dan in Iran. Vooral onder de jongeren. Radicaal atheïstisch zelfs. Naar de buitenwereld doen ze alsof – je weet nooit wie meeluistert.

Is het dan een kwestie van tijd? Geloof je in vreedzame politieke verschuivingen?
Zeker! Iran staat er van alle landen van het Midden-Oosten het beste voor. Revolutie zijn ze beu. Ze hebben er een gehad in 1979. Ondergronds is een oppositie zich aan het vormen. En het belangrijkste is – ik heb het al gezegd: het regime is intern aan het scheuren. De opperste leiders en Ahmadinejad zouden zelfs niet meer *on speaking terms* zijn.

De extreem strenge Khamenei maakt zijn president belachelijk door te verbieden wat Ahmadinejad de dag ervoor heeft toegelaten. De spelletjes tussen die twee worden in de media uitgespeeld.

Waar bleven de progressieve intellectuelen zolang? Waren die vermoord, verbannen, gevlucht?

Er is sinds 1979 een intellectuele diaspora geweest. Kader Abdollah bijvoorbeeld voelt zich schuldig dat hij niet mee kan bouwen aan een betere toekomst voor zijn land en hier in vrijheid leeft. Maar in zijn plaats zou ik er ook niet gebleven zijn. De

situatie is echter aan het keren, veel jongeren blijven in het land om oppositie te voeren.

De moslimwereld lijkt al eeuwen intellectueel in een steriele fase te zitten. Een verklaring?

Wij in het Westen zijn ook nog niet zo lang verlicht. Religie heeft alle belang bij een status-quo en leidt altijd tot stilstand. Het christendom heeft ook 1700 à 1800 jaar op haar verlichting moeten wachten. De islam is 700 jaar later dan het christendom ontstaan, heeft dus achterstand. Maar ik ben ervan overtuigd dat alles in een stroomversnelling komt, onder andere dankzij het internet.

Wat in je boek opvalt, is hoe trots de Iraniërs op hun rijke Perzische verleden zijn, niet in het minst op Cyrus de Grote (die als tolerant tegenover de onderworpen volkeren en hun religies bekend staat), op Persepolis en op hun beroemde dichters. Kan het dat ze zich licht superieur tegenover Arabieren voelen?

O ja, over het algemeen kijken ze ietwat neer op Arabieren. Het Perzische rijk is de bakermat van ontelbaar veel dingen, kent een pak wiskundigen, wetenschappers, er is een grote geletterdheid, bijzonder veel aandacht voor poëzie. Kader Abdolah is het prototype van de Iraniër: zeer trots, beetje koninklijk, intelligent.

Toch zijn er net zo goed als in de Arabische landen nog nomadische stammen in Iran?

Zeker, in de bergen en in de woestijn. De Qashqai bijvoorbeeld is een zeer traditionele rondtrekkende Iraanse stam. Het grappige is dat Nissan zijn laatste nieuwe 4x4 Qashqai heeft genoemd.

HET FEMINISME: SENSUELER DAN BIJ ONS?

Naast de jongeren blijken vooral de vrouwen de Islamitische Republiek beu te zijn. De meerderheid van de zelfmoordenaars is vrouw. Een vrouw stapte met deze boodschap naar jou toe: 'Vertel de mensen in het westen wat hier aan de hand is.'

We kunnen weinig meer doen dan hier in het Westen aan bewustwording werken. Ik doe dit bijvoorbeeld via mijn website. Als je door Iran reist, besef je pas hoe verwend wij zijn en begrijp je niet dat er mensen in België zijn die de verworven democratische rechten in vraag stellen.

Wat opvalt bij feministen uit het Midden-Oosten, is dat ze prat gaan op hun vrouwelijkheid (terwijl voor westerse feministen plastische chirurgie nog steeds *not done* is, is Iran het land waar de meeste neuscorrecties ter wereld worden uitgevoerd). Komt dit omdat de vrouwelijkheid zolang onderdrukt is? Of omdat lichaamsverzorging (denken we maar aan de hamams) en zinnelijkheid sinds oudsher in de cultuur van het Midden-Oosten ingebakken zit?

Het is de twee, maar het is toch vooral omdat de vrouwelijkheid zolang onderdrukt is. Het valt in Iran op dat zowel mannen als vrouwen zeer ijdel zijn, en die ijdelheid staat noch de mannelijkheid, noch het feminisme in de weg. Door de chador kunnen de vrouwen niet uitpakken met mooie kleren of met hun vormen, daarom zetten ze in op opvallend opgemaakte ogen, op grote zonnebrillen. Guccinamaak! In Teheran schuiven de vrouwen hun sluier zo ver ze durven naar achter. De ayatollahs kunnen de strijd nooit winnen. Die zinnelijkheid van de Iraanse bevolking! Op straat is er een constant verleidingsspel tussen mannen en vrouwen. In België gaat het er helaas wat koeler aan toe. Sinds het feminisme mag dat veroveren van een vrouw blijkbaar zo niet meer.

Ik ben absoluut voor een hoofddoekenverbod in officiële functies. De wet mag tussenkomen. Ik ben voor een zo ver mogelijke scheiding van kerk en staat.

Het hoofddoekendebat is blijkbaar in Iran net zoals hier een hot item. Meisjes, vrouwen spraken je er

spontaan over aan. Tast het bijvoorbeeld hun zelfbewustzijn aan?

Het is wel geen prioriteit voor de vrouwen. Een chador dragen is vervelend, maar het ergste is geen vrijheid hebben. De hoofddoek maakt deel uit van de onvrijheden. Er waren wel verschillende vrouwen die zich schaamden omdat ik als gast in hun land de chador moest dragen. Zo'n chador tast zeker het zelfvertrouwen aan. Veel Iraanse vrouwen reageren gechoqueerd als ze horen dat de hoofddoek hier gedragen wordt als een symbool van vrijheid.

Ik ben absoluut voor het burkaverbod. Religieuze symbolen zie ik het liefst uit het openbare leven verdwijnen. Dat Eva Brems tegen het burkaverbod is, vind ik niet kunnen voor vrouwenrechten. Ik stel voor dat zij eens een tijdje in Iran rondreist.

LAÏCITÉ, OP ZIJN FRANS?

Vrijzinnige Vrouwen Oost-Vlaanderen hebben een standpunt verspreid omtrent het dragen van de hoofddoek in België. Zij pleiten voor een hoofddoekenverbod in officiële functies. Kun je daar inkomen? Of moet de wet niets proberen af te dwingen?

Ik ben absoluut voor een hoofddoekenverbod in officiële functies. De wet mag tussenkomen. Ik ben voor een zo ver mogelijke scheiding van kerk en staat. In Frankrijk staan ze op dat vlak veel verder dan in België.

Een argument van politiek correcte intellectuelen in België om hoofddoeken op de universiteiten toe te laten, is dat de universiteit de weg naar emancipatie kan zijn. Soms moet je een streep trekken. Dat is een fase waar je door moet. Jammer voor die enkele meisjes, maar je kan een systeem niet aanpassen aan enkele gevallen.

Diezelfde intellectuelen hoor je zeggen dat de inburgering een kwestie van enkele generaties is, het zal wel vanzelf gebeuren. En intussen? Je mag bijna niet meer zeggen dat je absoluut de westerse

waarden verdedigt! Sarkozy – al valt er ook heel wat tegen hem in te brengen – bewonder ik omdat hij die westerse waarden blijft voorstaan.

De haren van de vrouw blijken universeel sexy te zijn. Er is niet alleen het hoofddoekenverbod. Je roman *Vurige tong* (De Bezige Bij, 2011) opent met de beschrijving van tante non Denise: 'het hoofd ingepakt, omzwachteld bijna, in een zwarte nonnenkap'. En verder in het boek, een beschrijving van de non van het tweede leerjaar: 'De coiffure was van gewapend beton, maar haar gezicht van vlees en bloed. ... Nonnen hoorden geen onstuimig kapsel te hebben. Mijn hele leven heb ik geen non met loshangende haren gezien. ... Hoe meer vrouwelijkheid in de kiem gesmoord, hoe overtuigender de non.'

Daar had ik zelf nog niet aan gedacht, maar er is inderdaad een parallel. We zijn het er allemaal over eens dat die nonnen beter af zijn zonder die kap. Waarom zou de hoofddoek dan niet zo erg zijn? En nonnen kozen dan nog voor hun kap, wat bij veel moslimmeisjes echt het geval niet is.

Feministen uit de Magreb maken een onderscheid tussen moslimfeminisme en islamitisch feminisme. Leeft dit in Iran?

De term feminisme – een zeer westers concept – wordt in Iran nauwelijks gebruikt. Het draait er om een primair gevecht voor vrijheid. Is dat feminisme? Al heb je natuurlijk Shirin Ebadi, advocate en mensenrechtenactiviste, die ook tegen de hoofddoek is. De felste tegenstanders van de hoofddoek vind je trouwens in Iran. Iran is geen oorspronkelijk islamitisch land. De islam is er geïmporteerd, terwijl die er bij de Arabieren als het ware uit de grond gekomen is.

Je hebt al gezegd dat je gewonnen bent voor een zeer strikte scheiding van kerk en staat. Secularisering lijkt mij echter niet makkelijk voor mensen met een moslimachtergrond. Ik denk bijvoorbeeld aan het op-

treden van Kader Abdolah in de Vooruit in Gent bij de voorstelling van zijn boek *De Boodschapper*. Allah had hem geroepen: 'Kader, schrijf dat boek!'

Dat is natuurlijk voor een deel Perzische pathos, maar daar hou ik wel van. Het is ook een beetje marketing. Kader Abdolah is absoluut niet gelovig. Ik vind dat hij het met zijn boek *De Boodschapper* subtiel aan boord heeft gelegd. 'Je moet de koran niet beschouwen als een boek van Allah, maar als een literair werk,' zegt hij. 'Als wetboek leidt de koran tot schandalige dingen, Mohammed was een dromer, een dichter, een mens met veel fantasie,' schrijft hij in zijn columns. Maar hij wil ook de moslims niet choqueren. Eigenlijk is hij een bruggenbouwer tussen de twee culturen.

Er zijn inderdaad veel gelijkenissen tussen mijn twee boeken. Allebei laten ze zien dat we niet zo los van religie zijn als we denken. In Iran heb ik gezien tot wat religie allemaal kan leiden.

Wat nog echt verboden is in Iran (met sancties tot gevolg), is nog taboe in de geesten van veel Tieltenaren? In *Vurige Tong* lees ik: 'De omerta op zijn West-Vlaams: het is beter niets te zeggen, want dan kun je ook niets verkeerd zeggen.'

Er zijn inderdaad veel gelijkenissen tussen mijn twee boeken. Allebei laten ze zien dat we niet zo los van religie zijn als we denken. In Iran heb ik gezien tot wat religie allemaal kan leiden. In Tielt is het natuurlijk minder erg, maar het is er nog. We beseffen niet hoezeer de Vlaamse volksaard door de religie bepaald is.

Is het kernwapenprogramma meer dan grootspraak van Ahmadinejad?

Men is er effectief mee bezig. Al is er ook wel grootspraak mee gemoeid.

Maar aan de andere kant: Israël heeft wel een kernbom – iedereen weet dat. Waarom zou Iran vanuit hun optiek, als grootmacht in het Midden-Oosten, achterblijven? Let wel: ik ben tegen kernwapens. Het is vooral jammer dat het in de media altijd daar over gaat. Ze zouden beter over het waterpistoolgevecht berichten!

Wat zijn je toekomstplannen?

Ik wou een trip maken doorheen het Midden-Oosten gebaseerd op het werk van de Perzische dichter Saadi, uit de 12de-13de eeuw. Ik wou in zijn voetsporen door Libië, Syrië en Egypte reizen en mijn eigen observaties naast zijn indrukken leggen. Maar dan kwam plots de Arabische Lente en vond ik het te gevaarlijk. Vooral omdat ik die reis in mijn eentje wil ondernemen, zonder fotograaf deze keer. Ik wacht af hoe het ginder evolueert.

Ga je in de toekomst terug naar Iran?

Ik kan niet! Ik krijg geen visum meer, zelfs geen toeristenvisum.

Ben je aan een volgend boek bezig? Aan een novelle.

Als uitsmijter. De keuken van Iran staat bekend als de haute cuisine van het Midden-Oosten. Een langkorrelige rijstsoort van aan de Kaspische Zee zou bijzonder zijn?

Hun rijst is inderdaad fantastisch, anders dan alle rijst die ik ooit gegeten heb. Maar hoe leuk de reis ook was, het was stresserend, we stonden onder tijdsdruk en culinaire proeverijen zaten er niet in. We aten vooral kebabachtige dingen met een Perzisch tintje. Dat is dus een deel van Iran dat ik beslist nog beter moet leren kennen.

Katrien Van Hecke

Referenties:

Ann De Craemer (2010). *Duizend-en-één-dromen. Een reis langs de trans-Iraanse spoorlijn*. Uitg. Lannoo.
Ann De Craemer (2011). *Vurige tong*. Uitg. De Bezige Bij.
Zie ook www.anndecraemer.be.

Lezer, dit is uw rubriek. Forum is het discussieplatform van de Geus. De redactie behoudt zich het recht voor om uw bijdrage in te korten, echter zonder dat aan de essentie van uw boodschap wordt geraakt. Uitzonderlijk wordt een bijdrage niet gepubliceerd omwille van plaatsgebrek of omdat het behandelde

thema al vaak aan bod is gekomen. Heel uitzonderlijk wordt een bijdrage niet gepubliceerd omdat de inhoud volkomen in strijd is met onze beginselen. Stuur uw reacties bij voorkeur via e-mail naar griet@geuzenhuis.be of op ons adres Kantienberg 9 – 9000 Gent.

FREUD EN LACAN TOCH

In antwoord op het artikel 'Pseudowetenschap in Academia'

Men spreekt en schrijft zelden helder en nuchter over Freud en Lacan. Men schrijft er bewonderend over, ofwel afbrekend, en verbeteren.

Als je lang genoeg bezig bent met de psychisch lijdende mens, weet je dat de behandelingsmethode van het vrije spreken, het onbevooroordeeld luisteren en het duiden wat er vanuit het onbewuste maar al te duidelijk opduikt, telkens opnieuw werkt.

Om echt te weten hoe Freud te werk ging, kan je best een werkje van hemzelf lezen, bijvoorbeeld *Fragment van de analyse van een geval van hysterie (Dora)*. Het leest vlot als een roman en je ziet hoe de bevrijding uit de ziekte kan tot stand komen door het woord.

De weerstand tegen Freud en Lacan past ook in een bredere maatschappelijke stroming die wilt dat de mens

zo snel mogelijk produceert en consumeert, zo nodig ten nadele van het individu.

Terzijde; de vijanden van Freud en Lacan zitten ook in de farmaceutische miljardenindustrie, die met haar indoctrinatie gedurende de laatste decennia de bevolking overtuigd heeft van de almacht van haar (verslavende) producten. Voor ieder verdriet of kwaal een pil. De farmaceutische industrie heeft ook dokters en psychologen in dienst genomen, die moeten zorgen dat ze zegeviert. De gelden van de 'sponsoring' overtreffen die van de research.

Philippe Van Cauwenberghe

Bibliografie:

Sigmund Freud, Nederlandse editie, uitg. Boom Meppel, met pareltjes zoals *Totem en taboe*, *Het onbehagen in de cultuur*, en de vijf *Ziektegeschiedenissen*.
Paul Verhaeghe, *Het einde van de psychotherapie*.

OCMW EN ASTROLOGIE

Ik woon in Merelbeke en enkele weken geleden vond ik in mijn brievenbus een mooie infobrochure van het OCMW, met een volledig programma van interessante cursussen, aangeboden door het Dienstencentrum. Ik vermoed dat deze brochure gratis werd toegestuurd aan alle senioren van onze gemeente.

Een lovenswaardig initiatief, maar tot mijn grote verbazing stelde ik vast dat op blz. 11 een cursus 'Astrologie' wordt aangeboden. Na lezing heb ik vastgesteld dat het hier NIET handelt over een kritische bespreking van het onderwerp, maar wel degelijk een poging om de goedgelovige burger te overtuigen dat hij/zij via 25 lessen en voor de niet onaardige som van 75 euro, zich 'een krachtige richtingaanwijzer voor alle mogelijke levensvragen en -situaties' kan eigen maken. Zelfs voor lichamelijke ziekten zou deze cursus baat kunnen brengen!

Ik heb met een open brief krachtig geprotesteerd bij de voorzitter van het OCMW. Ik vind dit een goedkope vorm van volksverlakkerij, die door geen enkel wetenschappelijk noch proefondervindelijk bewijs kan worden gestaafd. Dat mensen in de private sfeer zich met dergelijke zaken wensen in te laten, is hun goed recht – de vrijheid van mening is belangrijk – maar het past niet dat een OCMW zich inlaat met een controversieel onderwerp dat misbruik maakt van

© Norbert Van Yperzele

de goedgelovigheid en de gebrekkige kennis van sommigen.

Daarom heb ik verzocht deze cursus te schrappen uit het aanbod. Indien dit niet mogelijk zou zijn, dan op zijn minst er voor te zorgen dat na afloop een spreker met ervaring en kwalificatie in de sector menswetenschappen de gelegenheid zou krijgen om aan te tonen dat het geloof 'om met behulp van de planeetstanden' (sic) '... menselijke eigenschappen als emoties, liefde, ... enzovoort te bepalen' enkel berust op pure speculatie.

Eric Vermeirsch, Merelbeke

© Koen Broos

Gie van den Berghe is ethicus en historicus en als gastprofessor aan UGent verbonden. Zijn recentste boeken zijn *De mens voorbij. Vooruitgang en maakbaarheid* (2008) en *Kijken zonder zien. Omgaan met historische foto's* (oktober 2011).

Wordt het probleem zo ongenueanceerd en radicaal gesteld dan zal bijna iedereen tegen zijn. Wat te verstaan immers onder 'afwijking' (fysiek, mentaal, ernst?), 'verplichting tot vruchtwaterpunctie' (door wie, voor wie?) en de daaruit voortvloeiende maar verzwegen consequentie: verplichting tot abortus?

Want daar gaat het uiteindelijk over, zwangerschapsonderbreking als embryo of foetus geen schijn van kans hebben op een menswaardig bestaan. En dan ben ik voor verplicht prenataal onderzoek. Dat is overigens al standaard bij in vitro fertilisatie en een verhoogd risico op overerfbare handicap. Verkeerde embryo's worden niet in de baarmoeder ingeplant. Dergelijk risicoloos en door de maatschappij bekostigd onderzoek moet tot alle reageerbuisembryo's worden uitgebreid.

Prenatale diagnostiek roept dus behalve morele ook sociaaleconomische, politieke en filosofische vragen op. Wat verstaan we onder 'mens', 'menswaardig leven', 'levenskwaliteit'? Een door god geschapen wezen, de biologische soort mens, of een wezen dat zich van andere diersoorten onderscheidt door een hoger bewustzijn, zelfbewustzijn, abstraheervermogen en ratio? (kwaliteiten die zoals bekend ook tot veel verschrikking kunnen leiden).

In welke mate is een leven zonder eni-

ge zelfredzaamheid, in totale afhankelijkheid menswaardig? Wie kan en mag daarover oordelen en beslissen? Ouders, omstanders (medici, politici), de gehandicapte zelf, het ongeboren kind? Heeft een voorspelbaar zeer zwaar gehandicapt wezen geen recht op niet-bestaan? Moeten volwaardige mensen en een menselijke samenleving daar niet plaatsvervangend voor opkomen?

Nu beslissen de ouders. Maar ze doen dat in een bepaald tijdsklimaat, onder bepaalde sociale omstandigheden en voorzieningen. De maatschappelijke en medische druk om een foetus met het syndroom van Down (mongolisme) weg te maken is zo groot, dat een overweldigende meerderheid van (toekomstige) ouders daar ook toe overgaat. Alsof een bestaan met het syndroom van Down (altijd) menonwaardig is.

'Recht op niet-bestaan'

We houden er dus een dubbele moraal op na en laten al te veel over aan ouders en medici. Daar moet het ongeboren kind toch maar geluk mee hebben.

Laten we met zijn allen regels voor het mensenpark (Peter Sloterdijk) opstellen. Zoeken naar een minimale consensus over mens-zijn en menswaardigheid. In welke mate verhoogt de zorg voor zwaar mentaal gehandicapten onze menswaardigheid en hoe ver kunnen en mogen we daarin gaan? Voorwaarden en maatregelen bedenken om eugenetische abortus in goede banen te leiden. Risicoloos onderzoek van embryo en foetus (echografie, nekpluimmeting, bloedanalyse) moet

verplicht worden. Bij verhoogd risico is vruchtwaterpunctie aangewezen, ondanks het relatief klein risico (3 tot 4%) op een miskraam. Wordt een zeer zware handicap vastgesteld, dan moeten de ouders tot abortus aangespoord worden. Alle consequenties voor kind, gezin en maatschappij goed duidelijk maken; degelijke opvang voor de ouders en – waarom niet? – een eugenetische abortuspremie. Het ongeboren zwaar gehandicapte kind en de gemeenschap kunnen alleen wel varen bij dergelijke kind- en mensvriendelijke politiek.

In deze context wordt vaak verwezen naar nazi's en eugenetica. De exclusieve koppeling aan de naziperiode is historisch fout. Eugenetica werd voor- én nadien door talloze vooraanstaande wetenschappers, intellectuelen en medici gepromoot (zie over eugenetica vroeger en nu *De mens voorbij*, nu ook op www.serendib.be). Met eugenetica, het nastreven van een goede geboorte, is niets mis. Een goede geboorte, dat willen we toch met zijn allen, of niet?

Gie van den Berghe

en morele verantwoordelijkheid?

renatale testen uitwijzen dat er een verhoogde kans is op een of een vruchtwaterpunctie? Kunnen ouders spelen met het risico v. prenatale screening in dergelijke situatie verplicht worden?

Toenemende mogelijkheden in de verloskunde en prenatale diagnostiek hebben geleid tot een aantal evoluties in onze maatschappij: ouders verwachten een 'gegarandeerd gezond kind' en eisen alleenbeslissingsrecht over de zwangerschap. Een negatieve 'screening' (= het zoeken naar echografisch of genetisch meest voorkomende afwijkingen) wordt door hen geïnterpreteerd als het volledig afwezig zijn van afwijkingen. Ouders wensen een gezond kind, een perfect kind en zijn soms niet bereid een kind te aanvaarden dat niet aan hun verwachtingen voldoet.

Het aantal zwangerschapsbeëindigingen omwille van een congenitale afwijking neemt toe, evenals het aantal juridische procedures tegen verloskundigen. Op een groot aantal voornoemde problemen kan worden geanticipeerd door een duidelijke, volledige en bij herhaling exhaustieve informatie van de patiënte, rekening houdende met haar morele, culturele en religieuze overtuigingen. Het nemen van beslissingen kan leiden tot conflict tussen enerzijds de autonomie van de patiënte en anderzijds het belang van de foetus – het concept van de 'foetus als patiënt' is echter afhankelijk van het feit of het later een kind wordt en dan een onafhankelijke morele status zal verwerven.

Professionele hulpverleners hebben de wettelijke en morele plicht om patiënten adequaat te informeren over screeningstesten in de zwangerschap en deze onderzoeken ook aan te bieden met uitgebreide en degelijke informatie, en om de resultaten van deze onderzoeken correct te interpreteren en over te brengen.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen screeningsonderzoeken en gerichte onderzoeken.

Screeningsonderzoeken worden uitgevoerd bij alle zwangeren (dus ook bij de normale laagrisicozwangere). Deze omvatten:

- Echografisch onderzoek, waarbij men in Vlaanderen drie trimestriële echografieën onderscheidt (nek-plooiemeting – structureel echografisch onderzoek – groeiechografie);
- Risicoberekening, momenteel vooral voor berekening van het risico op Downsyndroom

'Een zwangere vrouw kan nooit verplicht worden tot prenatale screening en zeker niet tot invasieve diagnostiek'

In België beveelt het KCE (Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg) aan het risico op het voorkomen van Downsyndroom en andere congenitale afwijkingen te bespreken met elke zwangere, evenals de voor- en nadelen van risicoberekening en de consequenties hiervan. Deze screeningsonderzoeken berekenen enkel het risico op een afwijking, in casu trisomie 21. Om zekerheid te hebben moet dit gevolgd worden door een invasief onderzoek wat een zeker risico op miskraam inhoudt (2-3/1000).

Het is belangrijk na te denken op welke manier men de vrouw de test aanbiedt. Men kan in principe het onderzoek routinegewijs uitvoeren bij elke zwangere (wat indruist tegen het

© Guy Goossens

CONTRA

Marleen Temmerman is gewoon hoogleraar in de verloskunde-gyneacologie aan de Universiteit Gent en afdelingshoofd van de afdeling verloskunde aan het Universitair Ziekenhuis Gent. Haar recentste boeken zijn *Mama Daktari* (2009), *Bekentenissen uit de onderbuik* (2007) en *Onrust in de onderbuik* (2004). Onlangs ontving ze een eredoctoraat in Kaapstad voor haar werk en inzet.

principe van informed consent), men kan de test helemaal niet aanbieden (wat indruist tegen het recht van de patient op informatie), of men kan de test aanbieden met informed consent volgens het principe van opting in of opting out. Dit laatste betekent dat de arts de patiënte informeert over het feit dat de screening routinematig gedaan wordt en zij de kans heeft dit te weigeren.

Belangrijk is dat de patiënte op voorhand goed overweegt over wat ze zou doen in geval van een verhoogd risico op screening, maar ze kan uiteraard nooit verplicht worden tot een verder onderzoek, zeker niet als dit een invasieve procedure is zoals een vruchtwaterpunctie of een vlokken-test, gezien de mogelijke gevaren van deze procedure.

Marleen Temmerman

(Spelregels: de auteurs 'pro' en 'contra' nemen vooraf geen kennis van elkaars standpunt.)

TWEË SYMMETRISCHE GEESTEN

George Minne en Maurice Maeterlinck

Net 100 jaar geleden, op 22 oktober 1911, kreeg Gentenaar Maurice Maeterlinck - als enige Belg tot nog toe - de Nobelprijs voor Literatuur. Gedurende vele decennia geen sant in eigen stad noch land, wil het Gentse stadsbestuur dit euvel rechtzetten door een jaar lang deze in het Frans schrijvende Vlaamse Reus te fêteren door middel van allerhande culturele manifestaties. Eén ervan is de tentoonstelling *De wereld van George Minne en Maurice Maeterlinck*, die sinds 22 oktober loopt in het Gentse Museum voor Schone Kunsten.

Maurice Maeterlinck

MAETERLINCK

Maurice Polydore Marie Bernard Maeterlinck werd geboren te Gent in de Peperstraat op 29 augustus 1862 in een welstellend nest. Kort daarop verhuisde het gezin naar een herenhuis aan de nieuw aangelegde H. Frère Orbanlaan, maar de familie bezat ook een landhuis in Oostakker aan het kanaal Gent-Terneuzen, waar vader Maeterlinck bijen hield en bloemen teelde. Daar is wellicht de oorsprong te zoeken van de belangstelling die de jonge Maurice koesterde voor thema's die later in zijn oeuvre een belangrijke plaats zouden innemen, zoals *La vie des abeilles* (1901) en *L'Intelligence des fleurs* (1907).

Conform de stand van de familie volgde hij de lessen aan de 'Nieuwen Bosch' en later bij de jezuïeten in het Sint-Barbaracollege. In 1881 ging hij rechten studeren aan de Gentse universiteit. Al vlug liet hij het behaalde diploma voor wat het was en trok naar Parijs om zich zogezegd te vervolmaken in het pleiten, maar in de lichtstad maakte hij kennis met de symbolisten en kreeg de smaak van de

literatuur te pakken. Hij werd vrij vlug 'ontdekt' door de Franse journalist, kunstcriticus en romancier Octave Mirbeau (auteur van de in 1900 verschenen, geruchtmakende roman *Het dagboek van een kamermeisje*), die in 1889 een lovende kritiek schreef in Le Figaro. Meteen de start van zijn carrière, maar ook (bijna) het einde van zijn verblijf in Gent.

Hij knoopte een relatie aan met de Franse actrice Georgette Leblanc en vestigde zich vanaf 1897 in Parijs en later op andere plaatsen in Frankrijk. Toch zou hij altijd van Gent blijven houden, hoewel de liefde niet wederzijds was. Hij schreef een aantal van zijn Gentse jeugdherinneringen neer in onder meer *Serres Chaudes* (1889) en *Bulles bleues* (1948).

Maurice Maeterlinck heeft als dichter van het symbolisme een eminente plaats ingenomen binnen de Europese literatuur. Zijn obsessie voor de dood, het onderbewuste, voor dromen en nachtmerries, het bovennatuurlijke spraken zijn tijdgenoten erg aan. Maar ook zijn toneelstukken waren enorm populair. *L'oiseau bleu* werd een

internationaal succes. Het verhaal van Tytyl en Mytyl, de kinderen van een houthakker die - geleid door het Licht - de blauwe vogel van het geluk en het raadsel van het bestaan willen opsporen, werd in 1908 opgevoerd in Moskou en kende daarna een waanzinnig succes over de hele wereld. Een ander toneelstuk werd eveneens onsterfelijk: *Pelléas en Mélisande* werd in 1902 door Claude Debussy omgezet in een opera en kent tot op heden talloze uitvoeringen en vertolkingen.

Maar blijkbaar was Maeterlinck te vrijgevochten, zijn ideeën te gevaarlijk voor de katholieke kerk, want in 1914 werd zijn volledige werk op de indexlijst geplaatst... Niet dat hij zich daar erge zorgen om maakte; financieel kende hij geen besognes en tot het einde van zijn dagen leefde hij in ware grandeur, in de Normandische abdij Saint-Wandrille en later in het kasteel 'Orlamonde' in Nice, waar hij op 6 mei 1949 overleed.

DE BAND MET GEORGE MINNE

George Minne (1866 - 1941) studeerde aan de Gentse Academie bij

Jean Delvin en stelde in 1890 enkele werken tentoon in Brussel bij de kunstenaarsgroep *Les Vingt*, waar hij later lid van werd. In zijn oeuvre verwerkte hij vooral de thema's van ascetische jongelingen, piëta's, moeder en kind. Ook hij heeft een grote invloed uitgeoefend op het Europese symbolisme, dat een reactie was op het impressionisme en het sociaal-economisch realisme: het kunstwerk moest een subjectieve zeggingskracht uitstralen rond de menselijke figuur, liefst in een raadselachtige samenhang van erotiek en dood.

George Minne

Eén van de bekendste werken van Minne is *De fontein der geknielden* (1900), door de Gentenaars spottend 'de pisserkes' genoemd, een bronzen beeldengroep die jaren naast het Gentse Belfort heeft gestaan. Het originele, marmeren beeld bevindt zich in het Museum Folkwang te Essen.

Tijdens hun studiejaren in Gent waren zowel Minne als Maeterlinck doordrongen van eenzelfde artistiek levensgevoel, zelfs van dezelfde gedachten (Minne wees erop dat het soms niet duidelijk was of een idee van hemzelf dan wel van Maeterlinck kwam), zodat ze wel elkaars evenbeeld leken. Minne werd in 1886 bevriend met Maeterlinck en illustreerde diens eerste dichtbundel *Serres chaudes* (1889). In datzelfde jaar verscheen ook de eerste oplage van *La Princesse Maleine*, die eveneens door Minne werd geïllustreerd.

George Minne krijgt nu voor de tweede keer een tentoonstelling in het Museum voor Schone Kunsten. Eind 1982 zorgde de retrospectieve *George Minne en de kunst rond 1900* reeds voor een internationale rehabilitatie van deze zeer oorspronkelijke figuur.

DE TENTOONSTELLING

De tentoonstelling *De wereld van George Minne en Maurice Maeterlinck* situeert beide kunstenaars in de context van het Gentse sociale en artistieke milieu op het einde van de 19de eeuw. Daarnaast wordt de relatie tussen Maeterlinck en de plastische kunst van zijn tijd uitgebreid belicht. In dit luik vinden we werken terug van kunstenaars die Maeterlinck direct hebben geïnspireerd, zoals Odile Redon, en van kunstenaars die op hun beurt door Maeterlincks gedichten en toneelstukken werden beïnvloed, zoals Fernand Khnopff en Léon Spilliaert.

Parallel komt dan de artistieke ontwikkeling van George Minne aan bod. Met tal van sculpturen in art-nouveaustijl beïnvloedde hij onder meer Gustav Klimt en Oskar Kokoschka.

In de tentoonstelling zijn zo'n honderd kunstwerken te zien. Schilderijen, beelden, tekeningen, prenten, affiches van toonaangevende Belgische en buitenlandse kunstenaars als Khnopff, Gauguin, Klimt, Kokoschka, Meunier, Minne, Schiele, Zadkine, Van Rysselberghe, enz. Daarvoor kon het museum rekenen op uitzonderlijke bruiklenen van onder meer het Musée d'Orsay in Parijs, het Van Gogh Museum in Amsterdam, het Wien Museum en de Albertina in Wenen. Een tentoonstelling die je zeker niet mag missen!

NEVENACTIVITEITEN

In het kader van het Maeterlinckjaar heeft Gent daarnaast nog heel wat te bieden op cultureel vlak. Een greep uit het veelzijdige aanbod.

- Vanaf 9 november 2011 kan je het vernieuwde *Kabinet Maeterlinck* bezoeken in het Museum Arnold Vander Haeghen in de Gentse Veldstraat. In dit kabinet, geopend in 1976, vind je de werkkamer van Maeterlinck met het oorspronkelijke meubilair en de bibliotheek met meer dan 4.000 boeken, die na zijn dood vanuit Nice naar Gent werden gebracht.

- Van 9 december 2011 tot 22 april 2012 vindt in de Kunsthal Sint-Pietersabdij de tentoonstelling *L'oiseau Bleu*. Op zoek naar geluk plaats. Via een audiogids word je begeleid tussen de foto's, kostuums, decors, filmbeelden van de vroegere opvoeringen van deze kaskraker uit 1908 (www.gent.be/sintpietersabdij).

En dan zijn er de vele muziekuutvoeringen. Het Muziekcentrum De Bijloke besteedt bijzondere aandacht aan muzische uitvoeringen van het toneelstuk *Pelléas et Mélisande*. Drie orkesten brengen verschillende toezettingen van dit stuk: het Brussels Philharmonic op 21 januari 2012 (Arnold Schönberg), op 1 februari 2012 het Symfonieorkest Vlaanderen (Gabriel Fauré) en op 17 maart 2012 het Orchestre National de Lille (Jean Sibelius).

Maar ook het Conservatorium, het Gentse Stadhuis, de Vlaamse Opera, het Kunstencentrum Vooruit e.a. brengen een muzikale ode aan Maeterlinck.

Beter laat dan nooit krijgt Maurice Maeterlinck van zijn geboortestad Gent de eer die hem toekomt. Reden genoeg dus om van het uitgebreide aanbod culturele manifestaties meer dan één graantje mee te pikken.

Fred Braeckman

'De wereld van George Minne en Maurice Maeterlinck' is van 22 oktober 2011 tot 19 februari 2012 te bezichtigen in het Museum voor Schone Kunsten, Citadelpark te Gent. Toegangsprijs: € 9 (individueel tarief) - € 6,50 voor reductiehouders (zoals inwoners van Gent op vertoon van hun identiteitskaart, senioren vanaf 55 jaar, personen in bezit van een leraarskaart) - € 1 (jongeren van 19 tot 26 jaar) - gratis (jongeren tot en met 18 jaar, inwoners van Gent op vertoon van identiteitskaart op zondag tussen 10:00 en 13:00).

Info: 09 240 07 00 - museum.msk@gent.be - www.msk-gent.be. Alle info over de activiteiten binnen het Maeterlinckjaar vind je op www.maeterlinck100.be.

Enk De Kramer

Een speeltuin van vlottende tekens

Enk De Kramer, zonder titel, 1/1, gemengde etstechniek, 74x107 cm

In het najaar – van 20 november tot 18 december – stelt Enk De Kramer, meester in de hedendaagse abstracte lyriek, tentoon in Galerie Lieve Lambrecht (Merendree). Willem Elias geeft alvast een voorproefje.

Om het oeuvre van Enk De Kramer te begrijpen vergelijk ik hem graag met zijn tegenpool, Mondriaan. Hij is het Hollandse boegbeeld van het modernisme en een van de drie vaders van de abstracte kunst, naast Malevitsj en Kandinsky. Zijn werk bestaat uit vlakken met primaire kleuren, horizontaal/vertikaal geschikt, zonder diepte.

Hij zou de wereld beter en mooier maken via een nieuwe esthetische orde met universele pretenties.

Als hij wist wat cosmeticareus, L'Oréal, met zijn vormen heeft gedaan, dan zou hij zich in zijn graf

keren. Want dat was zeker niet de bedoeling toen hij, als theosoof, overtuigd was dat hij zowat de formule van de natuur gevonden had. Inderdaad, een mystieke toeschouwer kan via Mondriaans oeuvre de hand van god schudden.

Dat is wat De Kramer allerm minst is. Van L'Oréal hoeft hij geen banalisering te vrezen. Zijn abstract oeuvre is er niet op gericht fundamenten van de natuur te vinden.

Hij is begaan met de cultuur en hoe die gebaseerd is op toevalligheden. Eens gebeurd zijn die niet meer weg

te denken, maar vormen ze precies de constructieve bouwstenen van die cultuur. Achter zijn abstracten zit dan ook zelfs de duivel niet verholten, maar het niets van een vrijdenkende post-moderne levenshouding. Zijn kleuren streven geen principes na. Geen zuiverheid maar hybride transparanten die verwijzen naar de verscheidenheid van het aanvoelen van werelden.

DE AFWEZIGHEID VAN ZEKERHEID

Bij beide kunstenaars kan men zien hoe abstractie tot stand komt via abstrahering van de realiteit, en niet in een handomdraai. Bij Mondriaan waren dat bomen die zich langzaam vertakten tot abstracte vlakken. Bij De Kramer was dat de kledij van de typische personages uit zijn figuratieve periode, waarvan de textuur van het textiel langzaam aan ontrafelde van vast verweven naar een wirwar van op hol geslagen tekens. Mogelijke betekenis van deze deconstructie is de verwijzing naar het leven als een niet in de hand te houden verhaal van gescheurde broeken, om het in een meer volkse taal uit te drukken. Om in het filosofische jargon te blijven, betekent dit dat Mondriaan metafysische metaforen maakt voor de gefundeerde orde in de wereld. Zijn oeuvre kan als een visueel geopenbaarde waarheid bekeken worden. Inderdaad, een soort bijbel. Bescheiden over de aanspraak, die ze met hun achterliggende theorie kunnen maken op het begrijpen van het reilen en zeilen van de wereld, zijn de modernisten nooit geweest. De metafysische metafoor van De Kramer gaat compleet de andere richting uit. Zijn oeuvre drukt de hedendaagse gedachte uit dat men niet moralistisch moet betreuren dat er geen zekerheden meer zijn, maar dat men zich filosofisch moet verblijden over

Enk De Kramer © Marijke Mestach

het recente inzicht van de mens over de afwezigheid van die zekerheid. Dit is immers de basis voor de menselijke vrijheid en tevens de afgrond voor elk dogmatisme. Hierop is het spel gebaseerd dat de basis is van cultuur als geheel van diverse vormen van leven. Dit valt af te lezen uit het spel van het spel, de kunst.

CREATIEF GEBRUIK VAN TOEVAL

De Kramer schildert met platen en het is zijn onbetwistbare verdienste zo een bijdrage te leveren aan de fundamentele schilderkunst. Ook de etskunst laat dit toe: het repetitieve van het herhaald drukken; het seriële van het achter elkaar printen van verschillende platen; de fundamentele gelaagdheid van het aanbrengen van vlakken, de ganse keuken van het uitbijten en het tinten, de fac-tuur (de specifieke eigen wijze van het manuele gebruik) van het kras-sende instrumentarium. Dit zijn nog maar de technische kenmerken die

de kunstenaar verondersteld wordt te beheersen. Het behoort echter ook tot het fundamentele van de kunst dat er creatief gebruik gemaakt wordt van het toeval, wat men al eens de 'serendipiteit' heeft genoemd: 'zoeken naar een speld in een hooiberg en er met een boerenmeid uitrollen', zoals de Hollandse Nobelprijswinnaar, Pek van Anel, dit begrip plastisch heeft toegelicht.

ABSTRACTE SFEREN

De Kramer werkt in series. Het feit dat er sprake is van een 'thema' is tevens het bewijs dat de abstractie niet per se totaal is, maar veeleer een middel om een sfeer op te wekken rond een object. Zijn bootreeks is hiervan het beste voorbeeld. Wie 'boot' zegt, zet de haven open voor een oneindigheid van wat dat in onze cultuur, en in andere, kan betekenen. Soms zijn de animale of vegetale gedaanten minder traceerbaar. Zo'n serie is vaak een spel met meerdere platen

die andere relaties kunnen aangaan met diverse kleuren en verschillende wijzen van etsen.

Men kan verdwalen in de abstracte sferen die Enk De Kramer oproept. Men kan genieten van de diepten die gelaagde kleurvlakken suggereren. Zwart blijkt niet zwart te zijn als negatie van wit, maar even rijk als het variërende wit van de sneeuw in de ogen van oude Eskimo's (in 1965 kenden ze nog honderd woorden voor sneeuw, nu nog maar drie). Naast zwartvibraties zijn de aardse okerbruinen overheersend die al eens een zeldzame keer knalrood kunnen worden, afgewisseld met een hemels zuiders blauw. Sowieso allemaal kleuren die niet in potjes verkrijgbaar zijn. De Kramer reflecteert experimenterend hoe vormen, door een bijzondere aandacht voor kleur en materie, kunnen alluderen op levenservaringen en hun per definitie wisselende karakter. In die kleurvelen, hier en daar korrelig geharst door de picturale carborundumdruk met het effect van een doorwinterd asfalt, verschijnen ook tafereeltjes die naar andere werelden van de vormgeving verwijzen: tekeningen in Chinese inkt, kleine schetsen, al eens een stukje landkaart of sporen van een geheel ander tekensysteem, namelijk het technische tekenen. Dit alles vaak als collage, zeg maar 'citaat', aangebracht, geperst tussen plaat en papier.

Tot slot, bij wijze van synthese, een poging om een sleutel te formuleren tot het werk van Enk De Kramer. Er zijn uiteraard vele andere toegangsmogelijkheden voor het nooit volledig te openen slot dat kunst heet. De Kramer heeft een vormgeving ontworpen waarin precies met die vorm experimenterend gespeeld wordt vanuit de culturele reflectie dat vormen hun betekenisproducerende karakter ontlenen aan wisselende contexten. Hierdoor roept hij een wereldbeeld op waarin niet de illusie van universele waarheden gevoed wordt, maar in tegendeel, een cultuurrelativisme gehuldigd waarin eenieder kan vinden wat hij niet zoekt.

Willem Elias

FOR THE GREATER GOOD OF GOD

Channel Zero in de Vooruit

In de vorige editie van de Geus had ik het over Wim Mertens en zijn repetitieve muziek, dit keer duiken we onder in de metal: *and now for something completely different*. Ik wil het hebben over *probably* de beste Belgische metalband 'Channel Zero', die na een split opnieuw springlevend is, maar misschien wel binnenkort terug een afscheidsconcert moet spelen. Vooraleer in te gaan op Channel Zero wil ik u eerst even onderdompelen in de, wees gerust, korte geschiedenis van de heavy metal.

We schrijven 1970, ik denk dan al iets te weten van muziek en geraak zoals zoveel anderen in de ban van *Paranoid* van Black Sabbath. Het is het jaar van *Let it be* van The Beatles, *Whole lotta love* van Led Zeppelin en *Lady D'Arbanville* van Cat Stevens. Shocking Blue scoort een wereldhit met *Venus* en *Lola* van The Kinks wordt door iedereen meegebruld. Ook het duistere nummer *Memo From Turner* van The Stones, of van Mick Jagger voor de puristen, is razend populair in de underground scene.

Paranoid van Black Sabbath wordt een wereldhit en de 'Granddaddy's of Metal', zoals ze vandaag genoemd worden, zetten zich daarmee definitief op de kaart. De groep bestaat op dat ogenblik uit Tony Iommi, Geezer Butler en Bill Ward als drummer. Dankzij een krantenadvertentie vinden ze ook een zanger: de man die ondertussen iedereen kent als Ozzy Osbourne van The Osbourne family, de Pfaffs van MTV.

Tot 1979 is Osbourne frontman en zanger van Black Sabbath. Kort daarop gooien de andere bandleden Osbourne eruit wegens zijn problematisch druggebruik. De man start een zeer succesvolle solocarrière en speelt later nog reünies met de oorspronkelijke band, die een zeer wisselende bezet-

ting kent in de loop der jaren. Zelfs Ian Gillan van Deep Purple is even van de partij – uiteindelijk passeren 22 leden de revue. Black Sabbath bestaat nog steeds en recentelijk werd gefluisterd dat er opnieuw een reünie met de oorspronkelijke bezetting zou komen – wat vrij vlug ontkend werd, maar er werd fijntjes aan toegevoegd dat het toch niet geheel onmogelijk is.

BIRMINGHAM RULES

De groep Black Sabbath is afkomstig uit Birmingham, de tweede grootste stad van de UK en op dat ogenblik nog het centrum van de Britse metaalindustrie, samen met Sheffield. Ook die andere heavy metalband, Judas Priest, is van Birmingham afkomstig. Gesticht in 1969 wordt ze samen met Black Sabbath als één van de *founders* van de heavy metal sound beschouwd. Birmingham is ook de *hometown* van twee leden van Led Zeppelin.

De term 'heavy metal rock' wordt dan ook stevast in verband gebracht met Birmingham en de daar aanwezige metaalindustrie. Over de afkomst van de term en wie hem het eerst gebruikt heeft, zijn zware discussies gevoerd. Men bracht de term met Jimi Hendrix in verband omdat ooit geschreven werd dat zijn muziek leek op 'heavy metal falling from the sky'.

Ook het nummer *Born to be wild* van Steppenwolf uit de cultfilm *Easy rider*, waarin 'heavy metal thunder' in de tekst voorkomt, werd hieraan gelinkt. Hoe dan ook, de meest voor de hand liggende verklaring is de link met Birmingham, waar de zware metaalindustrie gevestigd was.

De meest bekende heavy metal groepen zijn Iron Maiden (verwijzend naar het foltertuig de Ijzeren Dame), Saxon en Motörhead. Ondertussen zijn er al evenveel subgenres zoals ondermeer trashmetal, gothic metal en black metal. De antropoloog Sam Dunn, een heavy metal aanhanger, maakte er twee interessante documentaires over *Metal, A Headbanger's Journey* en *Global Metal*, over de globalisering van het genre. Birmingham bracht een hele reeks bekende bands en musici voort in allerlei genres zoals Joan Armatrading, Jeff Lynne en The Electric Light Orchestra, The Spencer Davis Group en The Moody Blues, maar ook UB40 om er maar enkele te noemen.

HEAVY METAL EN DE GEVESTIGDE ORDE

Uit ervaring weet ik dat er in de kringen van het Geuzenhuis niet zoveel *headbangers* of *metal maniacs* aanwezig zijn, maar het genre is bijzonder interessant om te beluisteren. Aandacht voor elk genre moet kunnen en we

Channel Zero, anno 2011 © Fabfivephotography

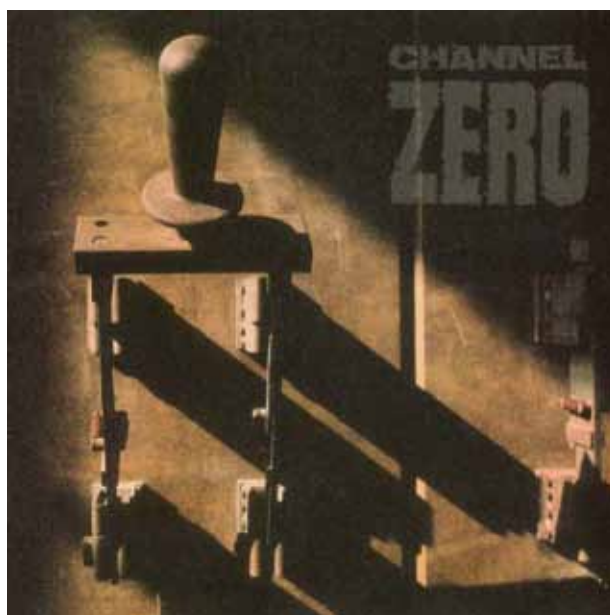
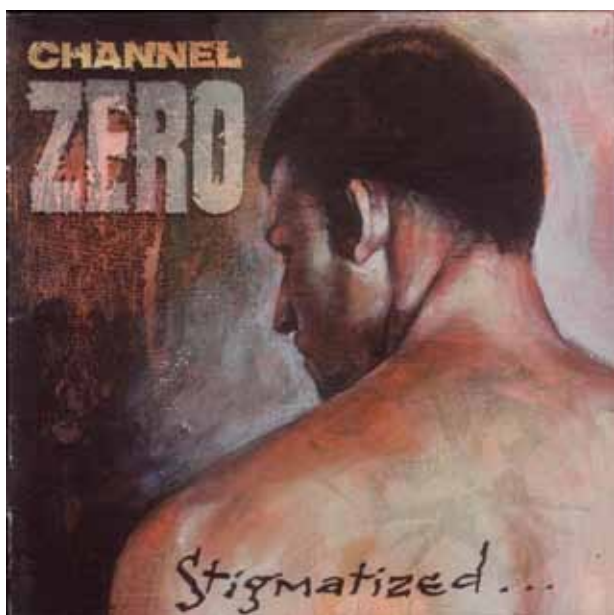
mogen vooral niet vervallen in wat Raymond in *Chachacha* zingt: 'in de muziek zijn er veel racisten'. Diegenen die het genre nog moeten ontdekken, raad ik aan met de pioniers te beginnen en de eerste platen van Black Sabbath, Iron Maiden, Judas Priest en Metallica en anderen te beluisteren. U zal er overigens verbaasd van staan hoeveel van die songs in bredere kringen bekend zijn. Agressieve ritmes, zwaar versterkte gitaren en duistere tonen zijn het handelsmerk van het genre dat uit de hardrockmuziek ontstond. Het onderscheid met hardrock, waarvan AC/DC één van de bekendste uitdragers is, zit hem vooral in de snelheid van de muziek en in het minder harmonische van het genre. Uiteraard is de bekendste niet-Engelse

vertegenwoordiger Metallica – hoe kan het anders met een dergelijke groepsnaam – één van de supergroepen uit het genre. Heavy metal handelt over horror, mythologie, oorlog, nihilisme en religie.

Veel van de groepen die heavy metal als genre beoefenen, zetten zich af tegen de gevestigde orde – vooral religie – en aanbidden, vaak ironisch bedoeld, Satan. Een nummer als *For the Greater Good of God* van Iron Maiden, is een aanklacht tegen religie en het feit dat geloof aanzet tot geweld en oorlog. Wist u trouwens dat het eerste buitenlandse optreden van het Londense Iron Maiden doorging in Kortrijk, 1980. U zou het niet verwachten.

BELGISCH TROTS

De meest bekende Belgische vertegenwoordiger van de heavy metal scene is ongetwijfeld Channel Zero, een naam afkomstig van het nummer *She watch channel zero?! uit 1988 van Public Enemy*, de New Yorkse maatschappijkritische hiphopband. Channel Zero werd in Brussel opgericht in 1990 en bracht zijn eerste cd uit in 1991: *Channel Zero*. In 1993 volgde hun tweede album *Stigmatized* waarmee ze in het live circuit een stevige reputatie verwierven. In datzelfde jaar toerden ze als voorprogramma in Europa. Twee jaar later verscheen het derde album *Unsafe*, gemixt door Michael Barbiero die ook de mixage verzorgde van albums van Metallica en Guns

N' Roses. Deze cd verscheen ook in de VS en werd in België uitgebracht door Play It Again Sam (Pias). Ondermeer Richard 23 (Richard Jonckheere), één van de leden van die andere legendarische Belgische groep, Front 242, is er op te horen. Deze Aarschotse band wordt beschouwd als dé voorloper van de techno en de new beat en zorgde voor heel wat controverse.

Het album *Unsafe* was een succes in België: er werden zomaar eventjes 30.000 exemplaren verkocht (op een verkoop van 60.000), ze staan dat jaar op Torhout-Werchter en op Pukkelpop. Ze treden ook op in het voorprogramma van KISS en maken een clubtour in Australië als hoofdact. Channel Zero was vooral een zeer gesmaakte live-act en dat zou zo blijven.

De vierde cd, *Black Fuel* (verwijzend naar de afhankelijkheid van de mens van olie), verschijnt in 1996 niet zonder slag of stoot. De oorspronkelijke opzet in New York op te nemen, moest opgeborgen worden. Dit album leidde tot een nieuwe tournee, in de zomer van 1997 spelen ze opnieuw op vele belangrijke Europese festivals.

SPLIT ZONDER EIND

Zoals dat gaat in bands, split ook deze groep op het hoogtepunt van hun succes.

In 1997, op het einde van de zomer, brengen ze een laatste cd live uit op Marktrock. De groep is wel populair, maar de verkoop van *Black Fuel* valt tegen en de bandleden houden het voor bekeken. De vier leden van de band, Franky De Smet-Van Damme (zang), Xavier Carion (gitaar), Phil Baheux (drums) en Tino De Martino (basgitaar) gaan elk hun eigen weg.

Bij de latere reünieconcerten wordt Xavier, die erg te lijden heeft onder gehoorbeschadiging, vervangen door Mickey Doling op gitaar. Oorspronkelijk bestond de groep overigens uit vijf leden. Patrice Hubloux die de groep in de beginperiode verliet, werd vervangen door Peter Iterbeke, maar het klikte niet en men besloot met z'n vieren verder te gaan. Het album *Black Fuel* werd trouwens opgedragen aan Patrice Hubloux, die in 1997 door een arbeidsongeval om het leven kwam.

We schrijven januari 2010. Er wordt een reünieconcert georganiseerd in de AB dat in geen tijd uitverkocht geraakt, waardoor een hele reeks concerten volgen. Van die live concerten in de AB verscheen ook een cd. Ze kregen er maar niet genoeg van en stonden in 2010 ook nog op de affiche van Graspop en Werchter.

Aan deze reünie blijkt geen einde te komen: dit jaar staan ze op 1 decem-

ber op het podium van de Gentse Vooruit. Deze zomer speelden ze ook al op Rock Zottegem en Dour en waren ze te zien als muzikale gast bij Marcel Vanthilt in Roeselare.

Channel Zero is ongetwijfeld de bekendste heavy metal band van ons land. Een typisch Belgische band, met roots in Brussel en tweetaligheid als troef. Hun split in 1997 had niets te maken met een taalprobleem waarvoor men tegenwoordig de split als oplossing bedenkt, maar wel met een artistieke *burn out* na de tegenvallende resultaten van het vierde album. Deze groep, oorspronkelijk gemanaged door Teddy Hillaert (nu booker bij Live Nation) staat er weer. U krijgt nu de kans u te verdiepen in een op het eerste gezicht niet voor de hand liggend genre, maar het loont beslist de moeite.

Ik kijk alvast uit naar headbangende geuzen op 1 december, want *da moe kunnen in gent!* Nu B-H-V gesplitst is, is het bijwonen van een reünie zelfs origineel.

De kaarten voor het concert van Channel Zero zullen de deur uitvliegen, haast u dus als u van plan bent om te headbangen *for the greater good of god*.

Dany Vandenbosssche

SAM HARRIS

The Moral Landscape

DE WETENSCHAP ZIET U!

Sam Harris, naast Richard Dawkins, Daniel Dennett en Christopher Hitchens één van de Four Horsemen ofte ruiters van het nieuwe atheïsme, laat opnieuw van zich horen. De aanslagen van 9/11 vormden de eerste aanleiding tot het neerpennen van zijn religiekritiek. Meteen een schot in de roos: *The End of Faith* bleek onmiddellijk een bestseller van formaat. Harris gelooft niet in één of meerdere goden en vat godsdiensten zelfs op als een belemmering voor de vooruitgang van de mensheid. Maak kennis met zijn derde werk, waarin hij nagaat hoe wetenschap menselijke waarden kan bepalen en waarin hij duidelijk maakt waarom moraliteit best niet overgelaten wordt aan gelovigen en hun teksten.

The Moral Landscape is het derde boek van Sam Harris (1), filosoof, neurowetenschapper, mede-oprichter en CEO van *Project Reason* (2). Harris' debuut, vertaald als *Van God Los*, verhaalt wat er scheelt aan religie. *Brief aan een Christelijke Natie* trekt die lijn door. *Het Morele Landschap* houdt religie ook tegen het licht van wat geloof volgens Harris is; de overige hoofdstukken nemen de lezer mee op het haast onbetreden pad van het grootst mogelijke welzijn voor het grootst mogelijk aantal mensen – waarmee de auteur verwijst naar het nuttigheidsbeginsel van Jeremy Bentham. Van het onderscheid 'is/zou moeten zijn' van David Hume maakt Harris terloops brandhout.

'Wat we ook te weten kunnen komen over het maximaliseren van het welzijn van bewuste wezens – en dat is, zoals ik zal beargumenteren, het enige wat we redelijkerwijs kunnen waarderen – moet op een bepaald moment kunnen worden vertaald in feiten over hersenen en hun interactie met de wereld daarbuiten; het idee van 'objectieve' kennis (kennis die wordt verworven door eerlijke waarneming en redenering) heeft ingebouwde waarden, omdat elke inspanning tot discussie afhankelijk is van principes die we al moeten waarderen (logische consistentie, vertrouwen van bewijsmateriaal, bescheidenheid, etc.); geloof in feiten en geloof in waarden schijnt te ontstaan bij verschillende processen in de hersenen: het ziet er naar uit dat we een systeem hebben om een oordeel te vellen over waarheid en onwaarheid in beide domeinen (...) Zowel met betrekking tot wat we te weten kunnen komen over de wereld als tot de hersenmechanismen die ons dat mogelijk maken, zullen we zien dat een duidelijke grens tussen feiten en waarden niet bestaat.' (3)

Dat is een origineel en een gedurfd standpunt. 'En dan druk ik me nog mild uit,' (4) fluistert in mijn oor Christopher Hitchens, een van Harris' drie atheïstische mederui-

ters (5). Onze unieke mogelijkheid om te communiceren met behulp van een complexe taal die onze ervaringen direct weergeeft, maakt dat we beweringen doen die ons brein gelooft, die het als waar beschouwt – of als onwaar.

Geloof zoals Harris het definieert, heeft niet de betekenis die religieuze kringen hanteren. Uit een functioneel MRI onderzoek naar geloof voor zijn doctoraatsthesis concludeerde de auteur dat er geen onderliggende breinfunctie is die een onderscheid maakt tussen feiten en waarden. Het menselijk brein is te complex voor zo'n eenvoudige functie: een wirwar van verbindingen, een orgaan dat voorname-lijk tegen zichzelf spreekt en op zichzelf een landschap is met pieken en dalen dat de wereld reflecteert.

Over wat in zijn hersenen omgaat, tast de mens dus in het duister. De neurowetenschap kan een verhelderend licht werpen. Welke feiten in de wereld hebben waarde voor alle mensen, los van cultuur? Empathie en samenwerking? Of territoriaal geweld en onderdrukking?

Het is moeilijk te bepalen waaruit een zo groot mogelijk aantal mensen een zo groot mogelijk welzijn kan halen. Het is niettemin duidelijk dat er meer foute antwoorden zijn op die vraag dan juiste, wat impliceert dat niet alle meningen over moraliteit geldig zijn. Hoe vaak geven we foute antwoorden op vragen in andere domeinen? Een antwoord niet vinden, betekent overigens nog niet dat het niet bestaat.

Het pleidooi van Sam Harris om ons denken en doen te ontdoen van vooroordelen die zijn gebaseerd op uiterlijkheden, en van culturele begrenzingen door ze te overschrijven met voor ons waardevolle feiten is een landschap op zich, en wel een dat we beter niet onbezocht laten.

Ik dwaal er zo meteen nog een keer doorheen.

Stefan Maenen

Sam Harris, *The Moral Landscape: How science can determine human values*, Free Press, 2010, 291 pagina's, ISBN: 978 1 4391 7121 9.

Voetnoten:

(1) www.samharris.org (2) www.project-reason.org (3) vertaling recensent (4) titel van hoofdstuk 1 in *God Is Not Great* (5) een gesprek over religie en atheïsme: <http://www.youtube.com/watch?v=9DKhc1pcDFM> en <http://www.youtube.com/watch?v=TaeJf-Yia3A&NR=1>. Zie ook: www.ted.com/talks/sam_harris_science_can_show_what_s_right.html.

Niet goed in mijn vel

Wie kent er niet de uitdrukking 'ik voel me niet goed in mijn vel'? In *La piel que habito/The skin I live in*, de nieuwe film van Pedro Almodóvar, kan deze uitdrukking letterlijk geïnterpreteerd worden, terwijl in *Melancholia* van Lars Von Trier de nadruk eerder op het figuurlijke ligt. Eén ding is duidelijk: de personages uit beide films voelen zich absoluut niet goed in hun vel. Dit neemt echter niet weg dat de films zélf wel mooi in hun vel ogen.

La piel que habito

In *La piel que habito/The skin I live in*, wordt het hoofdpersonage Dr. Robert Ledgard schitterend vertolkt door Antonio Banderas. Deze eminent plastische chirurg verricht sinds vele jaren experimenteel onderzoek op het ontwikkelen van een artificiële huid (de 'piel' uit de titel). Daarmee had de dokter, inmiddels een expert op het vlak

van gelaatstransplantatie, indertijd misschien het leven van zijn vrouw kunnen redden. Zij raakte bij een auto-ongeluk zeer zwaar en onherkenbaar verbrand, waardoor ze uiteindelijk zelfmoord pleegde.

Dr. Robert Ledgard heeft echter nog een ander doel in het leven – al is obsessie misschien een betere omschrijving: hij wil wraak nemen op de man die verantwoordelijk is voor de dood van zijn tienerdochter en leidt hierdoor een dubbelleven.

In zijn riante woning in de buurt van Toledo heeft hij een eigen labo én operatiekwartier gebouwd. Alleen zijn moeder en trouwe huishoudster Marilla (Marisa Paredes) zijn hiervan op de hoogte. In zijn huis houdt Ledgard een jonge vrouw, Vera (Elena Anaya), gevangen. In het geheim probeert hij op haar zijn transgenetische experimenten uit, in casu het overbrengen van de genetische eigenschappen van dierenhuid op een menselijk proefpersoon. Uiteindelijk komt de kijker te weten waarom de chirurg zo geobsedeerd is door de ontwikkeling van die kunst huid – de geniale chirurg blijkt een tragische en duistere antiheld te zijn.

La piel que habito, begint anno 2012, maakt via flashbacks meerdere sprongen naar het verleden, om stilaan terug te keren naar het 'heden'. De film zit boordevol scenariowendingen, zonderlinge bokkensprongen, rustige revelaties en verrassende onthullingen. Zelfs de meest aandachtige toeschouwer wordt steevast verrast.

Doorgaans schrijft Pedro Almodóvar originele scenario's voor zijn films, maar dit keer baseerde hij zich losjes op de roman *Mygale* van de Franse schrijver Thierry Jonquet. Daar mixte hij nog enkele extracten van de horrorklassieker *Les yeux sans visage* uit 1960 van de Franse regisseur Georges Franju doorheen, een film over een psychopathische chirurg die met gezichtstransplantaties in de weer was. Hij goochelt met de genreconventies van de (wraak) thriller, film noir, melodrama en horror. Het geheel garneerde hij met het typische Almodóvar-drama.

© www.cinebel.be

Het resultaat is qua vormgeving zo gestileerd, zo sensueel en zo gedistingeerd pervers waardoor *La piel que habito* doet terug denken aan de grote Almodóvar-klassiekers *Atamé*, *Kika* en *Volver*.

De cast is als gewoonlijk subliem. Antonio Banderas toont met zijn keurig gebalanceerde vertolking aan dat hij in Hollywood nooit tot zijn recht gekomen is. Ouwe getrouwe Marisa Paredes schudt haar personage moeiteloos uit haar mouw en de enigmatische en mooie Elena Anaya houdt met een soort passend mechanische vertolking de geloofwaardigheid van haar op zijn minst vreemd te noemen personage, hoog.

De film oogt natuurlijk weeral indrukwekkend: de kleuren van de interieurs, de mise-en-scène die het groteske van de plot beklemtoont, de uitgekiende belichting, ... Visueel hoogstaand allemaal. De villa waar het grootste deel

van de actie zich afspeelt, is een moderne setting, maar is tegelijk ook een duidelijke verwijzing naar bekende gothic romancefilms als bijvoorbeeld Hitchcocks *Rebecca* en *Suspicion*, waarin paranoïde vrouwen, verdachte echtgenotes en kille huishoudsters de plot bepalen. De film bevat trouwens nog veel meer culturele en artistieke referenties waaronder niet in het minst *Frankenstein*.

En natuurlijk ontzegt de maestro ons zeker zijn gekende stokpaardjes niet, zoals de dubbele moeder-zoonverhouding, seksuele ambiguïteit, de homo-erotische spanning, ... Aspecten die in bijna al zijn films terug te vinden zijn.

Dit alles heeft hij weerom heel vakkundig verwerkt in een nieuwe Almodóvar Grand Cru!

La piel que habito, regie: Pedro Almodóvar, met: Antonio Banderas, Elena Anaya, Marisa Paredes e.a., Spanje, 2011, 120 min.

Melancholia

Melancholia, een metafysische trip en visueel bombardement van beelden, geeft een eigen interpretatie weer op het einde van de wereld. Twee vrouwen staan centraal in deze film: de neerslachtige bruid Justine en haar zus Claire, die schrik heeft van de steeds naderende planeet Melancholia.

Alles begint met een barokke visuele en muzikale proloog die je meteen op de tonen van Wagners *Tristan en Isolde* onderdompelt in Justine's visioenen en de aangekondigde catastrofe.

Het verhaal valt uiteen in twee delen. Eerst zijn we te gast op een gruwelijk, wrang familiefeestje annex huwelijksfeest. De kersverse bruid Justine (de prachtige Kirsten Dunst) spant zich oprecht in om haar echtgenoot (Alexander Skarsgård) lief te hebben. Haar gebrek aan levenslust heeft op haar huwelijk echter een even verwoestende invloed als een – letterlijk – inslaande komeet. In plaats van een stomende nacht met haar echtgenoot, verkiest ze zich af te reageren met een woeste wildvreemde wip. Uiteindelijk loopt Justine weg van haar nieuwbakken man.

Het tweede hoofdstuk concentreert zich op Claire (Charlotte Gainsbourg): een vrouw die zich emotioneel vast probeert te klampen aan haar wetenschappelijk ingestelde echtgenoot. Samen met haar man John observeert Claire met een telescoop nauwlettend de planeet Melancholia. Deze planeet nadert de aarde, maar volgens wetenschappelijke berekeningen zou er geen botsing volgen. Dat blijkt echter al snel *wishful thinking*. John tracht de aankomende vernietiging van de aarde voor zijn vrouw eerst nog te verbergen. Hierdoor worden het traditionele vertrouwen, de eeuwige liefde en de liefdesband in een vreemd daglicht gesteld. Terwijl bij Claire – die veel te verliezen heeft

© www.cinebel.be

(onder andere een zoon) – de onrust en paniek alleen maar toenemen, verkeert zus Justine in een soort gezapige depressie. Wanneer John zijn leven beëindigt met een potje pillen, blijft Claire alleen achter, slechts ondersteund door een kalme Justine. Zo creëert Lars von Trier telkens een vrouw die mooi oogt, maar het niet is. Een vrouw soms balancerend op het randje van hysterie, maar die nooit echt goed in haar vel zit.

Melancholia kent enorme hoogte- en dieptepunten, maar de poëtische momenten en de fenomenale proloog maken veel goed. Het scenario had enigszins wel wat meer snelheid kunnen gebruiken, het had perfect kunnen contrasteren met de slow-motion proloog.

Melancholia, regie: Lars von Trier, met: Kirsten Dunst, Charlotte Gainsbourg, Kiefer Sutherland e.a., Denemarken, 2011, 130 minuten.

André Oyen

‘Vrijheid is...’ het onderwerp van de creatieve wedstrijd Sapere aude georganiseerd door de Werkgemeenschap Leraren Ethiek in samenwerking met de Humanistische Jongeren, Prik vzw, Fakkeltjes vzw, huisvandeMens Zottegem en deMens.nu.

De Geus publiceert het opmerkelijke kortverhaal van Elise Wuyts, 16 jaar. Haar verhaal stak met kop en schouders bovenuit de andere inzendingen. Ze brengt een geraffineerde schets van de onzekerheid waarmee pubers te kampen hebben. Een verhaal over tegenstrijdige gevoelens en seksuele geaardheid, in een land waar vrijheid soms ver te zoeken is. Lees mee en oordeel zelf!

Vlucht van een vlinder

Het begin: een zonnige zomerdag gekenmerkt door vrolijk gebabbel en helder kindergelach. Een dag doordrongen van gelukzaligheid en de naïeve hoop dat het nooit meer donker zou worden. Kinderen spelen met elkaar, trekken hun kleren uit in een impulsieve wens om te gaan zwem-

men in de rivier. Ze krioelen door elkaar, jagen elkaar na en lachen als gekken. Het leven is simpel. Wist ik toen al hoe het zou worden? Waarschijnlijk niet. Het enige waar ik toen oog voor had was mijn nichtje, het liefste meisje op aarde. De simpelheid, de vanzelfsprekendheid waarmee ik

toen van mijn nicht hield, maakt dat dit altijd mijn gelukkigste herinnering zal blijven. Het was één van de laatste momenten van mijn kindertijd, het moment dat ik onbezonnen en onwetend danste op de rand van de afgrond, in de ban van de mooie glimlach van mijn nichtje.

Tien jaar, en voor altijd ontdaan van onschuld.

Mijn naam is Jilla en ik woon in Iran, samen met mijn familie. We zijn met velen thuis: drie meisjes, twee jongens en mijn ouders. Maar ik hou wel van de drukte. Het kalmeert me. Want als het stil is komen onvermijdelijk de gedachten. Dan komen de vlinders en het verlangen. En die mag ik nooit vrijlaten. Ze moeten blijven in mijn buik tot ze daar doodgaan, ook al maken ze me ziek.

Ondanks het feit dat ik een grote familie heb, komen er erg vaak mensen op bezoek. Meestal andere kanten van de familie: verre neven en nichten die ik nog nooit gezien heb en die me meestal met een raar oog bekijken.

Ook al ben ik dan vijftien, mijn familie behandelt me nog steeds als een klein kind. Dat komt vooral door mijn oudere broers, ze zijn erg bescher-

mend. Ik mag haast nergens alleen naartoe.

Gelukkig is mijn nicht er nog, Saïda. Zij komt erg vaak langs met haar moeder, en met haar erbij kan ik op tegen mijn familie. Ik adoreer haar.

Het valt niet anders te zeggen. Saïda is ook mijn beste vriendin, ik heb niet echt iemand anders. Vrienden maken is nooit mijn specialiteit geweest. Daarom is zij het meisje waar mijn hele leven op dit moment rond draait.

Ik ken haar al zolang ik me kan herinneren, en ik hou van haar met heel mijn hart. Het probleem is dat ik te veel van haar hou. Denken aan haar alleen al doet de vlinders in mijn buik fladderen van geluk, van hoop. Maar dat zijn woorden die ik nooit hardop zal uitspreken.

Vandaag ben ik zestien geworden, en dat is wanneer mijn ouders me 'het' vertellen. Ze hebben een man uitgekozen voor me. Hij woont aan de andere kant van het land. Ik wist dat de dag vlug zou komen dat ik het huis zou moeten verlaten, maar niet dat ik zo ver zou moeten gaan. Nu zal ik Saïda haast nooit zien. Hoe kan ik zonder haar leven? Mijn leven is vervlochten met het hare, dat moet zij toch ook zien? Hoe kon ze zo blij voor me zijn toen ze het hoorde? Hoe kan het dat mijn hart verschrompelt aan de gedachte haar nooit meer te zien, terwijl het hare verder fladdert, licht als een vlinder?

Liggend in mijn bed, kan ik het niet helpen dat de tranen over mijn gezicht biggelen. Ik probeer ze snel af te vegen als mijn moeder op de deur klopt. Ze komt met een bezorgd gezicht binnen en gaat op de rand van mijn bed zitten. 'Wat is er Jilla, ben je niet blij? Nu ga je ook trouwen en gelukkig worden met een man die van je houdt.' 'Maar ik moet zo ver weg. Ik ga jullie nooit meer zien.'

'Zeg zulke dingen niet! We zullen elkaar heus nog wel zien. En morgen komt Saïda slapen, om te helpen met de huwelijksvoorbereidingen. Dat vind je toch altijd leuk als ze komt, niet?' 'Ja, inderdaad...'

Ik glimlach onbedoeld, denken aan Saïda maakt mijn leven altijd een beetje beter. Mijn moeder ziet het en streelt mijn haar. 'Slaap goed, mijn lieve dochter, morgen wordt een drukke dag.' Ze staat op en knipt het licht uit. Alhoewel het gevoel van onrust blijft, worden mijn gedachten langzaam rustiger en kan ik me eindelijk laten wegdrijven in de armen van de slaap.

De volgende dag beginnen de huwelijksvoorbereidingen al. Het moet vooruitgaan bij ons. Ik moet de jurk van mijn moeder passen, maar die is veel te groot voor me. Van iedereen krijg ik complimenten over mijn mooi figuurtje. Bij mezelf denk ik enkel dat ik dat van Saïda duizend keer mooier vind.

Het passen is saai, dus ik ben blij als Saïda komt helpen met het bijpassen van de jurk. Als ik haar zo zie aan mijn voeten, geconcentreerd aan het werken, kan ik me niet inhouden. 'Ga je me missen?', vraag ik. 'Natuurlijk, maar ik weet dat je in goede handen bent. Je zal heel gelukkig worden met je echtgenoot.' Ze glimlacht me toe en bijna geloof ik haar. Maar ik weet dat ze enkel zegt wat er van haar verwacht wordt. Zo worden we nu eenmaal opgevoed: om te doen wat er van ons verwacht wordt. En als we daarvan afwijken, wordt dat afgestraft.

Haar woorden zijn niet waar. Ze kunnen niet waar zijn. Hoe kan ik nu gelukkig worden in een wereld waarvan Saïda geen deel uit maakt. Haar schoonheid maakt van dit land een mooiere plaats. Waar zij komt, verandert ze mensen, daar ben ik van overtuigd. Een leven zonder haar zou een leugen zijn. Dan kan ik beter mijn vleugels gewoon opvouwen en laten verschrompelen.

Het is laat in de avond en ik weet dat ik moe moet zijn na zo'n drukke dag. Maar met Saïda zo vlak naast me kan ik nog niet eens denken aan slaap. Ze blijft wel vaker slapen, maar nog nooit was het afscheid zo dichtbij als nu. Dit zou mijn laatste kans worden. De spanning maakt me zo strak als een veer. Dit is meer dan ik aankan. Met

kloppend hart en klamme handen in bed liggen en zo intens willen, nodig hebben. Innig verlangen naar iets waar ik niks vanaf weet en dat me doodsbang maakt. Haar willen aanraken. Willen weten dan zij me net zo hard wil als ik haar. Want ik wil haar zo hard dat het pijn doet. Hoe groot is de kans dat zij hetzelfde voelt? Mag ik deze kans voorbij laten gaan? Zal ik kunnen leven met de gedachte aan wat misschien had kunnen zijn, als ik niet zo laf was geweest?

Ik draai mijn hoofd opzij en zie Saïda liggen, slapend als een engel. Ze is zo mooi dat ik zwicht voor mijn verlangen.

Heel voorzichtig streel ik Saïda's wang. Die slaat in haar slaap een arm rond me. Ik schurk tegen haar aan en geef haar een vederlichte kus. Geen reactie. Ik kus haar iets harder. Saïda kreunt zachtjes en lijkt in te gaan op de kus. Aangemoedigd en met kloppend hart ga ik verder en druk ik Saïda stevig tegen me aan. Ik laat mijn tong tussen de lippen van het halfslapende meisje glijden. Dan wordt Saïda echt wakker en verschiet. Ze gilt en duwt me van zich af. 'Waar was je mee bezig?' Ze kijkt kwaad en geschokt, ik kan geen coherente zin meer uitbrengen. 'S-sorry, ik wou niet... ik wist niet...'

Met een blik van walging kruipt ze van me weg, pakt haar hoofdkussen en loopt weg naar een andere kamer. Ik blijf alleen achter in een te leeg bed en een gat in mijn hart. Die nacht doe ik geen oog meer dicht.

De volgende dag zit ik erg laat aan de ontbijttafel, waardoor er niemand meer bij me zit. Plots komen mijn ouders en tante binnen. Ze kijken allemaal erg serieus. Achter hen zie ik Saïda zelf, verstopt achter haar moeder. Mijn vader kijkt me boos maar ook een beetje bang aan. 'Wat heb je gisteren met Saïda gedaan?' De angst schiet door mijn lijf als adrenalinestoten, maar ik probeer toch nog om alles te ontkennen. 'Niets, papa, echt waar.' 'Dat is niet wat Saïda zegt.' 'Dan liegt ze.' Saïda krimpt ineen achter haar moeder. Mijn vader echter,

gromt tevreden. 'Ik wist wel dat die beschuldigingen vals zouden zijn.' Hij richt zich tot de moeder van Saïda.

'Het is tijd dat je je dochter eens fatsoenlijk straft. Zoals een leugenaarster dat betaamt. We zullen ze stokslagen geven, daarna wordt ze weggestuurd.' Saïda barst in tranen uit.

Op dat moment had ik moeten weten wat mijn vader van plan was. Als ik nog twee seconden langer had nagedacht, was niets van het volgende gebeurd. Maar dat deed ik niet.

Ik kan het gewoon niet aan zien hoe Saïda gestraft zou worden voor iets wat ik had gedaan. Daarom spring ik recht en roep: 'Nee papa, doe haar geen pijn, ik hou van haar! Het is waar wat ze zei, ik heb haar gekust!'

Iedereen kijkt haar sprakeloos aan. Het enige geluid dat de stilte verbreekt zijn de droge snikken die aan de keel van haar moeder ontsnappen.

Hier ben ik nu, helemaal alleen in een gevangenis. Overal in mijn land sta ik nu bekend als verleidster, een verdorven vrouw. Maar lang zal ik zo niet moeten lijden. De dood wacht op me, en mijn lot is onoverkomelijk.

Onder druk van mijn tante heeft mijn vader gedaan wat iedere andere man in Iran ook had gedaan: hij heeft mij aangegeven bij de politie. Diezelfde dag nog ben ik opgepakt en meegenomen naar de gevangenis. Hier zit ik nu in afwachting van mijn proces. Maar ik heb geen hoop meer. Saïda zal tegen me getuigen en ik zal worden veroordeeld.

Misschien is een executie gewoon de beste oplossing voor me. Ik ben niet gemaakt om te leven. Allah heeft niet gewild dat ik een lang en gelukkig leven leidde, anders had hij me wel ontdaan van deze wilde verlangens. Maar als ik deze zuivere, pure passie niet mag tonen, dan kan ik maar beter gewoon voor de vrijheid kiezen. Vrij van mijn stoffelijke lichaam, gebonden aan deze aarde. Een vlinder in gevangenschap gaat ook dood, hij heeft plaats nodig om zijn mooie vleu-

gels te kunnen uitslaan.

Twee weken later is het zover. Mijn vonnis is uitgesproken, ik zal terechtgesteld worden. Het enige leven dat me nu nog rest is de wandeling door deze lange, witte gang. Mijn noodlot tegemoet. Maar ik voel me vreemd genoeg rustig. Ik heb al twee weken geleefd met de veronderstelling dat ik dood zou gaan. Nu is het zover. Ik heb er vrede mee.

Ik stap buiten, in het zonlicht. Er heeft zich een groep bewoners gevormd, allemaal joelend als ik naar buiten stap. Onder hen zie ik veel bekenden: klasgenootjes, vrienden, familie. Ik kan op niemand van hen meer rekenen. Ze zullen doen alsof ze me nog nooit gekend hebben.

Maar ook al stopt het voor mij hier, ik zal mijn stad het hoofd bieden en de dood recht in de ogen kijken. Met opgeheven hoofd zal ik naar de mensen zien; zodat ze het onrecht in mijn ogen kunnen zien branden, waardoor ze 's nachts wakker zullen liggen en dromen over de misdaden die ze begaan in de naam van het geloof, al badend in het zweet wakker worden en wensen dat ze het niet hadden gedaan.

En heb ik spijt van wat ik heb gedaan? Heb ik er spijt van dat ik mezelf aan de wereld heb getoond voor wie ik werkelijk ben in plaats van een leugen te leven? Nee, misschien is de dood dan slechts een onvermijdelijk gevolg. Maar het is de vanzelfsprekendheid waarmee het vonnis wordt uitgevoerd dat me furieus maakt. Steeds maar weer proef ik de tranen van mijn moeder en zie ik de brandende teleurstelling van mijn vader. Maar boven alles voel ik het verraad van Saïda. Want zij is de reden dat ik nu hier mijn eigen dood tegemoet stap.

Naarmate ik dichterbij de galg kom groeit mijn onrust. De valse berusting van daarjuist ebt weg. Ik lijk misschien al dood aan de oppervlakte, maar mijn innerlijk krijst. Naarmate de dood stap voor stap dichterbij komt, groeit mijn levenslust, mijn onwil om te sterven. Hoe kunnen al

deze mensen toekijken terwijl ze een onschuldig meisje zien doodgaan?

Bijna grijpt de paniek me bij de keel, maar dan kijk ik naar de blauwe lucht en zie ik een vogel vliegen. Op dat moment besef ik dat ik ook zo zal zijn, binnen luttele minuten. Nog even en ik ben vrij, werkelijk vrij. Dan kan ik mijn fragiele vleugels eindelijk uitslaan en wegvliegen, vluchten.

Met een haast verheven gevoel stap ik op het verhoog, de strop wordt om mijn nek gelegd en iemand leest mijn vonnis voor.

De finaliteit van de hele situatie doet de tranen over mijn gezicht lopen. Maar dat maakt allemaal niet meer uit.

Vaarwel, lieve familie, rouw niet om mij. Nu zal ik eindelijk vrij zijn, me los schudden van mijn aardse ketenen en als een vlinder in ochtendlucht kunnen wegvliegen. De angst zal wel overgaan. De angst gaat altijd over.

Ik kijk omhoog en probeer te glimlachen, maar mijn gezicht vertrekt in een grimas. Dan wordt de kraan omhoog gehesen. Het laatste wat ik hoor is de wanhoopskreet van een vrouw op de achtergrond. Het lijkt allemaal zo ver weg. De strop spant aan en al gauw is het enige dat ik nog kan horen het gereutel uit mijn eigen keel. Het zuurstofgebrek maakt mijn hoofd ijl en ik weet dat de dood niet meer ver af is.

Mijn naam is Jilla en ik ben 16 jaar oud. Vorige maand had ik een toekomst in de stad die me liefdevol opvoedde, vandaag sterf ik voor de ogen van diezelfde stad. Herinner mij.

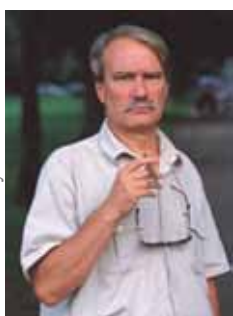
In Iran worden ook vandaag nog steeds onschuldige mensen omgebracht vanwege hun seksuele voorkeur. Ook minderjarigen worden niet gespaard. Voor hen betekent vrijheid nog altijd de dood. Sinds 2008 worden de meeste executies binnen de gevangensmuren uitgevoerd, maar ze gebeuren niettemin. Geef iedereen de kans om vrij te zijn.

Elise Wuyts,
Koninklijk Atheneum Malle

Midden in het gedruis

Hendrik Carette hoort stemmen en luistert naar zijn Muze

© Kristof Chyselinck

De hoofdredacteur van *Meervoud*, Christian Dutoit, *le général situationniste* Piet de Groof, Jan Mestdagh, destijds journalist en poëziecriticus van de sinds lang verbleekte *Rode Vaan*, de collegae Luc R.C. Deleu, Frans Deschoemaeker, Mark Insingel en Herwig Verleyen en zes dozijn fans, verzamelden zich op zaterdag 7 mei onder het dak van het Gentse Poëziecentrum in hete

intimiteit om het verschijnen te beleven van *Een zeemeermin aan de monding van het Zwin*, de zevende gedichtenbundel van Hendrik Carette, die er door Prof. Dr. Erik Spinoy met stil genoegen werd voorgesteld.

De bundel, voorafgegaan door het motto 'Mij is geworden de genade en de vloek dat ik het zeggen moet' van de niet geheel onomstreden Hollandse neohegeliaan G.J.P.J. Bolland, bevat twee delen: *De stoet van beelden* die eenenveertig en *Na de ontbinding van de stoet* die elf gedichten telt. Veel van deze erudiete gedichten zijn opgebouwd uit vier langregelige strofen, zuivere disticha of enjamberende tweeregels. Deze strofische structuur is vrij nieuw in het oeuvre van de dichter.

Op het achterplat van de bundel wordt Carl Gustav Jung geciteerd: 'Zijn persoonlijke biografie kan die van een burgerman, een braaf mens, een neuroticus, een dwaas of een schurk zijn: interessant en onvermijdelijk, maar met betrekking tot de schrijver van geen belang.' Ongetwijfeld. Maar ook Carette leeft met zijn verleden; het gedicht *Een stem uit Amerika* is door jeugdherinneringen ontstaan. De titel refereert aan de veel beluisterde radiatorbriek *De stem uit Amerika* (1946-1964) van Dr. Jan-Albert Goris, alias Marnix Gijsen. Er zijn in de bundel meer Amerikaanse stemmen te horen. John Updike wordt geciteerd in verband met *Walden or Life in the Woods* (1854) van Henry David Thoreau, een lievelingsboek van de dichter dat hij graag leest in zijn verwilderde Schaarbeekse tuin. Er is de legendarische Indiaan Winnetou, de held van veel Vlaamse (en andere) jongens in de tijd dat Karl May nog gelezen werd. Winnetou wordt onverhoeds in verband gebracht met de Amerikaanse dichter Harold Hart Crane (1899-1932), een dichter die zich gedoemd voelde (en zelfmoord pleegde).

Hendrik Carette (Brugge, 1946) presenteerde zich - blijkens de titel van zijn debuutbundel - zelfbewust als jonge meester: *Winter te Damme & andere minder beroemde gedichten van de jonge meester* (1974). En even later ook graag als miskende meester, als gedoemde, als poète maudit. Hij heeft inderdaad vele jaren een woelig leven geleid, als een Vlaamse vagant die het onzekere boven het zekere prefereerde, luisterend naar zijn Muze met een innerlijk oor.

Thans is hij rustend ambtenaar die zich gedegen gedraagt en een geheel overbodige wandelstok torst als een trofee. Maar mentaal is hij nog steeds een jonge meester, en hij zal dat blijven, ten eeuwigen dage. Met gerust gemoed: zijn *Zee-meermin aan de monding van het Zwin* is een coup de maître.

Renaat Ramon

Een stem uit Amerika

Walden can be taken as an antidote to apathy and anxiety.
John Updike, Introduction *Walden*

*In den beginne zaten wij elke zaterdagavond rondom de radio.
Het was een grote houten Barco met veel gekraak en geruis.*

*Mijn drie oudere broers en ik waren
nog jong en ik piepte midden
in het gedruis. Het hele gezin luisterde
met ontzag naar elke zin.*

*Later hoorde ik dat die nasale radiostem
van Marnix Gijsen kwam.
En mijn held Winnetou verdween uit
mijn jachtveld als Hart Crane.*

*Maar vandaag in deze stinkende tuin met
Moustache, Mistral en Deodat,
mijn drie slapende katers, begin ik te
lezen en te leven in dat Walden.*

Rommel of dierbaar kleinood?

Wanneer het einde van de zomer – de periode van lange dagen en van de quasi constante verzuchting van velen die de zon misten – zich aandient, vallen de aankondigingen voor rommelmarkten vlugger in onze postbussen, dan dat de bladeren zich haasten om van de bomen te vallen...

Mensen overall te lande hebben zich – het moet haast wel – uren in het zweet gewerkt om al hun ‘spullen’ in kartonnen dozen, valiezen, wasmanden, grote plasticen zakken, bolderkarren... te verzamelen. Op gestelde ‘Rommel-feestdagen’ begeven ze zich met karrenvrachten vol – of met die enkele sublieme ‘brollaria’ die vast en zeker ‘grof geld’ gaan opleveren – naar de meest gegeerde plekjes om diezelfde ‘ouwe meuk’ aan de Vrouw of Man te brengen.

Ook in de buurt waar ons huisvandeMens* is gevestigd, het Prinsenhof, is er de zeer gesmaakte traditie van de jaarlijkse ‘Rommelmarkt’. Bij die gelegenheid passeren er letterlijk honderden voor onze statige deur op de anders zo rustige Sint-Antoniuskaai. Tuurlijk benutten wij die kans om de passanten te informeren over onze werking. Midden de talloze standhouders van spullen op leeftijd, delen wij info uit over wat er zoal bij ons ‘te koop’ (of liever gezegd ‘te krijg’) is: ondermeer vertrouwelijke betrokkenheid in ondersteunende, existentiële gesprekken, vrijzinnige plechtigheden op scharniermomenten in mensenlevens, vorming en/of informatie rond ethische themata ...

Misschien lijkt het een tegenstelling. Een stratenbazaar vol Dingen en Dingetjes die een nieuw leven, een nieuw doel en een nieuwe eigenaar zoeken enerzijds; en anderzijds ons aanbod met smetteloze nieuwe folders en hebbedingetjes waarmee we ons aanbod bekend willen maken: zorg en aandacht voor de betekenisgeving die de koers van onze levensloop mede bepaalt.

Want wat hebben een vergeten lampenkapje, een wiegie, kruisbeelden in alle maten en gewichten, tot op de draad versleten gezelschapsspelletjes, een (‘écht waar!’) nooit gebruikte broodrooster enzovoort, gemeen met onze eerdergenoemde ‘producten’?

ALLES, denk ik... Want wat voor de ene mens versleten zooi is, is voor de medemens een tastbaar bewijs van een lieve herinnering. Wat voor de ene een vod is, is voor een andere dé trui die haar echtgenoot tijdens zijn laatste levensdagen droeg. Spullen (zelfs goud) ontlenuen hun betekenis aan onze zingeving en waardering en zijn dus onderhevig aan de dynamiek en eindigheid van dit individuele proces. Tijdens de duur van een leven, en erna... .

Mijn uiltjesverzameling van toen ik ‘jonger’ was, prijkt allang niet meer in een mooie kast in de woonplaats, maar rust al jaren op zolder. De symboolwaarde die het dier voor mij ooit had, heeft – net zoals mijn eigen bochtige levensloop – een behoorlijke wending genomen. Het servies dat allicht ooit, door mijn reeds lang overleden oud-oudtante, werd gekoesterd als zondags vaatwerk, heeft voor mij nooit diezelfde betekenis gehad en derhalve zal ik het ooit – echt waar – op een rommelmarkt van de hand doen.

En zo zie ik – met mijn als consulente ongetwijfeld existentieel gekleurde bril – mensen op ‘onze’ rommelmarkt rondscharrelen. Zoekend naar Dingetjes die voor een ander slechts rommel zijn, maar voor hen een waardevol, dierbaar kleinood zijn.

Weemoedig terugdenkend aan hun vader terwijl ze in een boekje bladeren van die auteur die hij zo graag las.

Nostalisch mijmerend bij hun eigen jeugd bij het zien van ‘just dezelfde taskes die mijn Ma in de jaren ‘60 ook had’.

Zo gelukkig als een kind bij het vinden van die éne strip die in de collectie mankeerde (heelheid is zo’n lekker gevoel hé!?).

Met een warm gevoel dat kleine poppetje kopend voor een veel te hoge prijs ‘want kijk naar haar oogskes, ze vraagt me om haar mee naar huis te nemen’.

Tevreden met dat nuttige, glazen potje voor 3 euro, want dat kan toch echt nog wel ‘van pas komen’.

Vastberaden om dat mooie uurwerkje te repareren, zodat het weer de minuten kan wegtikken in een eindeloze registratie van de voortschrijdende tijd.

Omdat dit Ding zin, nut, betekenis, waarde heeft. Datgene die wij eraan toe kennen. Of niet. Net zoals aan onze eigen liefdes, werken, ziektes, hobby’s en levens.

Winnie Belpaeme

** Ons voormalig Provinciaal Centrum Morele Dienstverlening kreeg op 21 juni 2011 een nieuwe naam, zijnde huisvandeMens. Kwestie van nog duidelijker te profileren waar en voor wie we staan.*

AGENDA VRIJZINNIG OOST-VLAANDEREN NOVEMBER 2011

DATUM	UUR	ACTIVITEIT	ORGANISATIE
BAASRODE			
Za 12-11	20:00	Jazzconcert Big Band 'The Renegades'	WF
DEINZE			
Za 05-11	20:00	Theatervoorstelling 'Reiziger zonder bagage'	WF
Di 15-11	20:00	Voordracht 'Kleur en stijl in de garderobe'	WF
DENDERLEEUV			
Do 24-11	14:00	Voordracht 'Het ontstaan van de liefde'	HVV, UPV
EEKLO			
Di 08-11	19:30	Filosofiecafé over 'Geluk'	huisvandeMens
Wo 16-11	19:00	Literair tafelen	huisvandeMens
Vr 18-11	19:00	Literair tafelen	huisvandeMens
GENT			
Di 01-11	15:00	Herdenkingsplechtigheid	Feniks
Vr 04-11		Café Au Klup	WF
Za 05-11	10:00	Oost-Vlaamse Dag	VF
Zo 06-11	10:50	Literaire wandeling Westerbegraafplaats	KIG, Feniks
Di 08-11	19:00	Gravensteengroep versus Vooruitgroep	't Zal
Do 10-11	20:00	Tinneke Beeckman over Spinoza	HV
Wo 16-11	14:00	Lezing 'De onmacht van onderdrukte vrouwen'	GG
Do 17-11	19:30	Zot van lezen!: leesgroep 1 – 'De rechter en de beul'	KIG
Za 19-11	14:00	Dag van de Dialoog	huisvandeMens e.a.
Di 22-11	20:00	Voordracht 'Beeldmanipulatie en serendipiteit'	't Zal
Di 22-11	20:00	Debat over de verlenging van de levensduur	DMM
Wo 23-11	15:00	Zot van lezen!: leesgroep 2 – 'De rechter en de beul'	KIG
Do 24-11	14:00	Muzikale vertelling 'Het Ouderhuis'	GG, VCG, huisvandeMens
Do 24-11	19:00	Talking Dinner: Wit-Rusland	VF
Za 26-11	19:30	Grote quizavond	VF
Di 29-11	19:30	Lezing 'Van stad tot stadstaat'	VF & Mase-reelfonds
Di 29-11	20:00	Voordracht 'Eurocrisis: met of zonder jou?'	't Zal
Wo 30-11	10:30	Intergenerationeel gesprek 'The sixties'	GG, HVV O-VL e.a.
GERAARDSBERGEN			
Di 15-11	20:00	Rituelen in het zenboeddhisme	UPV
Za 19-11	08:45	Uitstap naar Charleroi	VF
Za 26-11	20:00	Less is more... over de meerwaarde van 'consuminderen'	VF
Zo 27-11	20:00	Voorstelling 'Helden in de sport'	WF

De volgende nieuwsbrief verschijnt op 1 december 2011. Bijdragen hiertoe worden ten laatste op 5 november verwacht op onze redactie.

DINSDAG 1 NOVEMBER 2011, 15:00

Herdenkingsplechtigheid 'Punt komma'

FENIKS VZW

Feniks vzw nodigt u en uw familie uit op de vrijzinnige humanistische herdenkingsplechtigheid Punt komma.

Deze plechtigheid gaat simultaan door in het crematorium Westlede te Lochristi en het crematorium Heimolen te Sint-Niklaas.

Tevens kan u op zondag 30 oktober om 15:00 een herdenkingsplechtigheid bijwonen op de Westerbegraafplaats in het afscheidscentrum.

Gratis toegang.

Info en inschrijving: huisvandeMens Gent – 09 233 52 26
gent@deMens.nu.

Locatie Westlede: Smalle Heerweg 60, 9080 Lochristi.

Locatie Heimolen: Waasmunsterse Steenweg 13,

9100 Sint-Niklaas.

Locatie Westerbegraafplaats: Palinghuizen 143,
9000 Gent.

HERZELE			
Vr 04-11	19:00	Workshop Yakult	WF
LOCHRISTI			
Vr 18-11		Theatervoorstelling 'Slaapwel Mama'	WF
OUDENAARDE			
Vr 04-11	20:00	Vernissage tentoonstelling Pol Mayer	VC e.a.
Ma 07-11	20:00	Wijndegustatie	OGG e.a.
Do 10-11	19:30	Voordracht 'Louis Paul Boon'	VC e.a.
Zo 20-11	10:30	Vrijzinnige toogbabbel	VC e.a.
Do 24-11	19:30	Voordracht 'Vrijmetselarij'	UPV e.a.
Ma 28-11	20:00	Voordracht 'Journalisten vs politici'	UPV e.a.
RONSE			
Vr 18-11	20:00	Voordracht 'De oorsprong van geweld'	VF, VC
SINT-NIKLAAS			
Di 01-11	15:00	Herdenkingsplechtigheid	Feniks
Di 22-11	10:30	Infosessie SOS Nuchterheid	sosN
ZOTTEGEM			
Vr 25-11	20:00	Voordracht 'De Arabische revolutie'	GG
NOTEER ALVAST			
GENT			
Do 01-12	20:00	Dirk Verhofstadt over Karl Popper	HV
Do 15-12	14:00	Midwinteractiviteit	GG
Do 15-12	14:00	Filmvertoning 'Another Year'	huisvandeMens
RONSE			
Vr 16-12	20:00	Voordracht 'De oorsprong van religie'	VF

VRIJDAG 4 NOVEMBER 2011

TOT ZONDAG 27 NOVEMBER 2011

Café Au Klup

WILLEMSFONDS GENT

Cultuurliefhebbers, lachsnuiten, opgelet, je kan je de ganse maand november laten onderdompelen in de wereld van Café Au Klup. Een spetterende theatrale amusante soiree, met 20 personages op de Vrijdagmarkt te Gent. De totale Café Au Klup soiree zal bestaan uit Klupartistik theater en Klup's live muziek. Animatie van begin tot het einde...

Info en inschrijving: Danny Neirinx
wfgent-dn@scarlet.be.

Locatie: Lakenmetershuis, Vrijdagmarkt 24-25, Gent.

VRIJDAG 4 NOVEMBER 2011, 19:00 – 21:00

Workshop Yakult

WILLEMSFONDS HERZELE

Yakult is een zuivel drankje waarin zo'n 6,5 miljard goede bacteriën zitten! Die dragen bij tot een goede darmgezondheid. Maar... darmgezondheid, wat is dat eigenlijk? En hoe beïnvloedt dit uw algemene gezondheid?

Op het programma: darmvriendelijke recepten, vragen en antwoorden, zoals:

Welke voedingsgroepen zijn er? Wat zijn hun belangrijkste eigenschappen? Wat zijn de voordelen van zuivel (bv. bij osteoporose)

en van probiotische zuivelproducten?

Gratis toegang. Info en inschrijving:

Jeanny Deloore - jeanny.deloore@skynet.be.

Locatie: CC De Steenoven, Herzele.

VRIJDAG 4 NOVEMBER 2011, 20:00

Vernissage tentoonstelling
'GebuurTe'

VC LIEDTS (LIEDTSKRING VZW)

I.S.M. FOTOGRAAF POL MAYER

Een selectie van foto's gemaakt in een periode van 40 jaar.

De tentoonstelling kan bezocht worden

van maandag 7 november t.e.m. vrijdag 23 december 2011.

Openingsuren: 9:00 – 16:00 (weekdagen) /

tijdens de vrijzinnige toogbabbel op zondagen 20 november,

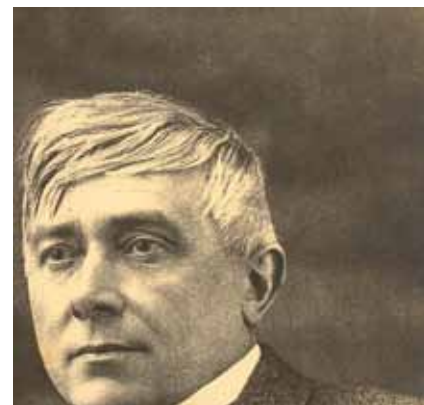
4 en 18 december, telkens 10:30 – 13:00.

Info en locatie: VC Liedts, Parkstraat 4, 9700 Oudenaarde.

ZATERDAG 5 NOVEMBER 2011, 10:00 – 18:00

Oost-Vlaamse Dag 'Van Koning
Nobel tot de Nobelprijs'

VERMEYLENFONDS OOST-VLAANDEREN

9 november is het precies 100 jaar geleden dat Maurice Maeterlinck de Nobelprijs Lite-

ratuur ontving. Deze verjaardag herdenkt Stad Gent met tal van activiteiten en ook het Vermeylenfonds nodigt haar Oost-Vlaamse leden uit naar Gent.

Programma:

Voormiddag: wandeling met Gandante. Afspraak om 10:00 aan de trappen van NTGent op het Sint-Baafsplein waar onze gids Wim Vanhoorne ons meeneemt op een literaire wandelcauserie. Een complete thematische Maeterlinck-wandeling wordt het niet. Wel passen we Maeterlinck in tussen een aantal bekende en minder bekende coryfeeën zoals Herman Brusselmans en Roel Richelieu Van Londerzele. Eindpunt is het Maeterlinck-kabinet in het Vander Haeghen-museum in de Veldstraat.

Middag: lunch in 't Stropke.

Namiddag: bezoek tentoonstelling *De wereld van Minne en Maeterlinck*. Omstreeks 15:00 wacht een gids ons op in het MSK (Citadelpark).

Deelname: € 30 leden / € 35 niet-leden.
Storten op rek.nr. BE22 0010 4549 9847
van Vermeylenfonds O-VL met vermelding
'Oost-Vlaamse dag'. Info en inschrijving:
Arsène Van Eenae - 0497 46 11 59 of 09 253 84 54 -
arsene.van.eenaeme@pandora.be
of via het secretariaat VF op 09 223 02 88
of fabjen@vermeylenfonds.be.

ZATERDAG 5 NOVEMBER 2011, 20:00

Theatervoorstelling 'Reiziger zonder bagage'

WILLEMSFONDS DEINZE

Naar het toneelstuk *Le voyageur sans bagage* van Jean Anouilh, door theatergroep Vooruit Deinze.

Info en inschrijving: voorzitter Annie Mervillie -
annie.mervillie@oost-vlaanderen.be.
Locatie: Zaal Palace, Markt 32, 9800 Deinze.

ZONDAG 6 NOVEMBER, 10:50 – 12:30

'Verstild': literaire wandeling Westerbegraafplaats

KUNST IN HET GEUZENHUIS I.S.M. FENIKS

Als afsluiter van *Verstild*, het kunstproject rond vergankelijkheid, verkennen Kunst in het Geuzenhuis en Feniks de Westerbegraafplaats literair.

Onze gids An Hernalsteen vertelt over enkele schrijvers die op de Westerbegraafplaats begraven liggen, zoals o.a. Virginie Loveling en Cyriel Buysse.

Deelname: € 3. Betaling via rek.nr. KIG 001-3067912-72, met vermelding 'bezoek Westerbegraafplaats'.
Plaatsen zijn beperkt! Info en inschrijving:
a.devos@geuzenhuis.be - 09 220 80 20.
Locatie: Westerbegraafplaats, Palinghuizen 143, 9000 Gent.

MAANDAG 7 NOVEMBER 2011, 20:00

Wijndegustatie

Johan Vanommeslaeghe

VC LIEDTS (LIEDTSKRING) E.A.

Deelname: € 15 (reservatie gewenst).
Info en locatie: VC Liedts, Parkstraat 4, 9700 Oudenaarde.

DINSdag 8 NOVEMBER 2011, 19:00

Clash der intellectuele titanen: Gravensteengroep versus Vooruitgroep

TSG 'T ZAL WEL GAAN

Debat met Ludo Abicht (Gravensteen) en Eric Corijn (Vooruit) onder moderatie van

Gita Deneckere.

Gratis toegang. Info: tzalwelgaan@gmail.com -
http://student.ugent.be/tzal.

Locatie: FPSW, Universiteitsstraat 8, 9000 Gent.
Het auditorium is echter nog te bepalen.

DINSdag 8 NOVEMBER 2011, 19:30 – 21:30

Filosofiecafé over 'Geluk'

Antoon Braeckman, KUL

HUISVANDEMENS EEKLO I.S.M. BIB EEKLO EN N9

HuisvandeMens Eeklo, de bibliotheek en N9 nodigen alle geïnteresseerden uit een gesprek rond een bepaald onderwerp aan te gaan. Voor de derde editie werd gekozen voor het thema 'geluk' en ditmaal vonden we professor filosofie Antoon Braeckman (KULeuven) bereid om het gesprek te begeleiden. Iedereen kan deelnemen, opleiding of beroep spelen geen rol.

Deelname: € 5 (incl. hapje en drankje).
Info en inschrijving (max. 12 deelnemers):
cursus@n9.be - 09 377 93 94.
Locatie: huisvandeMens Eeklo, Boelare 131, Eeklo.

DONDERDAG 10 NOVEMBER 2011, 19:30

Voordracht 'Louis Paul Boon 1912 – 2012'

Marcella Piessens

VC LIEDTS (LIEDTSKRING VZW)

Om van deze voordracht te genieten, hoeft je Boon niet gelezen te hebben. Mooi is het verhaal van een volksjongen die op zijn 15de gevelschilder en op zijn 65ste kandidaat Nobelprijswinnaar was. Deze onvol-

prezen, maar omstreden schrijver en kunstenaar verwierf de meeste prestigieuze literaire prijzen. Dit 'Uurtje Boon' betekent emotie, ontroering, veel humor en onvergetelijke binnenpretjes. 2012 wordt in Vlaanderen een 'Boonjaar'. Wie deze avond bijwoont, is al een stapje vooruit.

Gratis toegang, reservatie gewenst.

Info en inschrijving: info@vcliedts.be 055 30 10 30.

Locatie: VC Liedts, Parkstraat 4, 9700 Oudenaarde.

DONDERDAG 10 NOVEMBER 2011, 20:00

Filosofen over filosofen - deel 2

Tinneke Beeckman

HUMANISTISCH VERBOND GENT

Tinneke Beeckman (°1976) studeerde Moraalwetenschappen aan de VUB en volgde een bijkomende opleiding wijsbegeerte aan de ULB (DEA). Ze is wetenschappelijk coördinator van het Centrum voor de Studie van de Verlichting en het Hedendaags Humanisme en redigeerde en schreef mee aan het boek *Spinoza, Filosoof van de Blijheid*. Voorts verschijnen regelmatig opgemerkte opiniestukken van haar hand in de Vlaamse media.

Tinneke spreekt met ons over Spinoza (Benedictus de Spinoza Amsterdam, °1632), Nederlands filosoof, lenzenslijper en zoon van Portugees-Joodse immigranten. Hij was naast René Descartes en Gottfried Leibniz een van de rationalisten van de vroege moderne filosofie. Spinoza was de eerste die het bestaan van wonderen en het bovennatuurlijke ter discussie stelde. Voor zijn tijd een gevaarlijk uitgangspunt, dat zelfs Hobbes niet aandurfde...

Deelname: € 2 leden en studenten / € 3 niet-leden.

Info en inschrijving: Ria Gheldof - 09 220 80 20

hvv.gent@geuzenhuis.be. Locatie: Geuzenhuis, Kantienberg 9, 9000 Gent.

ZATERDAG 12 NOVEMBER 2011, 20:00

Jazzconcert Big Band 'The Renegades'

WILLEMSFONDS BAASRODE

Een aanrader voor alle jazzliefhebbers!

Info en inschrijving: Christiane Van Lokeren

veyt.van.lokeren@skynet.be. Locatie:

zaal Entrepot, Sint Jorisgilde 6, 9200 Dendermonde.

DINSdag 15 NOVEMBER 2011, 20:00

Rituelen in het zenboeddhisme

Tom Hannes

UPV GERAARDSBERGEN

Gratis toegang. Info: Johan Vanderspeeten - 09 326 85 70

johan.vanderspeeten@deMens.nu. Locatie:

Huis van het Vrije Denken, Markt, Geraardsbergen.

DINSdag 15 NOVEMBER 2011, 20:00

Voordracht 'Kleur en stijl in de garderobe en de leef- en werkomgeving van de drukbezette vrouw'

Iris Mervillie

WILLEMSFONDS DEINZE

Info en inschrijving: voorzitter Annie Mervillie

annie.mervillie@oost-vlaanderen.be.

Locatie: nv IRS, Europalaan 73, 9800 Deinze.

WOENSDAG 16 NOVEMBER 2011, 14:00

Lezing 'De onmacht van onderdrukte vrouwen'

Jennie Vanlerberghe

GENTSE GRIJZE GEUZEN

Jennie Vanlerberghe, journaliste en vrouwenrechtenactiviste, startte een vrouwenhuis in Afghanistan en 'Moeders voor Vrede' in België. Zij schreef enkele boeken over vrouwenrechten en de onderdrukking van vrouwen.

Met haar voordracht wil zij ons graag overtuigen dat er nog heel veel moet gedaan worden voor de vrouwen in landen als o.m. Afghanistan: 'Als we vanuit België iets kunnen doen om het lot van vrouwen elders te verbeteren, dan vind ik het gewoonweg onze verdomde plicht om dat ook te doen. Ik heb in dit leven geen specifieke hobby's, mijn engagement voor vernederde en mishandelde vrouwen, waar ook ter wereld, is tegelijk ook mijn grote passie.'

Gratis toegang. Info: Lieve Adriaens - 0475 30 16 10

Locatie: Geuzenhuis, Kantienberg 9, 9000 Gent.

WOENSDAG 16 EN VRIJDAG 18/11/2011, 19:00

Literair tafelen

HUISVANDEMENS EEKLO

Samen eten onder literaire begeleiding. Twee avonden: betoveringen uit het Midde-Oosten en culinaire romans!

Culinaire romans (woensdag)

Je hebt van die romans die alle zinnen be-roeren, en niet in het minst de smaakpapillen. Je kan gezellig komen luisteren naar pittig vertelde fragmenten. Een hele rits recepten werd op voorhand uitgetest. Van de lekkerste liggen de ingrediënten voor je klaar: hop met de potten en de pannen! Uiteraard eten we daarna alles op...

Betoveringen uit het Midden-Oosten (vrijdag)

Voor we ons over de kookpotten buigen, gluren we eerst achterom in de keuken van het oude Mesopotamië. Even maar, want veel meer dan rauwe uien, dadels en broodpap kwam er niet op de plank. Toch als we Gilgamesj, een van de oudste verhalen uit de wereldliteratuur, mogen geloven. Gelukkig is tijd noch smaak blijven stilstaan, en heeft Irak intussen een rijkdom aan gerechten in de aanbieding. Tussen twee hapen door luisteren we naar oorspronkelijke en moderne vertellingen uit het zinnelijk zinderende Midden-Oosten.

Deelname: € 5 (plaatsen zijn beperkt).

Betalen via rek.nr. 001-6001897-01.

Info: huisvandeMens - 09 218 73 50

eeklo@deMens.nu - www.deMens.nu.

Locatie: huisvandeMens Eeklo, Boelare 131, Eeklo.

DONDERDAG 17 NOVEMBER 2011, 19:30

WOENSdag 23 NOVEMBER 2011, 15:00

Zot van lezen!: bespreking 'De rechter en de beul'

KUNST IN HET GEUZENHUIS

De leden van beide leesgroepen van leesclub Zot van lezen! bespreken Janine De Rops *De rechter en de beul*.

Info: a.devos@geuzenhuis.be - 09 220 80 20.

Locatie: Geuzenhuis, Kantienberg 9, 9000 Gent.

VRIJDAG 18 NOVEMBER 2011, 20:00

Voordracht 'De oorsprong van geweld'

Marc Vermeersch

VERMEYLENFONDS RONSE I.S.M. VC DE BRANDERIJ

Marc Vermeersch begon enkele jaar geleden aan wat hij zijn levenswerk noemt: het schrijven van de geschiedenis van de mens. Geweld is een van de grootste, zo niet dé grootste gesel van de mensheid. Bij chimpansees stelde men vast dat ze jaagden en zowel in eigen groep maar vooral tegen andere groepen geweld gebruiken. De mens is een jager met superieure wapens die zijn moordende krachten vermenigvuldigen. De geschiedenis van de mensheid is er een van oorlogen en genocides... Een boeiend verhaal.

Gratis toegang.

Info: 055 20 93 20 - jose.bruneel1@telenet.be.

Locatie: De Branderij, Zuidstraat 13, 9600 Ronse.

VRIJDAG 18 NOVEMBER 2011

Theatervoorstelling 'Slaapwel Mama'

Toneelgroep Ludio

WILLEMSFONDS LOCHRISTI

Op een avond deelt Charlotte koudweg aan haar moeder mee dat ze het leven niet meer de moeite waard vindt en er die avond een eind aan wil maken. Wat volgt is een emotionele strijd tussen beiden, pro en contra deze zelfdoding, waarbij beider verleden wordt ontrafeld tot op het bot. Stof genoeg voor een spannende toneelopvoering, met af en toe volkse en humoristische inslag, gebracht door Toneelgroep Ludio.

Info: voorzitter Katelijn Van den Bossche

katelijn.van.den.bossche@skynet.be.

Locatie: Oude Gemeenteschool, Hoekstraat, Zeveneken.

ZATERDAG 19 NOVEMBER 2011, 8:45 - 18:15

Uitstap naar Charleroi

VERMEYLENFONDS GERAARDSBERGEN (ZONE054)

De 'Bronx' van België, zo wordt deze industriestad vaak genoemd. Maar wat is er werkelijk van aan?

We trekken op city search met een ervaren gids. Niemand minder dan Pascal Verbe-

ken, bekend van het boek & de serie *Arm Wallonië*, gidst ons rond.

08:45 Vertrek in Geraardsbergen

10:00 Bezoek vanaf station van Marchienne-au-Pont.

We beklimmen enkele terrils met uitzicht op de streek.

12:30 Lunch in Maison des 8 heures

14:00 Bezoek Bois du Cazier (het mijnmuseum) en Musée de la Photographie

17:00 Vertrek met bus richting Geraardsbergen.

Deelname: € 45. Incl.: busvervoer van en naar Charleroi vanuit Geraardsbergen, een tweegangenmenu (met aperitief, hoofdschotel en koffie),

alle bezoeken in de musea, en de charmante en belezen gids.

Info en inschrijving (plaatsen zijn beperkt,

max. 30 personen): € 45 op rek.nr. BE55 9793 3111 3444,

met vermelding van de namen van de deelnemers.

Stuur bij inschrijving ook een mail naar

zone054@gmail.com met je persoonlijke coördinaten.

ZATERDAG 19 NOVEMBER 2011, 14:00 - 16:30

Dag van de Dialoog

HUISVANDEMENS GENT

De Dag van de Dialoog is een maatschappelijk initiatief voor de stad, opgesteld door en voor tal van maatschappelijke organisaties en inwoners van Gent. De dialoogtafels worden op wijkniveau georganiseerd.

Een dialoogtafel bestaat uit een 8-tal mensen met verschillende achtergronden. Het idee van de Dag van de Dialoog is simpel en doeltreffend: mensen die anders niet met elkaar in gesprek komen, zitten samen en wisselen in kleine kring ervaringen uit. Het is niet de bedoeling in discussie of debat te gaan, maar wel door middel van dialoog met elkaar kennis te maken rond een thema dat voor het samenleven in onze stad centraal staat en dat breed, concreet en persoonlijk genoeg is zodat ieder er over kan spreken. Het gesprek vertrekt dit jaar vanuit het gemeenschappelijke thema 'oog voor je buurt'.

Gratis deelname. Info en inschrijving:

dialoogtafel huisvandeMens - 09 233 52 26

gent@deMens.nu.

Locatie: huisvandeMens, Sint-Antoniuskaai 2, 9000 Gent.

Een overzicht van alle dialoogtafels vind je op

www.dagvandedialooggent.be of via 09 224 22 65.

ZONDAG 20 NOVEMBER 2011, 10:30 – 13:00

Vrijzinnige toogbabbel

VC LIEDTS, OGG EN LIEDTSKRING VZW

Info en locatie: VC Liedts – Parkstraat 4, 9700 Oudenaarde
055 30 10 30 – info@vcliedts.be.

DINSDAG 22 NOVEMBER 2011, 10:30 – 13:30

Infosessie SOS Nuchterheid

SOS NUCHTERHEID

SOS Nuchterheid vzw is een vrijzinnig en humanistisch zelfzorg initiatief met een strikt seculiere en ondogmatische benadering van afhankelijkheidsproblematiek. sosN richt zich naar mensen met een verslavingsprobleem zoals alcohol, medicatie, gokken, cannabis, enz. en eveneens tot mensen uit hun directe omgeving die nood hebben aan communicatie hieromtrent.

In de iZZa's (individuele ZelfZorg aansprekpunten) kunnen lotgenoten terecht, anoniem en discreet, om aan hun probleem te werken en te streven naar het bereiken en onderhouden van een totale abstinentie.

- 10:30** onthaal
- 11:00** voorstelling SOSN & iZZa Sint-Niklaas door Wilfried Van der Borght, voorzitter SOSN vzw
- 11:45-12:30** vraagstelling
- 12:30-13:30** broodjesmaaltijd en ideeën uitwisselen

Alle deelnemers ontvangen een documentatiemap.

Info en reservatie (infosessie):
broodjesmaaltijd vooraf reserveren bij huisvandeMens
Sint-Niklaas via sintniklaas@deMens.nu
03 777 20 87. Info iZZa Sint-Niklaas (algemeen):
samenkomst elke donderdag van 19:30 tot 21:30
in het huisvandeMens. Algemeen nummer sosN:
09 330 35 25 (24/24 uur bereikbaar).
Locatie: huisvandeMens, Ankerstraat 96,
9100 Sint-Niklaas.

DINSDAG 22 NOVEMBER 2011, 20:00

Voordracht 'Niets is wat het lijkt. Over beeldmanipulatie en serendipiteit'

Gie van den Berghe, ethicus, historicus en gastprofessor UGent

TSG 'T ZAL WEL GAAN

Een avond met Gie van den Berghe naar aanleiding van diens nieuwe boek *Kijken zonder zien*.

Gratis toegang. Info: tzalwelgaan@gmail.com
http://student.ugent.be/tzal. Locatie:
VCG, Huidevetterskaai 39, 9000 Gent.

DINSDAG 22 NOVEMBER 2011, 20:00

Debat over de verlenging van de levensduur

Liesbeth Gijssels (EOS-magazine) leidt de avond in.

DE MAAKBARE MENS VZW I.S.M. HEALES VZW

Kris Verburgh (arts, Heales vzw) start met een korte uiteenzetting waarbij hij ingaat op het hoe en waarom van veroudering. Hij geeft ons tevens een stand van zaken van het wetenschappelijk onderzoek naar de verlenging van de levensduur.

Pieter Bonte (filosoof, UGent) zal vervolgens ingaan op de ethische bedenkingen bij de verlenging van de levensduur.

Daarna gaan de sprekers in debat over de wenselijkheid van een drastische levensduurverlenging en over de maatschappelijke gevolgen ervan.

Gratis toegang. Info en inschrijving:
info@demaakbaremens.org – 03 205 73 10.
Locatie: Geuzenhuis (Trapzaal), Kantienberg 9 – 9000 Gent.

DONDERDAG 24 NOVEMBER 2011, 14:00

Voordracht 'Het ontstaan van de liefde'

Marc Vermeersch

HVV DENDERLEEUV I.S.M. UPV

Hoe is de liefde ontstaan? Bij chimpansees en bonobo's is er seks maar kan nauwelijks sprake zijn van liefde, of toch een beetje?

Mensen kunnen zeer intens verliefd worden. Bij de mens is er liefde tussen partners. Het houdt ons (soms, vaak, soms obsessief, soms weinig) bezig.

Iedereen welkom!

Deelname: € 3 ter plaatse te betalen, koffie inbegrepen.

Info en inschrijving:
marietherese.deschrijver24@scarlet.be
053 66 99 66.

Locatie: 't Kasteeltje, Stationsstraat 7, 9470 Denderleeuw.
Met de steun van I.M.D. Oost-Vlaanderen.

DONDERDAG 24 NOVEMBER 2011, 14:00

Vertelling 'Het Ouderhuis'

Rob van der Wildt, verteller, 'liseur' en Iwein Jacobs, accordeonist

VC GEUZENHUIS, HUISVANDEMENS GENT

EN GENTSE GRIJZE GEUZEN

Het ouderhuis is, zowel letterlijk als figuurlijk, de plek waar we als kind thuis zijn geweest. Waar we zijn opgegroeid. Waar grote en kleine herinneringen zijn ontstaan. Het ouderhuis heeft ons in niet geringe mate gemaakt tot wie we geworden zijn. Het ligt dan ook voor de hand dat we naarmate we ouder worden, vaker bij dat ouderhuis van ons verwijlen.

De deur van ons ouderhuis sloot ons even van de buitenwereld af, maar door diezelfde deur stapten we ook die buitenwereld in. We hebben zelfs die deur op een gegeven moment achter ons dichtgedaan om een eigen, zelfstandig leven te gaan leiden; zelf een ouderhuis te 'bouwen'. Het ouderhuis: bron van heel veel: het huis als huis, de mensen met wie wij er woonden, wat er zoal gebeurde, wat het aan geheimen verborg, en hoe we ons dat alles nu herinneren...

Deelname: € 7 ter plaatse te betalen (incl. toegang en drankje). Info en inschrijving (voor 17 november): griet@geuzenhuis.be – 09 220 80 20.
Plaatsen zijn beperkt!

Locatie: Geuzenhuis, Kantienberg 9, 9000 Gent.
Onder de auspiciën van deMens.nu
en met steun van I.M.D. Oost-Vlaanderen.

DONDERDAG 24 NOVEMBER 2011, 19:00

Talking Dinner: Wit-Rusland

Vitali Kornev

VERMEYLENFONDS OOST-VLAANDEREN

Maak u klaar voor een verre culinaire reis naar het koude Wit-Rusland of Belarus.

Vitali Kornev neemt ons mee naar zijn geboorteland. Hij vertelt ons zijn verhaal, laat ons zijn muziek horen (naast leerkracht is hij ook dj en muziekproducer) en leert ons lekkere Wit-Russische gerechtjes klaarmaken. Ruik, kijk, voel en proef van de heerlijke salade Pod Sjuboj (vertaling: 'onder de bontjas') klaargemaakt met gerookte zalm, rode bietjes, worteltjes, verse appeltjes, aardappelen. Als hoofdgerecht maken we Draniki, aardappelpannenkoeken gevuld met bospaddenstoelen.

Deelname: € 10 leden, studenten en werkzoekenden / € 12 niet-leden. Info en inschrijving bij:
Sarah Mistiaen - Tolhuislaan 88, 9000 Gent
09 223 02 88 - sarah@vermeylenfonds.be.
Locatie: De Buurtloods, Patrijsstraat 10, 9000 Gent.

DONDERDAG 24 NOVEMBER 2011, 19:30 – 22:00

Voordracht 'Vrijmetselarij: feiten en getuigenis'

Jean Paul Van Bendegem

**VC LIEDTS (LIEDTSKRING VZW)
I.S.M. UPV EN VORMINGPLUS**

Rond de vrijmetselarij hangen talloze geheimen en mysteries. Maar de vrijmetselarij boeit en intrigeert ook nu nog, en veel mensen zijn benieuwd naar de wortels en de huidige betekenis van de vrijmetselaars.

Doordat de beweging zich in België als een besloten gezelschap opstelt, is het bijna onvermijdelijk dat er allerhande wilde verhalen de ronde doen.

In zijn eigen duidelijke en geestelijke stijl geeft professor Van Bendegem een inleiding tot de leer van de vrijmetselaars en beantwoordt hij alle vragen over dit fenomeen.

Deelname: € 7 / € 1,5 (aangepast tarief).
Info en inschrijving (verplicht):
Vormingplus - 054 41 48 02 - www.vormingplus-vlad.be.
Locatie: VC Liedts, Parkstraat 4, 9700 Oudenaarde.

VRIJDAG 25 NOVEMBER 2011, 20:00

Voordracht 'De Arabische revolutie'

Jef Lambrecht

GRIJZE GEUZEN ZOTTEGEM

Jef Lambrecht is u allen welbekend als oud-journalist bij onze nationale omroep. Hij volgde jarenlang de internationale politiek op de voet, met een passie voor Afrika en het Midden-Oosten. Hij is een voetbal-afficionado, kunstschilder en auteur van o.a. *De heilige wereldoorlog*.

Hij brengt in Zottegem een lezing rond de Arabische revolutie, met aandacht voor de recente ontwikkelingen en mensenrechten in het Midden-Oosten. Ongetwijfeld wordt het een voordracht als de man zelf: allround, eigenzinnig en doordrenkt van diepgang. Na de voordracht is er gelegenheid tot napraten bij een drankje op de boezolder.

Deelname: € 3 leden / € 5 niet-leden / studenten gratis.
Info en inschrijving: GG Zottegem - Jean-Pierre D'Hoker
09 360 90 72. Locatie: Kasteel van Egmont (Ridderzaal), Heldenlaan 2, 9620 Zottegem.

ZATERDAG 26 NOVEMBER 2011, 19:30

Grote quizavond – elfde editie

VERMEYLENFONDS GENT

Vermeylenfonds Gent organiseert naar jaarlijkse gewoonte opnieuw een actuele, pittige en originele quiz. Ploegen bestaan uit vier personen. Er kunnen maximaal 20 groepen deelnemen, vooraf inschrijven is dus de boodschap.

Deelname: € 14 per groep.
Betaling via rek.nr. 123-6831979-14 van VF Gent met vermelding 'Quiz + naam van uw ploeg'

Info: Alex Zenner - 09 229 23 48 - 0495 48 08 61
alex.zenner@gent.be.
Locatie: Geuzenhuis, Kantienberg 9, 9000 Gent.

ZATERDAG 26 NOVEMBER 2011, 20:00

Less is more... over de meerwaarde van 'consuminderen'

VERMEYLENFONDS GERAARDSBERGEN (ZONE054)

Onder deskundige leiding van moderator Alex Klijn (bekend van zijn workshops 'Wijn & Zijn') verkennen we ons westers consumptiepatroon. Blijven we grenzeloos consumeren of moeten we eerder beginnen 'consuminderen'?

Op lichte wijze en met veel charme laat Alex ons stilstaan bij ons eigen winkelkarretje.

Gratis toegang. Info: zone054@gmail.com.
Locatie: Vrijzinnig Lokaal in Geraardsbergen (Markt, boven het bezoekerscentrum).

ZONDAG 27 NOVEMBER 2011, 20:00 – 23:00

Voorstelling 'Helden in de sport'

Karl Vannieuwerke & Les Supappes

WILLEMSFONDS GERAARDSBERGEN

'Helden in de sport' is een humoristische, historische en muzikale trip door de geschiedenis van de sport. Van Muhammad Ali over John McEnroe tot Eddy Merckx. Van Tiger Woods over Pélé tot Michael Phelps. Maar ook van Greg Louganis over Eddy 'The Eagle' Edwards tot Joe DiMaggio. En veel meer... Rijke archiefbeelden in een verrassend scenario. Actie en reactie op de Bühne. Beeld, muziek en Karl Vannieuwerke in perfecte harmonie op de planken.

Voor iedereen die van sport houdt en voor iedereen die er een hekel aan heeft!

Deelname: € 13 leden / € 16 niet-leden. Info en inschrijving: ilse@decock-marchand.be. Locatie: Arjaantheater, Zonnebloemstraat 5, 9500 Geraardsbergen.

MAANDAG 28 NOVEMBER 2011, 20:00

Voordracht 'Machtsspel: journalisten versus politici'

Eva Desmedt, assistent VUB, Communicatiewetenschappen

UPV OUDENAARDE I.S.M. OUDENAARDE GRIJZE GEUZEN

Gratis toegang, maar reservatie is gewenst.

Info en locatie: VC Liedts - Parkstraat 4, 9700 Oudenaarde
055 30 10 30 info@vcliedts.be.

DINSdag 29 NOVEMBER 2011, 19:30

Lezing over de geschiedenis van Gent: 'Van stad tot stadstaat'

Geert Vandamme

VZW DE TRAP, VERMEYLENFONDS GENT

I.S.M. MASEREELFONDS

Om de stad onder controle te houden verstenen de graven van Vlaanderen in de 12de eeuw de grafelijke nederzetting. Binnen de stad wonen de eigenlijke machthebbers, de patriciërs, in hun imposante stenen woningen. Zij dwingen in 1191 een keure af waardoor ze de macht volledig in handen krijgen. Hierna groeit Gent, mede dankzij de bloeiende textielindustrie.

Deelname: € 3 leden / € 5 niet-leden. Info en inschrijving:
gent@masereelfonds.be - 09 225 38 53.

Locatie: Masereelhuis, Filips Van Arteveldestraat 35, 9000 Gent.

DINSdag 29 NOVEMBER 2011, 20:00

Voordracht 'Eurocrisis: met of zonder jou?'

Rudi Vander Vennet, vakgroepvoorzitter Financiële Economie, UGent

TSG 'T ZAL WEL GAAN

Gratis toegang. Info: tzalwelgaan@gmail.com
http://student.ugent.be/tzal.

Locatie: VCG, Huidevetterskaai 39, 9000 Gent.

WOENSDAG 30 NOVEMBER 2011, 10:30 - 12:30

Intergenerationele ontmoeting met als thema 'The sixties'

GENTSE GRIJZE GEUZEN

I.S.M. HVV O-VL EN HOGESCHOOL GENT

Herman Balthazar, gewezen gouverneur en historicus, geeft een historische inleiding op het thema. Wat was de aanleiding voor deze woelige periode? Waar lag het epicentrum van deze aardschok en is het zoveel jaren later wel een aardschok gebleken?

Dit wordt gevolgd door een (begeleid) gesprek tussen jongeren (geboren toen de storm al gaan liggen was) en senioren (zij die de jaren '60 bewust en actief beleefd hebben).

Gratis deelname. Info en inschrijving:

Tine Dekempe - 09 222 29 48 - hvv.ovl@geuzenhuis.be.

Plaats: Geuzenhuis (Zuilenzaal), Kantienberg 9, 9000 Gent.

DONDERDAG 1 DECEMBER 2011, 20:00

Filosofen over filosofen - deel 3

Dirk Verhofstadt

HV GENT

Dirk Verhofstadt (°1955) studeerde rechten en pers- en communicatiewetenschappen aan de Universiteit Gent. In 2010 presenteerde hij zijn doctoraal proefschrift *Pius XII en de vernietiging van de Joden*. Hij is auteur van verscheidene politiek filosofische boeken. In zijn laatste boek *Een zoektocht naar waarheid* voert hij diepgaande filosofische gesprekken met professor Etienne Vermeersch. Verhofstadt is kernlid van de

onafhankelijke liberale denktank Liberales en werd uitgeroepen door De Nederlandse vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte tot 'Vrijdenker van het jaar'.

Hij spreekt met ons over Karl Popper (Wenen, °1902), Oostenrijks-Brits wetenschapsfilosoof. Popper was ook sociaal en politiek filosoof, een onversaagd verdediger van de liberale democratie en de principes van sociale kritiek. Hij is ook een onwrikbare tegenstander van autoritarisme. Hij is bekend geworden door zijn weerlegging van het klassieke model van wetenschap als een proces van observatie en inductie en zijn verdediging van de 'open samenleving'.

Deelname: € 2 leden en studenten / € 3 niet-leden.

Info en inschrijving: Ria Gheldof - 09 220 80 20
hvv.gent@geuzenhuis.be.

VASTE ACTIVITEITEN VC LIEDTS

Elke maandag om 20:00

Workshop hatha yoga, ingericht door het Willemsfonds (geen yoga tijdens schoolvakanties).

Elke dinsdag om 20:00

Bijeenkomst SOS Nuchterheid (ook tijdens schoolvakanties).

Elke woensdag van 14:00 tot 16:00

(En ook op afspraak), vrijzinnig humanistische bibliotheek (uitgezonderd feestdagen en schoolvakanties).

Elke maandag om 14:00 en elke woensdag om 19:30

Bridgewedstrijd. Organisatie: Liedts Bridge Club, Oudenaardse Grijze Geuzen en Liedtskring (uitgezonderd feestdagen).

Info en locatie: VC Liedts - Parkstraat 4, 9700 Oudenaarde
055 30 10 30 - info@vcliedts.be - www.vcliedts.be.

VASTE ACTIVITEIT VC DE BRANDERIJ

Elke woensdag om 19:30

Bijeenkomst van SOS Nuchterheid, zelfzorg bij verslaving. SOS Nuchterheid is een vrijzinnig en humanistisch zelfzorg initiatief en is een lidvereniging van deMens.nu.

Info sosN: 0495 67 71 63 - info@sosnuchterheid.org
www.sosnuchterheid.org. Info en locatie: VC De Branderij
Zuidstraat 13, 9600 Ronse - 055 20 93 20
de.branderij@skynet.be - www.branderij.be.

Hoofredactie:

Fred Braeckman

Eindredactie:

Griet Engelrelst

Redactie:

Kurt Beckers, Albert Comhaire, Annette De Vos, Frederik Dezutter, Philippe Juliam

Vormgeving: Gerbrich Reynaert

Druk: New Goff

Verantwoordelijke uitgever: Sven Jacobs

p/a Kantienberg 9, 9000 Gent

Werken aan dit nummer mee:

Joris Van de Putte, Mattias Desmet, Paul Verhaeghe, Stijn Vanheule, Sylvain Peeters, Katrien Van Hecke, Philippe Van Cauwenberghe, Eric Vermeirsch, Ingrid Van Peteghem, Pierre Martin Neirinckx, Gie van den Berghe, Marleen Temmerman, Willem Elias, Dany Vandenbossche, Renaat Ramon, André Oyen, Stefan Maenen, Elise Wuyts, Winnie Belpaeme.

Coverfoto: © Pieter-Jan De Pue

De Geus is het tijdschrift van het Vrijzinnig Centrum-Geuzenhuis vzw en de lidverenigingen en wordt met de steun van de PIMD verspreid over Oost-Vlaanderen. Het VC-Geuzenhuis coördineert, ondersteunt, bundelt de Gentse vrijzinnigen in het **Geuzenhuis**, Kantienberg 9, 9000 Gent
09 220 80 20 – f09 222 70 73
admin@geuzenhuis.be
www.geuzenhuis.be

U kan de redactie bereiken via
Griet Engelrelst, griet@geuzenhuis.be
of 09 220 80 20

De verantwoordelijkheid voor de gepubliceerde artikels berust uitsluitend bij de auteurs.

De redactie behoudt zich het recht artikels in te korten. Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag gereproduceerd of overgenomen worden zonder de schriftelijke toestemming van de redactie. Bij toestemming is bronvermelding – De Geus, jaargang, nummer en maand – steeds noodzakelijk.

Het magazine van De Geus verschijnt tweemaandelijks (5 nummers). De nieuwsbrief van De Geus verschijnt maandelijks (10 nummers).

Fred Braeckman

Griet Engelrelst

Gerbrich Reynaert

Annette De Vos

Philippe Juliam

Frederik Dezutter

Albert Comhaire

Kurt Beckers

LIDMAATSCHAPPEN

Kunst in het Geuzenhuis: €12 op rekening IBAN BE38 0013 0679 1272 van Kunst in het Geuzenhuis vzw met vermelding 'lid KIG'.

Grijze Geuzen: €10 op rekening IBAN BE72 0011 7775 6216 van HVV Ledenrekening, Lange Leemstraat 57, 2018 Antwerpen met vermelding 'lid GG + naam afdeling (bv. lid Gentse Grijze Geuzen)'.

Humanistisch-Vrijzinnige Vereniging: €10 op rekening IBAN BE72 0011 7775 6216 van HVV Ledenrekening, Lange Leemstraat 57, 2018 Antwerpen met vermelding 'lid HVV + naam afdeling (bv. lid HV Gent)'.

Vermeylenfonds: €10 op rekening IBAN BE50 0011 2745 2218 van VF Ledenrekening, Tolhuislaan 88, 9000 Gent met vermelding 'lid VF'.

Willemsfonds: €15 op rekening IBAN BE39 0010 2817 2819 van WF Ledenrekening, Vrijdagmarkt 24-25, 9000 Gent met vermelding 'lid WF'.

ABONNEMENTEN

De Geus zonder lidmaatschap: €13 op rekening IBAN BE54 0011 1893 3897 van het VC-Geuzenhuis met vermelding 'abonnement Geus'. Prijs per los nummer: €2.

Het Vrije Woord: gratis bij lidmaatschap HVV en GGG.

Combinaties van lidmaatschappen met of zonder abonnementen zijn mogelijk.

LIDVERENIGINGEN VC-G

De Cocon, dienst voor Gezinsbegeleiding en begeleid zelfstandig wonen vzw

info: 09 222 30 73 of 09 237 07 22
info@decocon.be - www.decocon.be

De Geus van Gent vzw

open van ma t.e.m. vr vanaf 16:00
za vanaf 19:00
info: www.geuzenhuis.be
09 220 78 25 - geusvangent@telenet.be

Feest Vrijzinnige Jeugd vzw

info: 09 220 80 20 - martine@geuzenhuis.be

Feniks vzw

Verzorgt waardige, humanistisch geïnspireerde plechtigheden bij belangrijke levensmomenten.
info: huisvandeMens - 09 233 52 26
gent@deMens.nu

Fonds Lucien De Coninck vzw

info: www.fondsluciendeconinck.be
secretariaatFLDC@telenet.be

Humanistisch Verbond Gent

info: R. Gheldof - 09 220 80 20
hvv.gent@geuzenhuis.be

Humanistisch - Vrijzinnige Vereniging

Oost-Vlaanderen

info: T. Dekempe - 09 222 29 48
hvv.ovl@geuzenhuis.be

Gentse Grijze Geuzen

info: R. Van Mol - 0479 54 22 54
rvanmol@hotmail.com

Kunst in het Geuzenhuis vzw

info: Annette De Vos - 09 220 80 20
a.devos@geuzenhuis.be

Opvang – Oost-Vlaanderen vzw

Dienst voor pleegzorg

info: A. Roelands - 09 222 67 62
gent@opvang.be

SOS Nuchterheid vzw

In Gent, woensdag en vrijdag (alcohol en andere verslavingen).
info: 09 330 35 25(24u op 24u)
info@sosnuchterheid.org
www.sosnuchterheid.org

Vermeylenfonds Oost-Vlaanderen

info: 09 223 02 88
info@vermeylenfonds.be
www.vermeylenfonds.be

Willemsfonds Oost-Vlaanderen

info: 09 224 10 75
info@willemsfonds.be
www.willemsfonds.be

Werkgemeenschap Leraren Ethiek vzw

info: Mario Boulez - 0473 86 09 75
mario.boulez@nczednleer.org
www.nczednleer.org

PARTNER

huisvandeMens Gent

Het centrum biedt hulp aan mensen met morele problemen.

U kan er terecht van ma t.e.m. vr van 9:00 tot 16:30

De hulpverlening is gratis!

info: Sint-Antoniusskaai 2, 9000 Gent
09 233 52 26 - f 09 233 74 65
gent@deMens.nu

DINSDAG 1 NOVEMBER 2011, 15:00

Herdenkingsplechtigheid 'Punt komma'

FENIKS VZW

Feniks vzw nodigt u en uw familie uit op de vrijzinnige humanistische herdenkingsplechtigheid Punt komma.

Deze plechtigheid gaat simultaan door in het crematorium Westlede te

Lochristi en het crematorium Heimolen te Sint-Niklaas.

Tevens kan u op zondag 30 oktober om 15:00 een herdenkingsplechtigheid bijwonen op de Westerbegraafplaats in het afscheidscentrum.

Gratis toegang.

Info en inschrijving: huisvandeMens Gent - 09 233 52 26 gent@deMens.nu.

Locatie Westlede: Smalle Heerweg 60, 9080 Lochristi.

Locatie Heimolen: Waasmunsterse Steenweg 13, 9100 Sint-Niklaas.

Locatie Westerbegraafplaats: Palinghuizen 143, 9000 Gent.